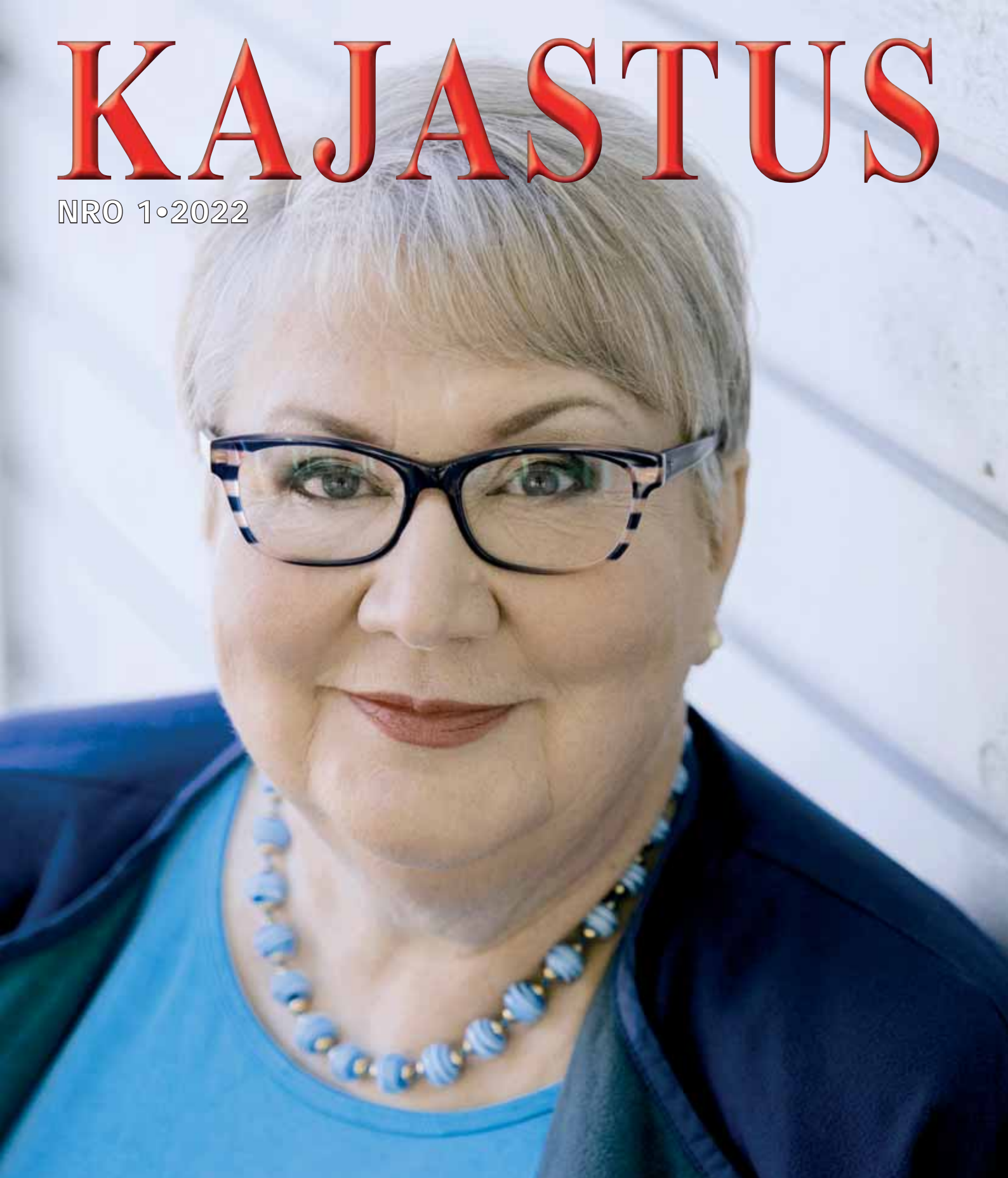

KAJASTUS

NRO 1•2022

VIERAANA ANNELI KANTO

MODERNI NAINEN -NÄYTTELY ATENEUMISSA
KATASTROFIEN KESKELLÄ HEUREKASSA
LUKUNURKASSA KIRJA ORJAN ELÄMÄÄ

Pääkirjoitus

Timo Kuoppala

Uudessa laissa huonoa ja hyvää

Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmä sai joulun alla valmiiksi ehdotuksen Celiaa koskeväksi laiksi. Näkövammaisten Kulttuuripalvelu antoi ehdotuksesta lausunnon, joka on pääosin myönteinen, mutta sisältää myös huolenaiheita ja toiminnan kehittämisehdotuksia.

Nimenmuutoksestaan alkaen (entinen Näkövammaisten kirjasto) Celia on vuosien varrella pyrkinyt häivyttämään näkövammaisuuteen liittyvän terminologian tiedottamisessaan esiintyen mieluusti kaikenlaisten lukemisesteisten ihmisten tukijana. Celia on luonut itselleen profiilin saavutettavuuskysymysten asiantuntijana samalla kun perinteiset näkövammaisille tarkoitetut lainauspalvelut ovat supistuneet. Verkon kautta tapahtuva äänikirjojen lainaus toimii erinomaisesti, mutta heikennykset on tuntenut se suuri joukko näkövammaisia, joille tietotekniikan käyttö on hankalaa tai mahdotonta.

Siksipä olimme Kulttuuripalvelussa tyytyväisiä lukiesamme lakiehdotuksen ensimmäisessä pykälässä Celian tarkoituksena olevan vastata ”näkövammaisten ja muiden (tekijänoikeuslaissa) tarkoitettujen lukemisesteisten henkilöiden kirjastopalveluista sekä hoitaa saavutettavan julkaisemisen asiantuntijatehtäviä”. Asioiden järjestys on meille tärkeä ja mikäli se tulee Eduskunnassa aikaan hyväksyttävään lakiin, voimme käyttää sitä perusteluna näkövammaisten kirjastopalveluihin kohdistuvasa vaikuttamistyössä.

Kirjaston tehtäviksi mainitaan muun ohella kokoelman ylläpitäminen ja kehittäminen. Siinä Celiällä riittää tehtävää. Kokemuksemme mukaan kirjakokoelmassa on edelleen puutteita eli läheskään kaikkea Suomessa julkaistua kirjallisuutta ei ole saatavissa äänikirjoina. Esimerkiksi meneillään olevan vuoden 2021 tiedekirjakilpailun yhdeksästä ehdokkaasta äänikirjoiksi on tuotettu vain kolme. Jotkut kokoelmassa olevat maailman ja kotimaisen

kirjallisuuden klassikot ovat äänikirjoina laadultaan heikkoja ja ne tulisi uusia. Viime vuosina yleistynyt tapa on jättää kirjojen kuvat kuvailematta sekä viitteet, lähdeluettelot ja henkilöhakemistot pois äänikirjoista. Menetely ei vastaa mitenkään yhdenvertaisuusperiaatetta, jota Celia kertoo strategiassaan edistävänsä.

Lakiehdotuksessa on oma kohtansa Celian harjoittamalle yhteistyölle muiden kirjasto- ja opetusalan toimijoiden kanssa. Tekstissä on erikseen mainittu julkisella sektorilla toimivat kumppanit, mutta esimerkiksi järjestöjen kanssa tehtävä yhteistyö on jätetty valinnanvaraiseksi. Mielestämme tämä muotoilu ei takaa YK:n vammaisten oikeuksien sopimuksen ”ei mitään meistä ilman meitä” -periaatteen toteutumista. Käyttäjäkuntaa edustavat tahot tulisi rinnastaa samanarvoisiksi muiden yhteistyökumppanien kanssa.

Pistekirjoituksen käyttöä ja näkövammaisten oppimateriaalituotannon kehitystä edistävän Braille-neuvottelukunnan asemaa luvataan ehdotuksessa vahvistaa. Kannatamme lämpimästi Braille-neuvottelukunnan aseman määrittämistä asetuksen sijasta lakitasolla. Pistekirjoitus on edelleen näkövammaisille ainoa käyttökelpoinen tapa lukea ja kirjoittaa kieliä. Se on osa monipuolista lukutaitoa.

Lopuksi ehdotuksen laatijat kysyvät lausujien mielipidettä kirjaston uudeksi nimeksi. Työryhmä ehdottaa nimeksi ”Saavutettavuuskirjasto Celia”. Emme pitäneet ehdotusta kovinkaan hyvänä. Se saattaa aiheuttaa sekaannusta, koska Celia mielletään ehkä vain saavutettavuustietoa jakavaksi kirjastoksi. Uudehkot saavutettavuuteen ja esteettömyyteen liittyvät lait ovat lisänneet saavutettavuuteen liittyvän tiedon tarvetta. Sitähän Celia mielellään jakaakin, mutta sen tehtävänä on paljon muutakin. Muun muassa näkövammaisten kirjastopalveluiden laadukas hoitaminen.

1

KAJASTUS SISÄLTÖ 1 2021

Moderni nainen Ateneumissa, s. 10

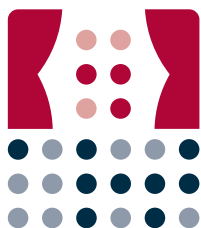

Outi Heiskasen näyttelyssä, s. 34

Tapasimme Hannele Laurin, s. 42

- 2 Pääkirjoitus: - Timo Kuoppala
- 4 Kirjailijavieraana Anneli Kanto - Gyöngyi Pere-Antikainen
- 9 Runoratsu lentää - Sari Kekkonen
- 10 Moderni nainen -näyttely - Tuula Paasivirta
- 14 Eero Ahre, isänsä poika - Tanja Rantalainen
- 18 Musiikkipotretissa Ari Talja - Timo Kuoppala
- 20 Heureka Havahduttavat Luonnonvoimat - Erja Tulasalo
- 24 Ibis otti voiton pimeydestä - Tanja Rantalainen
- 26 Ihana, stressaava omakustannekirja - Minna Mononen
- 29 Haave todeksi - Hannu Huovinen
- 30 Joel Lehtonen, osa 1 - Pasi Päivinen
- 34 Mystinen tapahtuu - Erja Tulasalo
- 37 Lukunurkka: Orjan elämää - Tuula-Maria Ahonen
- 38 Poliitiikka urheilussa - Pasi Päivinen
- 42 Jumalattaret eivät täytä vuosia - Pilvi Meriläinen
- 44 Tietäjänäisten voimassa - Erja Tulasalo
- 47 Lukunurkka: Diskokuningatar - Tuula-Maria Ahonen
- 48 Aallon Sunilasta eväät elämälle - Markku Vaittinen
- 50 Lukunurkka: Paaavo Haavikon elämä - Timo Leinonen
- 52 Kuvailutulkatussa taidenäyttelyssä - Sanna Tynkkynen
- 54 Heijastuksia: Kontra Verona - Gyöngyi Pere-Antikainen
- 55 Tuulahduksia - Tanja Rantalainen
- 56 Helmikko: Kaipuuta katsomoon - Riitta-Kaisa Voipio
- 57 Pisteitä: Aikamme unet - Jouko Lehtonen
- 58 Musiikki: Tekeekö esiintyvä taiteilija "oikeaa työtä"?
- Joose Ojala
- 60 Jonnan mukana - Jonna Heynke
- 61 Vinokas - Olli Lehtinen
- 62 Kolumni: Kuvien silta runouteen - Aila Malkki
- 63 Tanssi ja kirjoita - Tuula-Maria Ahonen
- 66 Stressivapaa luokka - Tuula-Maria Ahonen
- 67 Mauri ja Mustis

Näkövammaisten
Kulttuuripalvelu ry

**Kajastus ilmestyy
neljästi vuodessa
netissä
92. vuosikerta**

**Julkaisija
Näkövammaisten
Kulttuuripalvelu ry**

Päätoimittaja
Timo Kuoppala
Toimittaja
Ali Kinnunen
puhelin 040 568 8148
Ulkoasu
www.textix.net

Lehtitoimikunta
Timo Kuoppala, puheenjohtaja
Tanja Rantalainen, sihteeri
Ali Kinnunen
Gyöngyi Pere-Antikainen
Ilkka Väisänen

Ilmestyminen
Kajastus on Näkövammaisten
Kulttuuripalvelun maksuton
verkkolehti, 4 numeroa vuodessa

Toimituksen käyntiosoite
Marjaniementie 74 A
Iiris-talo, Itäkeskus, Helsinki
(tapaamisista on sovittava
etukäteen)

Toimituksen postiosoite
Kajastus
Marjaniementie 74 A
00930 HELSINKI

Toimituksen sähköposti
palaute@kajastuslehti.fi

Viisauden silmä historiassa

Kulttuuripalvelun kirjailijavieraana
Anneli Kanto

Teksti: Gyöngyi Pere-Antikainen

Kuvat: Marek Sabogal / Gummerus

”Maalarin piti saada yhteys näky-mättömään ja tehdä se näkyväksi, luoda kuva siitä, mitä silmä ei ta-voittanut.”

Oletko, hyvä lukija, käynyt Hattulan kir-
kossa? Minä en ole, mutta silti Hattulan
kirkko tuntuu mielessäni monia mui-
ta kirkkoja tutummalta, aivan kuin oli-
sin sen seiniä aikoinaan monestikin kat-
sellut. Romaani kuin paraskin kuvailutulkattu näytte-
lykierros ja samassa upea tarina historiallisine taust-
tamateriaaleineen – kuka on kirjailija tämän takana?

Anneli Kanto opiskeli journalistiikkaa Tampereen yli-
opistossa. Hän muutti töiden perässä Helsinkiin, mut-
ta palasi Tampereelle ’90-luvun alun lamaa pakoon.
Työskenneltyään alkuun freelance-toimittajana hän
siirtyi vähitellen vapaaksi kirjailijaksi, jonka teoksiin
kuuluu romaanien lisäksi näytelmiä, käsikirjoituksia,
lastenkirjoja ja kolumneja.

”Toimittaja ei koskaan voi ihannoida tai mystifioida
kirjoittamistaan, tekstin on valmistuttava tiettyyn
kellonaikaan mennessä riippumatta siitä, onko ins-
piraatiota vai ei”, sanoo Anneli. Hän ei ole koskaan
kärsinyt valkoisen paperin kammosta, toimittajana
omaksuttu rutiini on auttanut myös fiktiota kirjoitta-
essa. ”Olen haastatellut satoja, ellei tuhansia ihmisiä
ja kun toimittaja saa luvalla kysellä mitä sattuu, olen
kuullut monenlaisia ihmiskohtaloita, takaraivossa on
valtavaan paljon erilaisia ihmishahmoja.” Toimittajana
oppii myös tekemään taustatyötä, kaivelemaan esiin
tietoja.

”Kummallista, miten valitsin näin työlään ja hankalan
lajin”, naurahtaa Anneli orientoitumisestaan histori-
allisiin romaaneihin. Hän ei hyväksy sitä näkemystä,
että jokainen kirjailija kirjoittaa esikoisessaan taval-
la tai toisella omasta itsestään. ”Kuka nyt olisi kiin-
nostunut minun tylsästä elämästä, ei kukaan!” Sen si-
jaan esikoisromaanin aihe oli kiusannut häntä vuosi-
en ajan. Romaani Piru, kreivi, noita ja näyttelijä ker-
too hieman surkuhupaista Faustia muistuttavan ta-
rinan. ”Auran Akatemia, eli Turun yliopiston edeltäjä
perustettiin 1641 ja miltei välittömästi siellä ruvettiin
käymään oikeudenkäyntejä sekä opiskelijoita että
professoreita vastaan, syytöksenä oli, että yliopistos-
sa opetettiin tieteen sijaan salatiedettä.” Tarinan noi-
taoikeudenkäynnillä on tosipohja: ”Löytyi eräs onne-
ton opiskelija-parka, joka ihan oikeasti yritti myydä
sielunsa pirulle. Hän kirjoitti paperille tahtovansa sie-
lustaan 400 taaleria, meni hautausmaalle tekemään
kauppoja ja jäi siitä kiinni!” Tarinan eräs herkullinen
kohtaus on, kun tämän nuorukaisen lakia opiskele-
va ystävä argumentoi pirulle, minkä takia sen tekemä
sopimus ei ole lainvoimainen, eikä sielua voi viedä.”
Ihanaa, että meillä on laki ja oikeusvaltio! Itämaa, ny-
kyisen Suomen edeltäjä nojasi aina vahvasti kirjoitet-
tuun sanaan ja lakiin, johtuen siitä, että oltiin emä-
maa Ruotsista kaukana ja kaikki määräykset tulivat
aina kirjoitetussa muodossa. Me edelleen kunnioi-
tamme kirjoitettua sanaa, tähän viittaavat myös jot-
kut nykykielen sanonnat, esimerkiksi ei ole vielä kir-
kossa kuulutettu. Tämä lain ja kirjoitetun sanan kun-
nioitus on johtanut nykydemokratiaan”, pohtii kirjai-
lija.

**”Papin pojasta tulee pappi, pyövelin pojasta tulee
pyöveli”**

Anneli Kannon toinen romaani Pyöveli kuljettaa luki-
joitaan 1600-1700 -lukujen vaihteeseen. Kirjailija on
miettinyt paljon, miksi ihmisessä on niin suuri viehty-
mys väkivaltaan. Tarinan kolme miestä ovat jokainen

Kirjailija Anneli Kanto.

toisistaan riippuvaisia ja jokainen tahollaan päättää elämästä ja kuolemasta: tuomari antaa tuomion, pyöveli panee sen toimeen ja apteekkari käyttää mestattujen ruumiinosien parantavaa voimaa ja myy tuomarille rohtoja, näin kehä sulkeutuu. Pyövelin ammattiin kohdistui valtavan vahva stigma: hän ei saanut astua kapakkaan ja juoda samasta tuopista kuin muut, kirkossa joutui istumaan salin takana omalla penkillään, joutui käyttämään kaksiväristä vaatetta erottuakseen, eikä pyövelin lapsi voinut opiskella muiden kanssa. Ammatti periytyi tavallisesti isältä pojalle, mutta kuolemaan tuomittu rikollinen saattoi valita hirttämisen sijaan pyöveliksi ryhtymisen. Ammattioppia pyövelit hakivat Lyypekistä saakka. Harjoituskappaleina olivat alussa kaalinpäät ja raparperin varret, mutta vanhoista pöytäkirjoista löytyy tapaus, jossa mestattiin sika, joka söi lapsen. Rankka ammatti horjutti mielenterveyden, mutta kaikki pyövelit eivät suinkaan olleet sadisteja tai hulluja. Ammattitaitoon kuului monia konsteja, joiden avulla mestauksesta pyrittiin tekemään mahdollisimman kivuton. Roviolla poltettava kuristettiin huomaamattomasti tai hänet suolattiin, eli kaulaan ripustettiin ruutipussi ja elävänä haudatulta niksautettiin niska.

Suomessa varsinaisia noitavainoja oli vain Ahvenanmaalla ja ruotsinkielisellä Pohjanmaalla. Noitavainot tulivat Ruotsista, eivätkä kestäneet kauan, eivätkä olleet yhtä hurjia kuin Ruotsissa. "Noitavainot olivat tieteen viimeinen sana. Tiede todisti, että oli olemassa noitien salaliitto saatanan kanssa ja salaliiton

tarkoituksena oli kumota jumalan maailmanjärjestys ja asettaa tilalle saatanan maailmanjärjestys. Salaliittolaisia alettiin etsiä ja heitä löytyi ennen kaikkea köyhälistöstä, joilla ei ollut vahvaa sukua turvanaan ja jotka käyttivät vanhoja lääkintäkonsteja. "Ruotsissa käytettiin myös paljon näyttöpoikia ja näyttötöytä. Kun noidat menivät Kyöpelivuorille Saatanan juhliin, he veivät mukanaan viattomia lapsia. Lapsia pyydettiin osoittamaan, keitä he näkivät saatanan juhlissa. Lapsi kokee psykologisesti itsensä tarpeelliseksi ja osoittaa vaikka mummoaan", kertoo kirjailija heittäen pienen silmäniskun nykyaikaisiin hysterioihin. "Onpa hyvä, ettei meillä mennä kansan oikeustajun mukaisesti ja ei ole toriparlamentteja, vaan meillä on lakimme ja oikeusjärjestelmämme, vaikka se vähän kankea onkin", tähdentää kirjailija jälleen.

Euroopan pyöveleistä tiedetään paljon, samaten rajuista kidutusmenetelmistä ja mestauksiin liittyvistä uskomuksista. "Kun ihminen teloitetaan, häneen jää käyttämätöntä elämänvoimaa, jonka voi ottaa haltuun. Esimerkiksi veri pitää epilepsiaa poissa, hirttoköyden pätkä antaa suojaa varkaita ja murtomiehiä vastaan, peukalo lämpimänä antaa voimaa varastaa kiinnijäämättä, hampaat ja sormet suojaavat kuulalta ja miekalta ja neitsyen veri on vahva lääke moneen vaivaan", luettelee Anneli ja kertoo saaneensa paljon materiaalia romaaniinsa mm. Markku Moilasan pyöveleistä ja heidän "asiakkaistaan" kertovasta kirjasta sekä Veli-Pekka Toropaisen Turun pyöveleitä koskevasta tutkimuksesta.

- "Aloittamisen hetkellä maalari tunsi suurta voimaa ja onnen autuutta, mutta myös musertavaa kelpaamattomuutta ja taidottomuutta... Hänenkö kätensä pystyisi työn tekemään, ilman virhettä, ilman väärinarviointia, täydellisesti?... Riittäisivätkö hänen voimansa valtavaan urakkaan?"

"Ennen kirjoitettua sanaa olivat kuvat", sanoo Anneli Kanto, joka suoritti taidehistorian perusopinnot Tampereen kesäyliopistossa. Kun luennolla tuli vastaan video Hattulan kirkon seinämaalauksista, muisti kirjailija vakuuttuneensa niistä suuresti käytyään Hattulassa lapsena. Suomessa on satakunta keskiaikaista kirkkoa (vertauksena Tanskassa niitä on tuhatkunta) ja niistä Hattula on seinämaalauksiltaan rikkain. Osassa kirkkoja seinillä on pelkkää ornamenttiikkaa, mutta erityisesti Hattula ja myös Lohjan kirkko, joka on selkeästi saman maalariporukan kuvittama, ovat maalatut täyteen kuvin lattiasta kattoon. Näiden seinien näkeminen on ylitsevuotava kokemus, joka sai kirjailijan heti pyörittelemään mielessään romaanin ideaa. "työskentelytapani on sellainen, että mietin ideaa pitkään, tämän kohdalla idea oli muhinut peräti seitsemän vuotta, sitten kirjoitan nopeasti", kertoo kirjailija viime kesän kirjallisiin tapauksiin kuuluneen Rottien pyhimyksen synnystä.

Romaanin tarinan tapahtumahetkellä, vuonna 1513 Itämaassa vallitsi vielä katollinen uskonto. "Kului vain kymmenen vuotta ja sitten oli kaikki toisin, tuli Kustaa Vaasa, ryösti kirkon omaisuuden ja toi luterilaisuuden. Ylivuot-

sevan rikas maalaaminen ei ihan niin äkkiä loppunut, vielä 1700-luvulla oli runsaasti maalattuja kirkkoja, maalaukset peitettiin vasta 1800-luvulla", korostaa kirjailija. Perimätiedon mukaan sekä Hattulaa että Lohjaa maalaamassa saattoi olla nunnia. Naantalin Birgittalaisluostari oli hyvin kulturelli laitos, aikansa korkein naisten opinahjo, jossa nunnat tekivät todella hienoja käsitöitä, musisoivat neliäänisesti, harjoittivat lääketiedettä, viljelivät yrttejä ja kopioivat kirjoja. Kannon tarinaan nunna ei kuitenkaan oikein sopinut. Kirjailija päätti varhain, että siitä tulisi tiivis tarina, yksi paikka, yksi kesä ja vain kuusi ihmistä.

Tarinan alussa Hattulaan saapuu kolmen hengen maalariryhmä: Andreas piktor (piktor oli ammattitaitoisimman mestarin kunnianimi), Martinus mestari ja apupoika Vilppu, joka miltei heti loukkaantuu ja häntä korvaamaan joutuvat maalarit palkkaamaan käytännön pakosta nuoren naisen, Pelliinan. "Tyttö tuli mukaan tarinallista syistä, näin tarinasta tulee mielenkiintoisempi, syntyy sähköä paremmin." Mutta miten rahvaan tyttö voi päätyä ammattitaitoisten miesten porukkaan? "Hattulassa säilytetään perimätiedon mukaan siru Jeesuksen rististä, tätä pyhiinjäännöstä tultiin rukoilemaan pyhiinvaelluksille etelästä saakka." Eräs raskaana oleva pyhiinvaeltaja synnyttää tytön ja kuolee lapsivuoteessa. Lapsi annetaan toiselle syrjäläiselle, tiilimestarille, jolta tyttö saa kädentaitoa, jota ei monillakaan kylässä ole. Pelliinaa, jonka nimi on väännös äitinsä vaikeasti äännettävästä Isabella-nimestä, pidetään alkuun melkein vajaaälyisenä, kömpelönä ja epänaiseellisenä.

Historiallisen romaanin kirjoittajan yhtenä ongelmana on, että pitää olla riittävästi faktoja ja yksityiskohtia, jotta tarinan maailma on uskottava, mutta jos faktaa tulee liikaa, tarinaan tulee ärsyttävä opettavainen sävy, joten tasapainoilua vaaditaan. Kanto miltei opetteli keskiaikaa, kävi keskiaikaisissa tilaisuuksissa, markkinoilla ja kursseilla esimerkiksi Turussa ja Vantaalla, sukelsi aistieliämyksiin, makusteli ruoilla ja musiikilla, pujahti keskiajan ihmisten nahan alle. Historiallisten romaanien kieli on sekin silkkaa tasapainoilua. "Ei tiedetä, miten ihmiset ovat puhuneet, kirjoitettu kieli on aivan muuta kuin rahvaan kieli. Pitää vain yrittää keksiä poljentoa ja varoa käyttämästä liian modernia kieltä. Ei voi kirjoittaa Agricolan kieltä, sitä ei kukaan jaksaisi lukea", nauraa Anneli. Toisena ongelmana oli, miten kirjailija voi tietää riittävästi keskiajan teologiasta. "Hoksasin, ettei tarvitse tietää enempää kuin maalarit tiesivät, eiväthän he olleet jumaloppineita!" Hyvän kuvan alkeellisesta, keskiaikaisesta teologiasta kirjailija sai mm. birgittalaismunkki Jöns Budden kääntämisestä teologisista teksteistä. Toinen tärkeä lähde teos oli Lucidariuksen teologinen teos, jossa selitetään uskon kysymyksiä "usein kysytyjä kysymyksiä" -tyyliin. Kirjasta löytyy esimerkiksi seuraavanlaisia otteita: "Pääsevätkö ilveilijät taivaaseen? Eivät pääse, helvetissä heille ilveillään", tai "Kärsivätkö vanhemmat, kun näkevät lapsensa palavan helvetissä? Eivät kärsi, katsovat sitä kuin kalojen kisailua."

Rottien pyhimyksen kielessä solvaukset ovat aivan omaa luokkaansa. Kirjailija ei keksinyt itse näitä kiro sanoja, ne ovat peräisin pääosin 1600-luvun Turun käräjäpöytäkirjoista. "Ihmisille kunnia oli tärkeä asia, jos joku haukkui naapuriaan kolmen markan huoraksi, siitä mentiin käräjille ja kirjuri kirjoitti muistiin solvaukset." Tällaisten kiro sanojen kuin esimerkiksi kupinnuolija, rappujenlakaisia tai kääremeensuolaa joukosta Annelin suosikki on nykykielen luuseria vastaava surkoperse. "Meillä on turhan kapea haukkumissanasto", valittaa kirjailija, joka osallistui yhtenä kesänä myös Ruotsin Skoklosterin linnassa kerran viikossa virtuaalisesti järjestettyyn kiroilukouluun.

Romaanin suurin anti lienee, ainakin näkövammaisille lukijoille, kirkon seinämaalausten esittely, ei tietenkään esittelynomaisesti, vaan maalareiden kesänmittaisen luomistyön kautta. Näillä kuvilla haluttiin opettaa kristinuskoa lukutaidottomille kirkossakävijöille, esitellä pyhimyksiä, Jeesuksen elämäntarinaa, koko maailmankaikkeuden synnyn ja lopun. Kaikki yksityiskohdat siirtyvät äärettömän rikkaana romaaniin, niitä ei kuitenkaan ole liikaa, tarinan rakenne pysyy hyvin hallinnassa.

Maalauksissa kukkii tahaton huumori, ne ovat kömpelöitä ja naiiveja, "niillä on lapsellinen sydämeenkäyvä vaikutus". Maalarin jetkujakin selvästi löytyy: kirjureitten demonit ovat vahingoniloisen näköisiä, kuin tekisivät tahallaan kiusaa. Seinältä löytyy ensimmäinen tiedossa oleva puhekupla, joka nousee puhujan päästä terävine reunoineen, osoittaen miehen puhuvan pahaa. Etuhuoneen oven yläpuolella vedetään niskanuoraa, joka oli suosittu keskiaikainen leikki. Kirkoissa harvinainen kuva on jonglöörin kuva, toinen vastaava on näkyvillä Lohjalla. Jonglööri näyttää temppujaan Neitsyt Marialle, joka vaikuttaa

hämmästyneeltä. Kuva on sakastin oven yläpuolella, "viimeinen, jonka pappi näkee, kun lähtee pitämään jumalanpalvelusta. Halutaanko kenties kertoa, että papin työssä ei pidä olla tempuilija?" Kuvista löytyy myös selvästi tiedon puutteesta johtuvia hauskuuksia. Kun Aatami ja Eeva ajetaan paratiisista, heillä on saunan vihta viikunanlehtenä. Leijona näyttää saukolta, jolla on kynnet, mutta yksisarvinen on harvinaisen kauniisti maalattu. Jeesuksen ylösnousemista maalattiin siten, että Jeesus on korkealla kattoholvissa, hän nousee niin vauhdilla, ettei hänestä näy kuin varpaat ja kaavun helma.

Seiniltä löytyy noin 70 pyhimystä, heidän joukossa hämmästyttävän paljon naispuolisia. "Pyhimykset olivat aikansa supersankareita, heidän tarinansa kulkivat saman kaavan mukaan. Pyhimys kääntyy kristinuskoon, yrittää käännäyttää muita, saa vallanpitäjien vihat päälleen, häntä kidutetaan erittäin kekseliäin keinoin, hän kestää aikansa ja lopulta menehtyy ja hänestä tulee pyhimys." Jotkin kuvat ovat hyvin hupaisia, kuten Pyhä Ursula 11 tuhannen neitsyeen kera tai Pyhä Apollonia, hammassärkyisten pyhimys, jota kidutettiin vetämällä hampaita yksitellen irti. Pyhimykset tunnistetaan attribuuteistaan, esimerkiksi hammaspihdeistä, joista roikkuu hammas. Pyhä Kakukylä on erittäin harvinainen ja tarinan kannalta merkityksellisin pyhimys jonka kuva löytyy vain Hattulasta ja Lohjalta. Hän varjelee rotilta ja hiiriltä, samoin kuin Pyhä Gertud, jota kunnioitettiin kovasti Turun puolella, osoitukseksi tästä paikannimet, mm. Kerttulinmäki. Pyhä Kakukylä joutui rottien syömäksi elävältä ja kirjailija tajusi heti kuvan nähdessään sen olevan tarinansa Pelliinan omakuva. "Pelliina kokee ihmisten pahansuopuuden ikään kuin rotat jyrksivät häntä", selittää Anneli.

Maalari ikuisti myös oman kuvansa keikkumassa kiikkerällä telineellä, jonka takana paholainen puhalttaa niskan liekkejä yrittäen pudottaa hänet, mutta sivulla Neitsyt Maria tarttuu kädestä kiinni. Lohjan kirkossa ilkityö on päässyt askelen verran pitemmälle, piru on rikkonut telineen, maalari on putoamassa, mutta ehtii ottaa kiinni Neitsyt Marian vaipasta ja pelastuu. "Todennäköisesti putoamisia on maalareille sattunut ja kuin ihmeen kaupalla joku on jäänyt henkiin. Maalarit halusivat tehdä tietäväksi, miten tekevät luomistyönsä henkensä kaupalla. Kuva symboloi samalla myös hyvän ja pahan taistelua. Lisäksi ihminen on aina halunnut muuttaa kokemansa maailman kuviksi, tästä todistavat myös luola- ja kalliomaalaukset", selittää kirjailija.

Viimeisen tuomion valmistumista on kuvattu erikoisen herkästi. Kirjailija siirtää omat kokemuksensa kirjailijana Andreas piktorin hahmoon. "Andreas piktoria kauhistutti tuon maalaaminen, se on niin kamala kuva, siirtää sitä eteenpäin ja eteenpäin. Kun on kirjoitettava jokin todella vaikea juttu, kuten Veriruuksissa viattomien ihmisten tekoitus, sitä haluaisi lykätä, olla tarttumatta siihen. Sitä ei voi kirjoittaa hyvin, jos kirjoittaa vain kylmästi ja pinnallisesti, siihen täytyy mennä tilanteeseen sisään, miettiä, miltä tuntuu ja se ei ole kivaa. Andreas nimittää tämän maalarin säryksi. Kun kokee kohtalon iskuja, se on kova juttu, mutta silloin maalaa paremmin, luovuudelle tekee

► hyvää, jos taiteilija tuntee samaa tuskaa. Ihmisen luonne lavenee, kun tulee vastoinkäymisiä”, pohtii kirjailija.

Romaanin valmistuminen tuntuu aina vähän murheelliselta. ”Kun on melkein valmis, rupeaa vähän vetkuttelemaan, pitkittää hetkeä ennen kuin on annettava omaansa pois, omasta elämästä lohkeaa niin iso pala pois, tulee tyhjä olo ja uuteen haasteeseen on mahdotonta tarttua heti”, kertoo Anneli.

”Maalari kehittyi vanhuuteensa asti, mutta jokaisen työssä edessä hän oli vasta-alkaja. Maalarin oli pakko joka kerta yrittää enemmän kuin mitä osasi ja mihin pystyi ja niin tehdessään ei voinut olla varma, onnistuisiko.”

Voidaanko pitää historiallisena romaanina romaania, jonka tapahtuma-aika on vasta sadan vuoden, eli nelisen sukupolven takana? ”Neljäs sukupolvi on jo vapaa muistosta, sota on neljännen sukupolven kohdalla enää historiaa, valokuvia. Nykyään eletään niin turvallisissa oloissa, ettei tarvitse enää tietää edes, kuten eräs yliopiston historian professori sanoo, että kylmä sota ja talvisota ovat kaksi eri asiaa”, pohtii Kanto pilke silmäkulmassa.

Anneli Kanto edustaa vasta kolmatta kansalaissodan jälkeistä sukupolvea. Punakaartin puolella taistelleet aseelliset naiskompaniat askarruttivat häntä toimittaja-ajoilta saakka. Vuonna 2018 hän näki Tampereen Vapriikissa järjestetyssä näyttelyssä yllättävän ja hätkähdyttävän valokuvan. Kuvassa Ilmajoen suojeluskuntalaiset seisovat Aleksanterinkirkon rappusilla Tampereen valtauksen jälkeen ja nuorten valkoisten sotilaiden joukossa seisoi Annelin isoisä. ”Hänen kohtalonsa jäi kiusaamaan, piti selvittää hänen vaiheitaan. Tunsin häntä ja nyt harmitin suuresti, etten kysynyt ja kuunnellut nuorena, vaikka hän jonkin verran puhui sodasta, erityisesti nälästä. Ei ollut suuri kunnia olla valkoisen jälkeläinen Tampereella...”

Sisarromaaneiksi mielletyt Verirusut ja Lahtarit osoittavat kummankin osapuolen kannalta sodan mielettömyyden. ”Suomalaisilla on kauhea tarve olla hyviä ihmisiä, ei voi tunnustaa, että suomalaisetkin ovat tehneet kauheuksia. On kuitenkin todistettu, miten vahva voima masahysteria on, tietyn pisteen jälkeen ihminen kuin ihminen menee mukaan väkivaltaisuuksiin, ryhmän paine on niin voimakas, että se tavallaan selittää kuolemanpartioita. Aiheesta on tehty tutkimuksia ja Christopher Browningin kirja Aivan tavallisia rivimiehiä käsittelee aihetta natseihin kohdistuen.

Verirusut alkaa melkeinpä romanttisena viihderomaanina, kuvaillen tavallista tehtaan tyttöjen elämää iloineen, sydänsuruineen, haaveineen, kunnes vallankumous mullistaa kaiken. Romaania ei voinut aloittaa suoraan sodasta, ilman normaalin elämän kuvailua tyttöjen motiiveja olisi ollut mahdotonta perustella. ”He olivat täynnä lapsellisuutta, aatteen paloa, nuoren ihmisen hölmöyttä, joka ei ollenkaan usko, että tässä voi käydä pahoin”.

Verirusuja kirjoittaessaan kirjailija alkoi miettiä myös valkoista puolta, ”heistä ei ole ollut romaaneja, paitsi ’30-luvun hurmoshenkistä tarinaa, jota ei nykyihminen pysty vakavalla naamalla lukemaan.” Tarkoitus oli korostaa, että ”sota on yhtä lailla tragedia kaikille osapuolille, eivät valkoisetkaan siitä sielullisesti vammoitta selvinneet, ne semmentoihin valkoisen sankarin muottiin, eivät voineet koskaan puhua siitä, mitä siellä oikein tapahtui, sillä eiväthän sankarit koskaan pahoja tee”.

Valkoisten sodasta kertova Lahtarit-romaanin sisältää dokumentinomaisesti otteita mm. Mannerheimin päiväkirjoista, sanomalehdistä, päiväkirjoista ja kirjeistä. Siinä on 52 kertojaa, joista kahdeksan miehen kohtaloa seurataan sodan alusta loppuun. Hahmot ovat kuviteltuja, mutta todellisiin elämäntarinoihin pohjautuvia. Romaanin päähenkilö on itse sota. ”On kuin Kyröjoki, joka tulvii ja vie kaiken mennessään, sitä ei voi pysäyttää, se tempaisee mukaansa niin vapaaehtoiset kuin muut”, kuvailee Anneli.

Kansalaissota oli poikkeuksellisen nopea ja lyhyt sota, jota amatöörien sodaksikin kutsuttiin. Kummallakin puolella siihen osallistui jääkäreitä lukuunottamatta vain muutaman viikon koulutuksen saaneita sotilaita, ammattisotilaita ei juuri lainkaan. Kahden ja puolen kuukauden sota jätti valtavan kauheat jäljet, vielä sadan vuoden jälkeen se on miltei avohaava. Kuolleita oli 48 tuhatta, joista vain 10 tuhatta taisteluissa, loput teloitettiin tai kuolivat nälkään ja tauteihin leireillä. ”Se, että sodan liekki ei jäänyt kytemään, kuten vaikka Jugoslaviassa, on oikeusvaltion ansiota, demokratia rupesi toimimaan. Presidenttinä Ståhlberg oli todella tiukka laillisuusmies, joka määräsi, että työväestöä ei saa enää rangaista kapinasta, kyllä pitää kuroa, eikä kasvattaa”. Kanto, joka kierteli kansalaissodan ja itsenäistymisen nimikkovuosina sadoissa tapahtumissa, kertoo ilahtuneensa kohdattuaan hyvin vähän enää syytelyä ja katkeruutta, pikemminkin tarvetta kertoa oman suvun tarinoita.

Jos haluaisin määrittää moton keskustelullemme Anneli Kannon kanssa, se voisi olla hänen esikoisromaaninsa alkusanoista löytämäni sitaatti ensimmäisen suomalaisen väitöskirjan tekijältä, Mikael Wexioniukselta: ”Viisaudella on kolminkertainen silmä: muisti, jolla se tarkastelee menneisyyttä, ymmärrys, jolla se tarkastelee nykyhetkeä ja huolenpito, jolla se tarkastelee tulevaa.”

Kirjailijavierailun tallenne on kuunneltavissa Kajastus-lehden verkkosivulla osoitteessa www.kajastuslehti.fi

Runoratsu lentää

Teksti: Sari Kekkonen

Runo sisälläsi on jo melkein valmis. Sitä pitää ehkä vielä vähän hioa tai sitten se pitää kirjoittaa kokonaan uusiksi. Pääasia on, että kirjoitat sen.

Näkövammaisten Kulttuuripalvelun Tutustu runouteen -kurssi herätteli uskoa omien tekstien voimaan kirjailija ja kirjoittajakouluuttaja Niina Hakalahden johdolla syksyllä 2021. Runouden monipuolisuus ilmaisukeinona tuli nopeasti ilmi. Tyylejä on yhtä monta kuin kirjoittajia, tärkeintä on saada kiinni omasta sanottavastaan ja muuttaa se sanalliseen muotoon. Vielä parempi, jos teksti tavoittaa jotakin omasta ajastamme tai ihmisluonnon ajattomuudesta.

Monilla on sisällään näkymätön kriitikko, joka kyseenalaistaa kaiken, mitä haluaisi sanoa. Kurssilla opeteltiin menetelmiä, joilla tätä ylivalvojaa saattoi jymäyttää hetkeksi ja runo pääsi livahtamaan itse rakennettujen kaltevien välistä. Hulluttelu, tahalliset ristiriidat ja sattuman syyliin heittäytyminen avasivat väyliä tuntemattomaan itseensä. Samalla tuli tutuksi myös suuri joukko runouden tyylilajeja ja tunnettuja tekijöitä. Kurssilaisten runoja lukiessa huomasi ilmaisuvoiman lisääntyvän harjoitus kerrallaan.

Runouden kenttä on ihanan avara, sinne mahtuu monenlaista ilmaisua. Runo koskettaa lukijaa eniten, jos hän tunnistaa siitä itsensä, sen hetkisen tunnelmansa tai muistaa tietyn tuokion omasta elämästään. Hän kokee silloin välähdyksen, joka parhaimmillaan antaa voimaa tai iloa jopa vuosien päähän. Siinä on hyvä syy lähteä runokurssille jatkossakin.

Kurssilla syntyneitä runoja:

Heilutin voikukkaa auringolle
täydestä meni lapsekas ele
Aurinko suuttui ja alkoi vaahdota ylivertaansa
väheksyi mokomia voikukan pallukoita

Kun se oli ilmaissut suuruutensa, hehkunsa ja voimansa
se pääsi vuosimiljardeihin takanaan ja edessä
Voikukat lauloivat pientä, herttaista kukkalaulua
ne elävät vielä kymmenen päivää

Aurinko mölysi ja paahtoi
volyymi kasvoi, mittarit kilahtivat tappiin
Minä kierin naurusta
ensi viikolla tuon auringonkukan

Tähän päättyy metsäpolku
edemmäs ei kukaan, ei koskaan
Kivet suuria, kädet pienet
tiimalasin hiekka paakkuuntunut

Tähän päättyy pakomatka
sydän raivaa ryteikköä villinä,
mutta kaulan lieka on lyhyt
mankelin on tarkoituskin litistää

Tässä on ruoste työtä tehnyt
nouse edes polvillesi
niin pää murtaa rautakaton
ja lasikatot helisevät korkeista äänistä

MODERNI NAINEN

12 NAISTAITEILIJAA ATENEUMISSA

Teksti: Tuula Paasivirta

Kuvat: Kansallisgalleria / Ateneumin taidemuseo

Moderni nainen- näyttely tarkastelee naistaiteilijoiden roolia ja asemaa 1900-luvun modernismin vuosikymmeninä. Näyttely pureutuu naisen rooliin aikakauden yhteiskunnallisten, poliittisten ja kulttuuristen muutosten keskellä.

Moderni nainen on nähtävissä Ateneumin taidemuseossa 27.3.2022 asti, näyttelyn suppeampi osa Turun taidemuseossa 28.8. asti. Ateneumin kolmesta muusta maaliskuun lopussa päättyvästä näyttelystä kerrotaan jutun lopussa. Näiden näyttelyiden jälkeen Ateneum sulkeutuu ilmastointiremontin vuoksi.

12 urauurtavaa naistaiteilijaa

Näyttelyn taiteilijoita ovat Helene Schjerfbeck, Sigrid Schauman, Ellen Thesleff, Elga Sesemann, Hilda Flodin, Sigrid af Forselles, Gunvor Grönvik, Eila Hiltunen, Lea Ignatius, Helmi Kuusi, Laila Pullinen ja Essi Renvall. Noin 150 teoksen näyttelyssä on esillä maalauksia, veistoksia, piirustuksia ja grafiikkaa pääasiassa Ateneumin kokoelmista.

Näyttelyn on kuratoinut Ateneumin erikoistutkija Anu Utriainen.

- Vaikka nais-etuliitteen käyttöä voi myös kritisoida, sukupuolella on merkitystä, ja tässä yhteydessä sen esiintuominen on perusteltua, kuraattori Utriainen sanoo.

1900 -luvun modernismi

Moderni nainen avaa uudenlaisen näkymän 1900-luvun modernismiin naisten tekemän taiteen kautta. Naisilla on ollut Suomessa keskeinen rooli modernin elämän kuvaajina. He olivat modernismin eri tyyliuuntien, tekniikoiden ja ilmaisumuotojen ennakkoluulottomia kehittäjiä ja kokeilijoita.

Kaksi näkökulmaa

Näyttely tarkastelee naistaiteilijuutta kahdesta eri näkökulmasta – naista kuvan tekijänä sekä naista kuvauksen ja katseen kohteena. Teemat nivoutuvat keskusteluun suku-

Elga Sesemann: Omakuva (1946). Kuva: Kansallisgalleria / Yehia Eweis. Oikealla Sigrid Schauman: Malli (n.1958) Kansallisgalleria / Jenni Nurminen. Alhaalla: Helene Schjerfbeck: Kalifornialainen, Kansallisgalleria / Ateneumin taidemuseo, kokoelma Kaunisto, Kansallisgalleria / Hannu Aaltonen

puolten välisestä tasa-arvosta, joka on edelleen ajankohtainen ja maailmanlaajuisesti tärkeä kysymys.

Mukaan valittujen teosten ja taiteilijoiden elämäkertojen kautta piirtyy kuva suomalaisen naisen mahdollisuuksista kouluttautua ja työskennellä taiteilijana. Näyttelyn taiteilijat olivat kansainvälisiä ja toimivat ammatissa elämänsä loppuun asti.

Näyttelyn yksi keskeinen kysymys on, miten luokkatausta ja elämäntilanteet ovat vaikuttaneet taiteilijan uran rakentumiseen, ja miten tämä heijastuu teosten aiheiden ja tekniikoiden valintaan eri aikoina.

Luottamus itseän

Naiset opiskelivat ja työskentelivät kansainvälisesti ja tekivät pitkän uran itsenäisinä ammattitaiteilijoina. Monet heistä toimivat taiteen tekemisen ohella muissakin rooleissa ja työskentelivät opettajina, käsityöläisinä ja kriitikkoina.

Nämä naiset eivät antaneet pienentää itseään eivät-

kä toisiaan – heitä yhdisti vankkumaton usko omiin kykyihinsä. Suomalaiset naistaiteilijat olivatkin hyvin koulutettuja. Sukupuoli ei ole Suomessa ollut este taiteilijan ammatin harjoittamiselle, ja myös naiset hakeutuivat jatko-opintoihin eurooppalaisiin taideakatemioidiin ja taiteilijoiden ateljeihin. Taiteilijan tie ei silti ollut naiselle vaiaton. Monet heistä joutuivat luovimaan yksityiselämän ja ammatillisten tavoitteiden välillä, ja vain harvat avioituivat ja perustivat perheen. Taiteilijanaisten keskinäiset verkostot ja ystävyysuhteet olivatkin monelle elintärkeitä ja uran luomisen edellytys.

Taiteilijanaisten katse porautui oman elinaikansa nykyyhteen ja taidehistorian kaanoniin, myös sen ikuiseen aiheeseen eli alastomaan naisvartaloon.

Uusi nainen rajojen rikkojana

Ajan kuvana teoksiin ilmestyi 1920-luvulla ns. 'uusi nainen', joka määräsi itse kehostaan ja elämästään ja liikkui yhteiskunnassa omaehtoisesti. Katse kääntyi myös sisäänpäin. Lähes kaikki näyttelyn naistaiteilijat tekivät omakuvia, joissa he tarkastelivat itseään sekä sukupuolensa edustajina, että ammatissa toimivina riippumattomina taiteilijoina. Henkilökohtainen ja yksityinen nivoutui yleiseen. Heille kaikille oli yhteistä rajojen rikkominen ja kyky tarttua ajan ilmiöihin, tarkastella ja käyttää niitä työskentelynsä välineenä.

Kaksi kahdestatoista

Sigrid af Forselles syntyi 1860 Lammilla ja kuoli 1935 Firenzessä, Italiassa. Hän oli yksi Suomen ensimmäisistä naiskuvanveistäjistä. Hän asui suuren osan elämästään Ranskassa ja Italiassa, koska ei naisena voinut Suomessa opiskella ja elättää itseään kuvanveistäjän ammatissa. Af Forselles pääsi sukupuolestaan huolimatta piirtämään elävää mallia ollessaan Auguste Rodinin oppilaana ja ateljeeapulaisena Pariisissa. Hän poikkesi muista naisveistäjistä tarttumalla monumentaali aiheisiin. Esoterias-ta kiinnostuneen veistäjän päätyö oli reliefisarja Ihmissielun kehitys, jonka yksi osa on Kansallisgallerian kokoelmassa, neljä muuta Kallion kirkossa Helsingissä.

Sigrid Schauman syntyi 1877 Tšugujevissa eli nykyisessä Ukrainassa ja kuoli 1979 Helsingissä. Sigrid Schauman kuuluu 1900-luvun vaihteessa uransa aloittaneeseen sukupolveen. Hän kiinnostui jo varhain värin ja valon kuvaamisesta. Schauman oli tyttärensä yksinhuoltaja ja teki taiteilijan työn ohella pitkän uran taidekriitikkona: hän julkaisi yli 1500 kirjoitusta ja maalasi vain kesäisin. Uusi värimaalauksen kausi alkoi päivätyöstä eläköitymisen jälkeen 1949 matkoilla Ranskassa ja Italiassa. Schaumanin tuotannossa on tältä kaudelta sarja alastonmaalauksia. Schauman oli 1956 mukana perustamassa Prisma-ryhmää, jonka taiteilijoita yhdisti kiinnostus kansainväliseen modernismiin ja kirkkaiden, voimakkaiden värien käyttöön.

Näyttely on kiertänyt maailmalla

Suppeampi versio näyttelystä on kiertänyt maailmaa vuodesta 2017 alkaen muun muassa New Yorkissa, Tokiossa ja Kööpenhaminassa. Se on nostattanut kaikkialla ►

Oikealla Ellen Thesleff: Suomen kevät (1942), kuva: Kansallisgalleria / Hannu Pakarinen. Alla Helene Schjerfbeck: Saariston tyttö (1929) Kansallisgalleria / Ateneumin taidemuseo, kokoelma Kaunisto, kuva: Kansallisgalleria / Hannu Aaltonen. Isossa kuvassa Elga Seeseman: Katu (1945), kuva: Kansallisgalleria / Jenni Nurminen

- vilkasta keskustelua naisen yhteiskunnallisesta asemasta ja edellytyksistä luoda itsenäinen ammattiura.

Ennätysmäärä naistaiteilijoita esillä

Kotipesäänsä palaava kokoelmanäyttely Moderni nainen on kasvanut taiteilijamäärältään kolminkertaiseksi: neljän sijasta esillä on 12 taiteilijan taita. Ateneumissa onkin nyt kerralla esillä useamman naistaiteilijan taita kuin koskaan aiemmin. Ateneumin taidemuseo on perustettu 1887.

Muut Ateneumin näyttelyt

Ateneumissa päättyy kaksi muuta lyhyempää näyttelyä maaliskuun lopulla. Ne ovat Vuoropuhelua – Elina Brotherus ja Hannele Rantala sekä Focus-salissa oleva Eino Ruutsalon näyttely Kokeellinen 1960-luku.

Näistä Vuoropuhelua näyttely pohjautuu valokuvataiteilijoiden Elina Brotherus (s. 1972) ja Hannele Rantala (s. 1952) pitkään ystävyyteen ja sen aikana käytyihin keskusteluihin taiteesta. Teosten lähtökohtana ovat olleet taiteilijoiden toisilleen antamat yhteiset tehtävät ja viestit, joita molemmat ovat tulkinneet omalla tavallaan. Tehtäviä on annettu Fluxuksen ja runouden hengessä. Tämä näyttely käy vuoropuhelua Moderni nainen -näyttelyn kanssa.

Kuvataiteilija ja elokuvantekijä Eino Ruutsalo (1921–2001) oli 1960-luvulla maamme taidekentän keskeisiä kokeilijoita. Hän toteutti monia teoksiaan yhteistyössä muusikoiden, runoilijoiden ja tanssijoiden kanssa. Kotimaisen kokeellisen elokuvan pioneeri Ruutsalosta tuli kansainvälistä tunnustusta saaneella filmillään Kineettisiä kuvia (1962). Yhden salin näyttely juhlistaa taiteilijan satavuotissyntymäpäivää.

Kokoelmanäyttely Suomen taiteen tarina on sekin vielä kerran mahdollista nähdä Ateneumissa. Kirjoitin näyttelystä Kajastukseen sen alkumetreillä 2016. Helsingin ydinkeskustassa sijaitsevassa Ateneumin taidemuseossa on maan vanhin ja laajin taidekokoelma. Kokoelmanäyttely esittää maan rakastetuimmat klassikot uudessa valossa. Se nostaa esiin uusia teoksia ja rinnastuksia luoden samalla yhteyden niin Suomen kuin maailman historiaan.

Ateneumin verkkosivuilta www.ateneum.fi on luettavissa näyttelyn teksti ja myös etäopastus on käytettävissä. Näyttelyihin ei myydä ennakkolippuja vaan ne pitää toistaiseksi ostaa ovelta. Ohjeet turvalliseen vierailuun löytyvät myös Ateneumin sivulta. Tekstit ja kuvia löytyy myös verkosta saleittain. Kussakin salissa on yhdestä kahteen taiteilijaan.

EERO AHRE, isänsä poika

Teksti: Tanja Rantalainen

Kuvat: Eero Ahren arkisto

Kun Näkövammaisten Kulttuuripalvelu juhlii pyöreitä vuosia tai Näkövammaisteatteri on tuonut näyttämölle esityksen, pitkä, pörröpäinen mies seisoo usein juttelemassa muun väen joukossa.

Suuri yleisö tuntee näyttelijä Eero Ahren (s. 1955) 90-luvun muumianimaatioiden Nipsun äänenä ja nukke-teatteri Teatteri Hevosenkengän näyttelijä-käsikirjoittajana. Tulee mieleen kysyä, kuinka Eero tuntee Kulttuuripalvelun toiminnan näin läheiseksi, ja silloin saa yllättävän vastauksen.

Kohtalonyhteys Kulttuuripalveluun

Eero on käynyt kuvailutulkin koulutuksen, mutta tärkein yhdistävä tekijä löytyy perhepiiristä. Eeron isä Vilho Ahre (s.1903) oli mukana perustamassa Suomen Sokeain Kirjallisuusyhdistystä eli nykyistä Näkövammaisten Kulttuuripalvelua. Vilho toimi yhdistyksen puheenjohtajana 23 vuotta ja jätti yhdistyksen historiaan arvokkaan jäljen.

- Kulttuuripalvelun 80-vuotisjuhlasa vuonna 2011 toivoin, että vastaan olisi tullut joku, joka olisi tuntenut isäni. Arvo Karvinen oli ainut, joka sanoi jotenkin muistavansa Vilho Ahren. Isä oli Kulttuuripalvelun puheenjohtaja vuodesta 1932 vuoteen 1955 ja kuoli vuonna 1956. Jos joku nykyinen järjestötoimija on tuntenut isäni, hän on tietysti ollut silloin lapsi,

Eero kertoo.

Eeron äiti Aino Ahre (s. 1913) ja isä Vilho tapasivat Herttoniemen siirtolapuutarhassa, jossa kumpikin vietti vapaa-aikaansa, Vilho omalla ja Aino kahden sukupolven yhteisellä siirtolapuutarhapalstalla. Vilho oli aiemmin ollut kaksi kertaa naimisissa ja hänellä oli toisesta liitostaan kaksi poikaa. Aino taas oli sen ajan mitapuulla ensimmäistä kertaa avioituvaksi naiseksi iäkäs.

Vilho toimi siihen aikaan liikemiehenä ja hänellä oli huoneisto ydinkeskustassa. Eero-poika ei ilmoittanut tulostaan aivan avioliiton alkuvuosina ja oli saapuessaan hyvin toivottu.

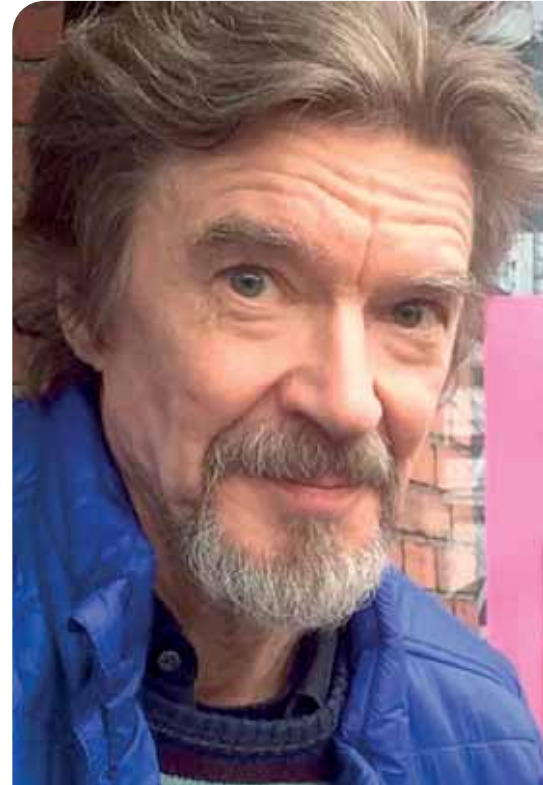
- Minulla on ensimmäisestä lapsuudenkodistani Isolta Robalta hämääriä muistikuvia. Osoitteessa Iso Robertinkatu 9 sijaitseva asunto oli ensimmäisessä kerroksessa. Ikkunat antoivat sisäpihalle. Kadulle ei saanut mennä. Kun maaliskuussa täytin kolme, saman vuoden kesäkuussa muuttimme Käpylään kaksioon, Eero kertoo.

Lapsuuden leikeissä sokeita ja opaskoiria

Vilho Ahre kuoli yllättäen sydänkohtaukseen alle 60-vuotiaana, kun Eero oli vielä vauva. Eero itse ajattelee, että leskeksi jäämisen on täytynyt olla äidille niin kova kokemus, ettei hän myöhemmin halunnut uskoutua pojalleen siihen liittyvistä asioista. Näkövammaisuus oli kuitenkin Eeron lapsuudenkodissa luontevasti läsnä.

- Mielikuvitusleikeissäni oli näkövammaisia hahmoja. Äiti on osannut selittää minulle isän näkövammaisuuden hyvin, koska olen sen pieneä lapsenakin sisäistänyt, Eero kertoo.

Kotiin tuli Kajastus ja Eero sai ensikosketuksen kuvailutulkkaukseen, kun kuuli äidin kuvailevan näkövam-

Poika Eero Ahre ja isä Vilho Ahre oikealla.

maisille vieraille esimerkiksi, että Eerolla on tänään sininen pusero. Äiti ja näkövammaiset perhetutut eivät puhuneet Vilhosta paljoa.

- Isä ei ollut täysin sokea. Kuvissa hänellä ei koskaan ole tummia lasia. Minulle on puhuttu hämäräsokeudesta, sen tarkemmin en tiedä isän näkövamman diagnoosia, Eero sanoo.

Kotona kävi kylässä pakinoitsija Il-lakko eli Tyyne Lehtonen siskonsa kanssa ja sokea hierojamies hieromassa äitiä. Eerolla on muistikuvia siitä, että hierontaan liitettiin vaihtoehtohoitoja. Lapsena Eeroon teki vaikutuksen se, että isä oli ollut Opaskoirayhdistyksen toiminnassa mukana. Hän tiesi, että isän opaskoirat olivat olleet saksanpaimenkoiria. Vilho oli toiminut myös hierojana ja ollut Koulutettujen Hierojain Liiton johtokunnassa.

- Paljon näkövammaisia vieraita jäi etunimeltään mieleen, esimerkiksi Väinö ja lida. He eivät varmaan olleet niitä isoimpia järjestöhaita. Nimeni olen saanut isän hyvän kaverin mukaan, Eero sanoo.

Vilho Ahre oli mukana monenlaisessa järjestötoiminnassa. Hän oli muun muassa perustamassa nykyistä Näkövammaisten Kulttuuripalvelua. Tässä kuvassa hän on puheenjohtajana pöydän päässä. Alla Eeron kuvakooste.

Vilho Ahren ExLibris.

Eero pitämässä puhetta Teatteri Hevosenkengän näytelmän "Lumikuningatar" ensi-illassa.

► Eero muistaa, että kotona Käpylän Koskelantiellä oli suuret kirjahyllyt, joissa oli liukuvat lasiovet. Isältä jäi valtava määrä kirjoja, joita äiti oli todennäköisesti lukenut ääneen puolisolleen. Suomen Sokeain Kirjallisuusyhdistyksen perustajan vaikuttava exlibris (kirjan ensiölehdelle liimattava kirjanomistajan merkki) on Vesa-Matti Loirin isän Toivo Loirin suunnittelema.

- Isän exlibris on pieni, Mynthonaskin kokoinen. Siinä kuvataan pitkäkäytävä, jonka päässä kajastaa valo. Etualalla on soihtua pitelevä ihmishahmo. Ajatus on, että kirjallisuus tuo valoa näkövammaisen maailmaan, Eero kuvaa.

Eeron äiti toimi Elannossa myymälänhoitajana. Elanto oli sosiaalisesti vireä työpaikka ja äiti suuntautui ulospäin, monenlaisiin harrastuspiireihin ja kerhoihin. Aino Ahre kuoli 1996. Äidin ja pojan hyvät välit säilyivät Ainin kuolemaan saakka, vaikka Eero muutti kotoa suhteellisen varhain ja hänellä oli omien sanojensa mukaan suorastaan liioiteltu tarve itsenäistyä.

Perhetuttujen suhtautuminen Eeron valintoihin ei tehnyt nuoreen ja radikaaliin hämy-Eeroon suurta vaikutusta. Eräänkin vieraan hän muistaa jupisseen paheksuvasti sivutyöstä postissa ja patistaneen upseerin uralle.

- Kodissa kyläilevät aikuiset eivät aina olleet mitään suuria nuoren ym-

märtäjiä. Se aiheutti minussa torjuntaa, Eero muistelee.

Eeron tie nukketeatteriin

Eero päätyi Helsingin yliopistoon opiskelemaan suomen kieltä ja draamaa. Ylioppilasteatteri veti kuitenkin

pidemmän korren ja opinnot jäivät "aproihin ja cumuihin".

- Olin vuoden verran Suomen Ylioppilasteatteriiliiton puheenjohtaja ja myöhemmin hetken Lastentarhanopettajaksi opiskelevien liiton hallituksessa, vaikken ollutkaan isäni kaltainen järjestöihme, Eero kertoo.

Eero muistaa olleensa joululomalla, kun hän huomasi ilmoituksen, jossa Telesioteatatteri haki kuiskaajaa ja harjoitusjärjestäjää. Hänet valittiin työhön 21-vuotiaana. Eero vilahteli Telesioteatatterin tuotannoissa pikku rooleissa muun muassa merimiehenä tai Gaston-nimisenä nuorukaisena tai oli vähintään tekemässä äänitehosteita.

- Jos Antti Litja ei ehtinyt harjoitukseen paikkasin häntä roolivihko kädessä. Ne olivat silloin -77, -78 Veikko Kerttulan, Jotaarkka Pennasen tai Timo Bergholmin proggiksia. Olin kuitenkin koko ajan freelance-sopimuksella ja 23-vuotiaana päätin pelata aikaa ja lähteä armeijaan miettimään, mitä haluan tehdä, Eero sanoo.

Eero oli ollut opettajan ja lastentarhanopettajan viransijaisena ja sai siitä päähänsä pyrkiä Ebeneseriin opiskelamaan. Hän pätevöityi lastentarhanopettajaksi ja ehti olla jonkin aikaa alan töissä Pakilassa sijaitsevassa päiväkodissa, ennen kuin päätyi näyttelijäksi Nukketeatteri Sampoon vuonna 1981.

- Teatterikorkeakoulu järjesti vuoden nukketeatterikurssin vuonna 1983. Pääsin sinne suoraan sisään, koska toimin jo ammatissa. Luin siihen aikaan myös kerran viikossa lasten- ja nuortenkirjallisuutta Näkövammaisten kirjastossa Mäkelänkädellä, Eero kertoo.

Kun Teatteri Hevosenkengä etsi kitaraa soittavaa miespuolista näyttelijää, Eero otettiin palkkalistoille. Niinä vuosina Teatterikorkeakoulu järjesti lyhytkursseja nukketeatterista. Eero kävi niillä ja täydensi opintojaan myös Ranskassa Institut International de la Marionette -oppilaitoksessa 1988-89.

- 1986 tein Teatteri Hevosenkengälle ensimmäisen käsikirjoituksen, Nipo ja pikku-ukot. Kehitin Nipon stoorista, jota olin käyttänyt lastentarhanopettajana. Näytelmää esitettiin yli 200 kertaa ja se vieraili Ruotsissa ja Tanskassa. Siinä oli sellainen "Jokainen on arvokas" -teema, Eero kertoo.

Eero on viihtynyt Teatteri Hevosenkengässä, koska pienessä teatterissa työ on kokonaisvaltaista. Jopa ohjelmistopolitiikkaan on voinut Eeron mukaan vaikuttaa. Hän on näyttämisen ja nukuttamisen lisäksi tehnyt musiikkia, ohjannut ja käsikirjoittanut Teatteri Hevosenkengässä työ-

uran alusta asti. Eeron Wikipedia-sivu listaa 18 hänen kirjoittamaansa näytelmää, joista 10 hän on käsikirjoittanut yhdessä Patrik Draken kanssa.

- En kadehdi friikkuja. Vakituksessa työpaikassa on puolensa. Se on tuonut turvaa taloon kun toinen on free lancer, Eero sanoo.

Eeron vaimo Anna Korhonen tekee dokumenttielokuvia. Hän on lisäksi alansa arvostettu arkistotoimitaja ja tunnettu muun muassa pitkäaikaisesta yhteistyöstään Peter von Baghin kanssa. Kolme aikuista lasta asuvat jo omillaan.

Äänitöitä ja teatteria

Eero on vuonna 2011 käynyt Kulttuuripalvelun elokuvan ja tv-ohjelmien kuvailutulkkaukseen keskittyneen koulutuksen. Teatterityö on kuitenkin ollut sen verran sitovaa, että Eero on ehtinyt tehdä vain pari omaa kuvailutulkkaukstyötä.

- Olen kaksi kertaa kuvailutulkannut Teatteri Hevosenkengän esityksen näkövammaisille perheille. Kumpikin näytös järjestettiin Sokeain vii-

kon sunnuntaina. Alussa esiteltiin roolihahmot ja puvustus. Esityksen jälkeen perheet saivat vielä jäädä tutustumaan lavasteisiin. Toivottavasti korona-ajan jälkeen perinne jatkuu, Eero sanoo.

Vaikka kuvailutulkin työ on jäänyt vähiin, Eero on pidetty lukija. Hän laskee olleensa kuvailutulkkauden lukijana seitsemässä elokuvassa tai televisiotuotannossa, mukaan lukien Sorjonen-elokuva. Viimeisin työ on vasta ilmestynyt Maija Isola -dokumentti. Eero ihailee taitavien kuvailutulkkien kykyä nähdä ja välittää näkemänsä.

- Tällä hetkellä minua työllistää kiertävä Koirakampaamo Villakoiranen, joka toteutetaan Muppetshown tyyliin. Vampyyrivaarin tarinoita tulee ohjelmistoon taas maaliskuun alussa. Kuvailutulkkaukselle ja äänikirjojen lukemiselle voisin jatkossa antaa aikaani enemmänkin, sanoo Eero Ahre, isänsä poika.

Satukanava, jossa Eero Ahre lukee satuja, aukeaa hakusanoilla Hevosenkengän satukanava

Musiikkipotretissa Ari Talja

Hämeenlinnalla on vankat musiikki-perinteet. Nykyään espoolaisen Ari Taljan (58) ohella sieltä ovat kotoisin esimerkiksi Sibelius, Irwin, Vexi Salmi ja Jake Nyman. Heistä läheisin suhde Arilla oli lapsuudessaan Irwiniin. Isä täytti sivutyönään RAY:n jukeboxeja ja toi kotiin artistin jo soitossa kuluneita singlelevyjä. Vieläkin Ari muistaa hyvin, mikä biisi oli minkäkin singlen kääntöpuolella.

Teksti: Timo Kuoppala

Levyt soitettiin matkaradioon liitettyllä levysoitimella niin puhki, ettei niitä ole jäänyt Arin äänitekokoelmaan. Parempien äänentoistolaitteiden myötä kuunneltaviksi tulivat LP-levyt. Niistäkin suuri osa meni vaihtoon koulukaverien ja levydivarien kautta. Vasta cd-levyjen tulo markkinoille 1980-luvun alussa laittoi Arin hankkimaan mielimusiikkia entistä systemaattisemmin. Kuuntelumielitymukset laajenivat kavereitten innostamana jazziin ja radion kautta suomalaiseen vanhempaan musiikkiin. Myös pop, rock, proge ja gospel soivat. Uriah Heep oli kova sana ja Hurriganes tietenkin.

Ensimmäiset ihan omat singlet olivat isän ostamat The Beatlesin "Let It Be" ja "Come Together". Nyt Beatlesin koko tuotanto on Arilla tallessa kahtenakin painoksena. Kotimaisista artisteista mm. Royals, Hector ja Isokynä Lindholm ovat edelleen kuuntelussa. Punkista Ari ei koskaan suuresti välittänyt. Hän oli paremmin rockabillymiehiä ja viisikymmenluvun rock and roll pelittää edelleen. Vuosien mittaan maku on avartunut myös klassisen musiikin puolelle orkesterimusiikista oopperoihin. Oikeastaan Ari kuuntelee mielellään melkein mitä tahansa, ehkä niin sanottu konepoppi on jäänyt vähän vieraaksi, vaikka sieltäkin löytyy ihan hyviä juttuja.

Musiikki aarteita tärkeämpää

Arin kokoelma on karttunut monin tavoin. Viron kautta Ari on löytänyt neuvostoliittolaisia aarteita. Hänellä on

Ari Talja ja kitara, kuva Elisa Talja.

mm. neuvostopainoksena Melodija-levymerkillä lisensillä ilmestynyt "Laulu- ja soitinyhtye ABBA":n kolmas LP vuodelta 1979. Georg Otsin tuotantoa Ari on kuunnellut ihan lauluharrastuksen tueksikin. Hänellä on tallessa Otsin Viron radion kantanauhoilta löytyneitä äänitteitä.

Harvinaisuuksiksi voi laskea myös Arin kokoelmaan kuuluvat äänitteet, joissa voi kuulla näkövammaisten artistien esityksiä. Tallessa ovat mm. Jyväskylän näkövammaisten koululla syntynyt "Sydämeni laulu" LP ja Ruotsissa ilmestynyt näkövammaisten nuorten järjestön, Unga Synskadaden tuottama Ljudkavle-levy. Saara Suvannon ensimmäinen single, joka oli omakustanne, löytyy hyllystä.

Täysin Ari ei ole hurahtanut tallennekeräilyyn. Hänen mielestään on ihan sama, mistä levypainoksesta teoksen toistaa. Tärkeintä on itse musiikki. Jos kokoelmiaan haluaa arvottaa rahallisesti, siihen löytyy verkosta apua.

Tietoa monesta lähteestä

Radio on ollut hyvä musiikkimaun laajentaja jo nuoruudesta alkaen. Ari muistaa kuunnelleensa "Oi niitä aikoja" -ohjelmaa ja löytäneensä sitä kautta tiensä vanhemman suomalaisen musiikin pariin. Ennen tietoverkkojen tuloa Ari oli jo oppinut hyödyntämään postimyyntifirmojen luetteloita, joita hän luki ajan kanssa Optacon-lukulaitteen avulla. Tärkeä työkalu oli amerikkalainen katalogi nimeltä "SCHWANN Record and Tape Guide". Siitä saaduilla tiedoilla saattoi suomalaisten firmojen avulla tilata mieleistään musiikkia. Se oli aikansa levyharrastajien Raamattu, Ari kiteyttää.

Celian äänikirjakokoelmasta löytyy jonkin verran alan kirjallisuutta. Pekka Gronowin "Äänilevyn historia" on hyvä tietopaketti. Samoin Love Recordsin historiaan liittyvä teos. NKL:n lukupalvelussa on luettu Poco Recordsin historiikki. Jake Nymanin musiikkiaiheiset kirjat ovat hyviä. Verkkosivustojen auettua myös näkövammaisten ulottuville tärkeiksi tietolähteiksi ovat tulleet levykauppojen myyntiluettelot, ostetaan-myydään -sivustot ja Wikipedia.

Uusimman ulottuvuuden harrastukseen ovat tuoneet suoratoistopalvelut. Niistä Spotify, Youtube ja Apple Music ovat kohtuullisen hyvin saavutettavia näkövammaisten käyttämillä apuvälineillä. Arin suhtautuminen suoratoistopalveluihin on hieman kaksijakoinen. On hyvä, että nyt saa kuulla kasaan helposti musiikkia, jota ennen joutui hankkimaan monen mutkan kautta maailman ääristä. Musiikin yleinen tuntemus on laajentunut. Toisaalta hän on tullut aika laiskaksi etsimään kokoelmistaan jotakin, jonka voi helposti laittaa suoratoiston kautta soimaan.

Sokealle musiikin kuuntelijalle on levyjen tunnistaminen jonkinlainen ongelma. Ari myöntää, että jonkinmoinen osa kokoelmasta on merkkimateriaa, mutta pisteillä läpinäkyvälle kalvolle kirjoitetut tunnistetiedot ovat suurena apuna. Pistekirjoitus on iso apu. Kokoelma on hyvä järjestää oman logiikkansa mukaan, oli se sitten musiikkilajin tai aakkosten mukaan.

Musiikki on iso osa elämää

Arilla on näpit monipuolisesti musiikissa kiinni. Hän sai kahdeksanvuotiaana ensimmäisen hanurin ja jonkin vuoden jälkeen hän tarttui myös kitaran. Nuoruusvuosina Ari soitteli hanuria humppabändissä ja pääkaupunkiseudulle muutettuaan hän on pitänyt soittovirettä yllä erilaisissa kokoonpanoissa. Nykyään tärkeimmäksi on tullut kuorolaulu Karelia-kuoron riveissä, mutta soittokeikoillekin hän lähtee mielellään, jos kysytään.

Arin Sari-vaimo on tuonut perheeseen ehkä vielä suuremman levykokoelman kuin Ari konsanaan. Sari laulaa myös Karelia-kuorossa ja tekee Arin tavoin keikkoja. Kahdesta tyttärestä vanhempi soittaa kitaraa, mutta nuoremman kiinnostus on alusta pitäen suuntautunut kuvataiteeseen.

Arin aarteita: ylinnä mini-lp eli normaalia lp-levyä pienempi 10-tuumainen, joka oli yleinen 1950-luvulla. Kuvassa Glenn Millerin 10-tuumainen (HMV 1954). Kannessa näkyy myös HMV:n klassinen koiralogo. Keskellä Neuvostoliitossa julkaistu Abba-lp (Melodija 1979) ja alinna ranskalainen jazz-kokoelma Jazz pour vous (Vogue 1959).

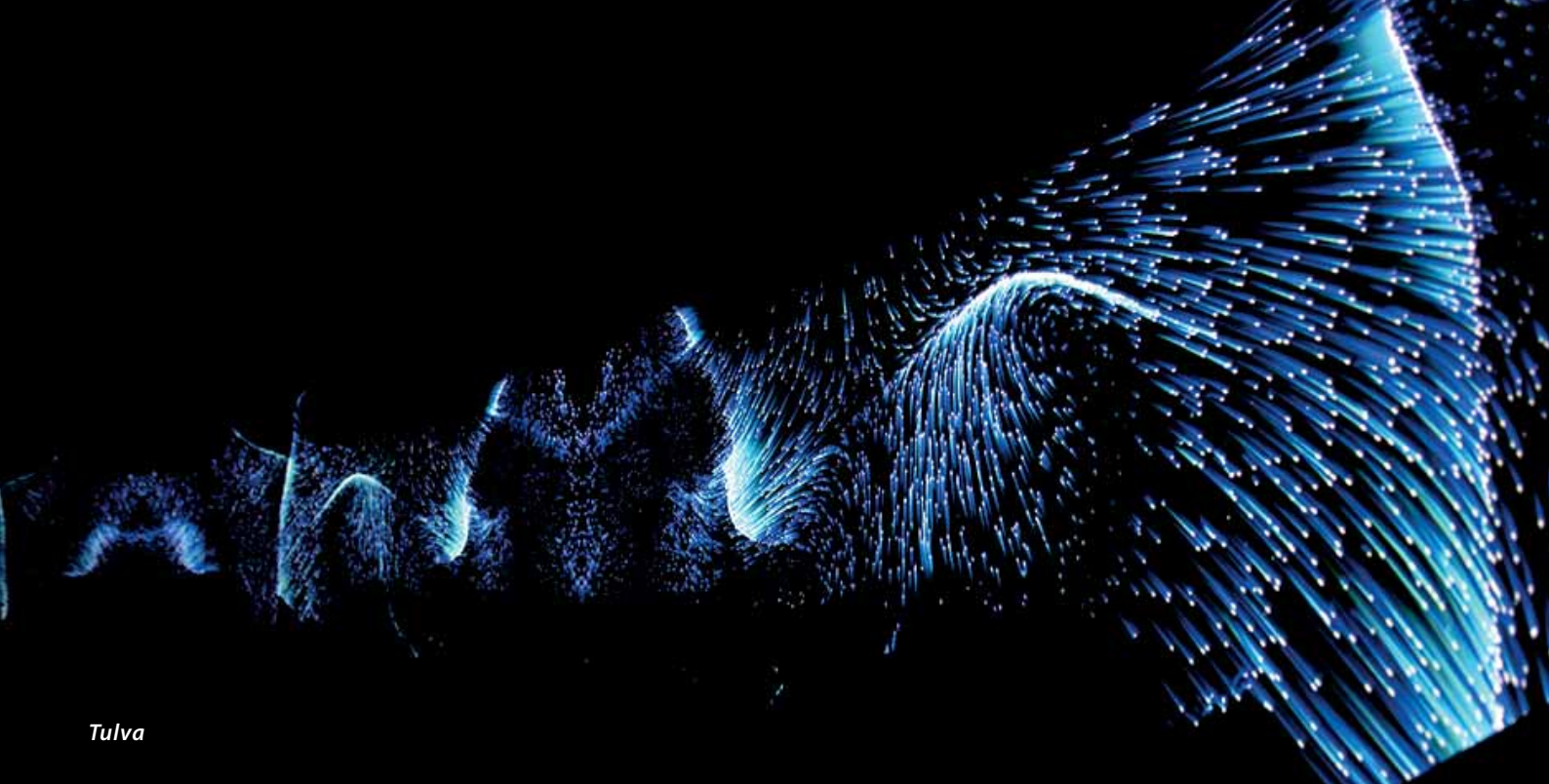
Havahduttavat Luonnonvoimat

Maastopalo

Heurekan Katastrofien keskellä -näyttely luo tilan kokea luonnonvoimat ja omat voimat moniaistillisten audiovisuaalisten taideinstallaatioiden ja eri puolilta maailmaa tulevien voimaannuttavien tositarinoiden sekä resilienssiharjoitusten (palatumisharjoitusten) kautta. Taideinstallaatiot välittävät alkuelementtien voiman ihoa syvemmälle.

Teksti: Erja Tulasalo
Kuvat: Wille Nyyssönen / Heureka

Tulva

Heurekan Katastrofen keskellä -näyttelyn videotaideteokset on suunnitellut unkarilainen László Zsolt Bordos.

Aloiton kirjoittamaan tätä juttua viikonloppuna, jolloin Valtteri-myrsky ravistelee kuuden kerroksen ikkunoita meren läheisyydessä. Lienee parempi pysyä sisällä, vaikka toisaalta tuulilukemat eivät ole mitään verrattuna maailmalla riehuviiin hirmumyrskyihin.

Monet vanhan ajan filosofisista näkemyksistä jäsenivät maailman rakennetta ja sen ilmiöitä klassisten alkuaineiden eli elementtien avulla. Kreikkalaisessa katsannossa näitä elementtejä oli neljä: maa (kuiva ja kylmä), vesi (märkä ja kylmä), ilma (märkä ja kuuma) sekä tuli (kuiva ja kuuma). Kiintoisaa on se, että vaikka klassiset alkuaineet on myöhemmin tulkittu väärinymmärretyksi esitykseksi aineen olomuodoista ja varsinaisia alkuaineita tunnetaan nykyään 118 klp (98 näistä esiintyy luonnossa ja 10 on keinotekoisesti valmistettu), käytämme länsimaaisessa maailmassa usein erilaisissa yhteyksissä yhä tätä neljän alkuelementin jakoa.

Myös Heurekan Katastrofien keskellä -näyttelyssä maa, vesi, ilma ja tuli jäsentävät näyttelyvieraan matkaa erilaisen luonnonmullistusten keskellä.

Lävitse katastrofien eri vaiheiden

Elämme maailmassa, jossa jossakin päin joka päivä tulvii, myrskyä, maa järisee tai maastopalo alkaa kyteä. Heurekan toimitusjohtajan Mikko Myllykosken mukaan Katastrofien keskellä -näyttelyn tavoitteena on havahduttaa, voimaannuttaa ja herättää toivoa. Vaikka elämmekin maailmassa, joka on mullistusten kourissa monella tapaa, tuo näyttely esille vahvalla tavalla kuitenkin myös sen, miten meissä ihmisissä on yhteistä potentiaalia vahvistaa yhteisöjämme ja rakentaa kestävämpiä yhteiskuntia.

Näyttelyssä kuljetaan eri katastrofien vaiheiden läpi. Halutessa on mahdollista aluksi tutkia ja harjoittaa yhteisiä resilienssitaitoja, jonka jälkeen luonnonvoimat – tulva, myrsky, maastopalo ja maanjäristys – kohdataan audiovisuaalisina videotaideteoksina, joita kuvaan tässä tekstissä tarkemmin niiden taiteellisen ulottuvuutensa vuoksi.

Luonnonvoimien vaikutuksiin on näyttelyssä mahdollista tutustua myös eri puolilta maailmaa tulevien kosketavien ja voimaannuttavien tositarinoiden sekä laulun sanojen kautta. Aaltopelti, ämpäri, hätävalot, savilamput, hiekkasäkit, radio, keinu ja monet muut asiat ovat katastrofien keskelle joutuneiden ihmisten tarinoiden keskiössä kertomassa todellisesta hädästä ja yhteistyön voimasta kriisistä selviytymisessä.

Audiovisuaaliset tilataideteokset

Luonnonvoimat esitetään näyttelyssä taiteen keinon immersiiivisinä tilateoksina. Kokemukselliset huoneet, joissa luonnonvoimat ovat esillä, ovat vahvasti moniaistillisia. Kolmiulotteisille pinnoille toteutettuihin videoprojisoiteihin yhdistyy rikas äänimaailma, joka kiehtoo varmasti niin aikuisia kuin lapsiakin.

Immersiiviset huoneet avaavat alkuelementtejä tavalla, joka ei jättänyt ainakaan itseäni kylmäksi. Maa, tuli, ilma ja vesi tulevat urbaanin ja turvallisuuden tottuneen ih-

misen ihon lävitse elävänä kokemuksena. Tunteina, jotka saavat veren ja ajatukset kiertämään radoillaan vilkkaammin herättäen kysymyksiä, joita ei ole älynnyt tai uskaltanut aikaisemmin edes kysyä.

Tilateosten videoprojisoinnit on suunnitellut unkarilainen valo- ja videomapping-taiteilija László Zsolt Bordos (Bordos ArtWorks), jonka teoksia on nähty ympäri maailman ja Suomessakin Lux Helsingissä Tuomiokirkon julkisivuun toteutettuna. Budapestissä ja osittain myös Pariisissa elävän ja työskentelevän Bordosin taito toteuttaa teoksia erilaisiin tiloihin ja pintoihin on ilmeisen rohkeaa ja taitavaa.

Maan voima

tuntuu vahvana kokemuksena koko kehossa, sillä rikkaan äänimaailman lisäksi maanjäristys on toteutettu Maan voima -huoneeseen myös jalkojen alla tuntuvana värinä.

Itselläni ei ole kokemusta siitä millaiselta oikea peruskallion värähtely tuntuu. Valtaosa maanjäristyksistä tapahtuu näyttelytekstien mukaan mannerlaattojen raja-alueilla ja siellä mannerlaatat voivatkin liikkua voimakkaissa järistyksissä useita metrejä sekunnin murto-osassa. Suurimmat maanjäristysten tuhot aiheutuvat rakennusten sortumista, maanvyörymistä ja vedenalaisten järistysten aikaansaamista hyökyaalloista, tsunamideistä.

Tunnen seisovani maan sisällä tilassa, joka ikään kuin ensin huokailee ja natisee ennen kuin järistys alkaa saada voimaa liikuttaen ”maankuorta” ja pientä ihmistä sen mukana. Lähes pimeässä tilassa mielikuvitus ei tarvitse paljoa ärsykeitä pelon kokemuksen tavoittamiseen.

Maanjäristyksiä ei voi estää, mutta niihin voi onneksi edes jollakin tavalla varautua. Tuhoja voidaan vähentää kartoittamalla riskialueita, säätelemällä maankäyttöä ja rakentamista sekä käyttämällä varoitusjärjestelmiä ja harjoittelemalla evakuoimista.

Tulen voima

esitetään Katastrofien keskellä -näyttelyssä maastopalon kautta. Oranssin punaisten hehkuvien liekki-kohtien saartaa näyttelyvieraan joka puolelta astuessani Tulen voima -huoneeseen. Hetkeksi tulen kohina hieman rauhoittuu, kunnes taas voimistuu liekki liekiltä yltäen lopulta täyteen, hallitsemattomana riehuvan mittaan.

Maastopalot ovatkin hallitsemattomia tulipaloja metsissä, pensaikkosilla ja ruohoisilla alueilla, ja niitä esiintyy erityisesti kuumilla ja kuivilla alueilla. Suurin osa maastopaloista johtuu valitettavasti ihmisten toiminnasta ja vain pieni osa luonnollisista syistä, kuten salamankuista.

Maastopalojen tuhot tuntuvat monin tavoin luonnossa ja elinympäristöissä, ja ne levittävät tuulen mukana myös ilmansaasteita. Voimakkaat tuulet ovat omiaan edistämään palojen nopeaa leviämistä vaikeuttaen myös sammutustöitä.

Immersiohuoneen seinillä olevat peilit kertaavat liekin määrää ja voimaa. Tulen humina, ritinä ja kohahdukset eivät todellakaan tunnu samalla tavalla rauhoittavilta kuin takan luukkujen sisällä pysyttelevän tulen lempeä liekki.

Tulva

Tuulen voima

-huoneessa myrsky saapuu kokijan luokse puuska puuskalta ravisuttaen turkoosina ja sinisävyisenä puhurina lopulta ikään kuin kaiken tiellään olevan. Kokemus taideteoksen sisällä tuntuu itsessäni lähes puhdistavalta, mutta mitä myrskyllä virallisessa kielessä oikein tarkoitetaan?

Myrsky on voimakasta, laaja-alaista ja pitkäkestoista tuulta, mutta sillä voidaan tarkoittaa myös kaikkia voimakkaita sääilmiöitä. Suomessa myrskyn rajana pidetään vähintään 21 m/s tuulta. Hirmumyrskyissä tuulen nopeus taas on vähintään 33 m/s ja trooppisia hirmumyrskyjä kutsutaan alueesta riippuen hurrikaaneiksi, taifuuneiksi tai sykloneiksi.

Hirmumyrskyjä seuraavat näyttelytekstin mukaan valittavan usein rankkasateet ja niiden aiheuttamat tulvat. Pahimmillaan myrskyt aiheuttavat mittavia aineellisia vahinkoja sekä tapaturmaisia kuolemia ja vammautumisia.

Tuulen voimaa en varmaankaan pysty ymmärtämään huoneeseen luodun kokemuksen valossa sen koko väkevyydessä ja tuhoavuudessa. Koin ehkä enemmänkin syvää luonnonvoiman kauneutta seisossani myrskypuhurien keskellä. Tämä tuskin olisi kokemukseni, jos jalkani eivät enää olisikaan pysyneet maassa kiinni.

Veden voima

kuvataan Katastrofien keskellä -näyttelyssä tulvana, sillä ovathan ne eniten humanitaarisia katastrofeja aiheuttava luonnonilmiö.

Tulva syntyy rankkasateiden, meriveden nousun, hirmumyrskyn tai lumen nopean sulamisen seurauksena aiheuttaen vahinkoa erityisesti rakennuksille, infrastruktuurille ja maanviljelylle. Ilmastonmuutoksen myötä merenpinta tulee edelleen nousemaan, mikä taas on omiaan lisäämään tulvien määrää.

Veden voima -huoneessa vesi pärskyy ja lainehtii ympärillä hetkittäin sateenkaarta muistuttavissa väreissä.

Vesi kuohuu, velloo, heittää ja syöksee eikä tietoa rannan suunnasta ole mahdollista tavoittaa. Mieleen pyrkii kaipaus pelastusliivin tuomasta avusta pysyä pinnalla pahimpien kuohujen keskellä. On vain tämä hetki ja henkiinjäämistaistelu.

Katastrofi jättää aina jäljen

Kriisitilanne herättää aina tunteita ja ihmiset reagoivat eri tavoin vaikeaan tilanteeseen. Tunteiden tunnistamisen tärkeys onkin otettu huomioon myös Katastrofien keskellä -näyttelyn resilienssitaitoja kartuttavissa harjoituksissa. Haastavasta aiheesta on tehty koko perheelle sopiva näyttely, joka tarjoaa välineitä käsitellä aihetta myös lasten kanssa.

Katastrofi jättää aina jäljen niin ihmisiin, ympäristöön kuin siellä eläviin eläimiin. Onnistuneen moniaistillisuutensa vuoksi suosittelen vahvasti Katastrofien keskellä -näyttelyn immersiiivisiä tilataideteoksia heille, joita alkuementit ja luonnonvoimat kiinnostavat. Näyttely on totuudenmukainen ja toivorikas esitys luonnonvoimien mahdista ja uskoakseni opastettu kierros voisi avata näyttelyn muita osa-alueita monin tavoin enemmän kuin tämä juttu. Eiköhän opastettuja kierroksia rajoitusten purkamisen myötä aleta taas Heurekassa pian järjestämään.

Valtteri-myrskyn tuhot jäivät onneksi odotettua pienemmiksi. Silti joka päivä jossain tulvii, myrskyää, maa järisee tai maastopalo riehuu hallitsemattomasti. Ehkä voimme nykytiedon valossa sittenkin ajatella, etteivät klassiset alkuementit ole vanhan ajan filosofien tietämätöntä höpöttelyä vaan todellisuutta, joka auttaa meitä yhä jäsentämään maailmaa ja sen keskeisiä ilmiöitä.

Katastrofien keskellä -näyttelyn projektipäällikkönä toimi Tuomas Juutilainen. Näyttely on avoinna 7.1.2024 asti Heurekassa Vantaan Tikkurilassa.

www.heureka.fi
www.bordos.eu

Ibis otti voiton pimeydestä

Teksti: Tanja Rantalainen

Ibrahim "Ibis" Milanovic (s.1972) on julkaissut omaelämäkerrallisen *Voitto pimeydestä* -kirjan. Jugoslavian hajoamissodassa sokeutunut Ibis halusi kertoa tarinansa auttaakseen vastavammautuneita, mutta myös siitä syystä, että hänen elämänsä käännteet ovat olleet kuin parhaastakin romaaniasta.

Kun Ibigä pyytää kertomaan, kuka hän on, hän nauraa lämpimän sarkastisesti ja vastaa, että sitä onkin tullut mietittyä. Alun perin hän on Bosnia-Hertsegovinasta. Ibis haavoittui sodassa jouluaattona 1993 ja tuli saamaan hoitoa Suomeen maaliskuussa 1994. Siitä asti hän on elänyt Suomessa. Ibis on asettunut asumaan Käpylään, Helsinkiin. Hänellä on vaimo ja kolme lasta, joista vanhin on puolison ensimmäisestä avioliitosta.

Voitto pimeydestä -kirja voi Ibigen mukaan olla vastasokeutuneelle vertaistuellinen kertomus siitä, että elämä on edelleen kaunis, vaikka sen rikkauten kokisi muilla aisteilla kuin näköaistilla.

- Voit yrittää kuvitella, miltä tuntuu olla 21-vuotiaana vieraassa maassa, vieraiden ihmisten ympäröimänä, näkönsä menettäneenä. Ajattelin, että olen kuin kasvi, istuskelen tässä ja minulle tuodaan vettä ja ravintoa. Olin ollut täynnä tarmoa, täynnä elämänhalua. Luulin menettäneeni kaiken. En tiennyt silloin, että voisin vielä esimerkiksi kouluttautua, Ibis kuvaa.

Bosnian kieleltä suomen kielelle

Kirjan kirjoittaminen tuntui luontevalta tavalta kertoa oma tarina, koska Ibis on lapsuudesta asti ollut kirjojen ja kirjoittamisen ystävä. *Voitto pimeydestä* -teoksen ilmestyminen suomeksi on ollut pitkä prosessi. Ensin Ibis kirjoitti äidinkielellään trilogian, jonka osat hän julkaisi omakustanteina vuosina 2009, 2012 ja 2016. Suomen kie-

lelle kääntäminen alkoi Keskuspuiston ammattiopiston äidinkielen tunneilla vuonna 2012, kun toinen bosniaksi kirjoitettu teos oli vielä työn alla.

- Käänsin aina muutaman kappaleen ja opettaja tarkisti käännökseni. Hänestä se oli ihan hyvä tapa opiskella Suomen kieltä, Ibis kertoo.

Ibis oli puhumassa Hakaniemen torilla sotakokemuksista ja sokeudesta vammaisten maahanmuuttajien Tukikeskus Hilman kokemusasiantuntijana, kun Terttu Lensu istahti samaan pöytään. Se oli onnenpotku. Terttu oli eläkkeellä oleva Ylen toimittaja, joka oli työskennellyt myös WSOY-kustantamossa. Hän lupasi auttaa tekstin saattamisessa julkaisukuntoon. Ibis suomensi tekstiä ja lähetti tekstiä Tertulle stilisoitavaksi sitä mukaa kuin se valmistui.

Terttu oli helpotus siinäkin mielessä, että hän tuns Bosnian sodan vaiheita. Tertulle ei tarvinnut vääntää sodan taustoja ja tapahtumia rautalangasta.

- Bosnian sotaa on joskus vaikea selittää. Siihen vaikuttivat niin monet asiat. Rauhansopimuksen allekirjoittivat Serbian ja Kroatian johtajat, niin että kuinka silloin voi olla kysymys Bosnian sisällissodasta? Serbia ja Kroatia halusivat Bosniasta omat siivunsa, Ibis kertoo.

Ibis haavoittui, kun kranaatti räjähti hänen edessään. Väkivaltaiset muistot ja sodan aiheuttama pelon tunne seurasivat häntä pitkään, vielä kymmenkunta vuotta tapahtumien jälkeen. Pikkuhiljaa muistot hälvenivät. Kirjoittaminen on auttanut asioiden käsittelyssä. Kirjan sotakuvaukset voivat järkyttää lukijaa.

- Sota ei ole kaunista. Halusin kuvata asiat sellaisina kuin ne ovat. Se on ollut minun elämäni, enkä voi kiemurrella pois menneisyydestäni. Jos kuuntelen sotakirjan tai puhun sodasta, muistot saattavat vielä nykyäänkin tulla uniin. En mielelläni kuuntele uutisia Bosniasta, koska siellä on edelleen samanlaisia jännitteitä. Tietysti minua kiinnostavat kotimaani asiat, mutta en halua kantaa niitä, etten pahoittaisi mieltäni, Ibis kuvaa.

Uusi elämä

Suomeen Ibis saapui UNHCR-järjestön kautta. Hänet kuljetettiin Sarajevosta Suomeen saamaan jatkohoitoa. Kra-

Ibrahim "Ibis" Milanovic.

naatinsirpaleiden vammauttamat silmät leikattiin Suomessa kuusi kertaa, kunnes lääkärit nostivat kädet pystyyn. Toinen silmä oli alusta asti ollut menetetty tapaus ja toisen silmän verkkokalvo ei yrityksistä huolimatta pysynyt kiinnitettynä. Vaikeinta Ibiksellä oli siinä vaiheessa, kun toivo näön palautumisesta meni.

Ibiksellä on kaksi sisarta ja seitsemän vuotta vanhempi veli. Ennen Ibistä syntynyt veli kuoli lapsena hukkumalla jokeen. Kun äiti sai tragedian jälkeen vielä iltatähden, Ibiksen, äidin ja pojan välit muodostuivat erityisen läheisiksi. Ibis puhuu äidistään rakastavasti.

-Kun toivo näön palautumisesta oli mennyt, kiipesin seitsemännen kerroksen parvekkeelle valmiina hyppäämään. Silloin näin edessäni äidin kyöneiset kasvot. Hän pudisti päätään. Silmiäni eteen, alitajunnasta, tuli kuvia muistakin sukulaisista ja ystävistä. Toisaalta pelkäsin hypätä, toisaalta pelkäsin jatkaa elämään. Valitsin tämän tien. Se oli kovin keskustelu, jonka olen käynyt itseni kanssa, Ibis kertoo.

Hän on kiitollinen HYKSin kuntoutusohjaaja Aila Latvalalle, joka otti vaikeassa vaiheessa hihasta kiinni ja tarjosi kuntoutusta. Ibis oppi pistekirjoitusta, kymmensormijärjestelmän ja atk-taitoja. Hän sai myös liikumistaidon ohjausta. Kaikki ei ollutkaan mennyttä.

Voitto pimeydestä on kirjoitettu kaunokirjalliseen muotoon ja se on myös rakkaustarina. Kirjan toinen päähenkilö Kija on Ibiksen ensirakkaus. Nuoret tutustuivat teini-ikäisinä esipalvelusharjoituksissa. Palvelusajan jälkeen Ibis lähti opiskelemaan Ljubljanaan. Kija jäi kotiseudulle ja avioitui vain 17-vuotiaana. Kijan ensimmäinen puoliso kaatui sodassa. Ibiksen ja Kijan tiet kohtasivat taas 2008. Yhteinen elämä jatkuu edelleen.

Täällä Pohjantähden alla

Ibiksen mielestä Suomen kieli on tärkein yksittäinen asia, mikä täytyy hallita, jos haluaa pärjätä itsenäisesti suomalaisessa yhteiskunnassa. Hän on nähnyt vaivaa saavuttaakseen hyvän kielitaidon ja tutustunut myös Suomen historiaan.

-Näen, miten suomalaiset ovat taistelleet hyvinvointinsa eteen. Kun luin Väinö Linnan Täällä Pohjantähden alla, hahmotin entistä paremmin, kuinka elämä siinä köyhyydessä rakentui kovaa työtä tekemällä ja säästämällä, Ibis sanoo.

Ibis näkee Suomen sisällissodassa yhtäläisyyksiä Jugoslavian sotaan.

-Naapurissamme asui serbejä ja kroateja, mutta en tiennyt heidän kansallisuuksiaan, ennen kuin sota alkoi. En tiennyt siihen aikaan edes, mitä eroa on katolisilla ja ortodokseilla. Olimme olleet kaikki yhtä kansaa. Jugoslavia oli kommunistinen, eikä uskonnollisia juhlia juhlittu. Yht'äkkiä uskonto oli sodan asia, Ibis kertoo.

Voitto pimeydestä ilmestyi suomeksi joulukuussa 2021. Ibis on saanut palautetta vasta muutamalta suomalaiselta ystävältään. Eräs kiitti, että oli kuin Ibis olisi ollut paikalla kertomassa tarinaa, niin ibismäinen teos on. Oma tytär sanoi kirjan luettuaan ymmärtävänsä isäänsä paremmin. Jatko-osia Ibis ei mieti. Tarina on nyt kerrottu. Jos hän jatkossa kirjoittaa, hän kirjoittaa jotain ihan muuta.

Jos et olisi sokeutunut, missä luulet, että olisit nyt?

-Olisin varmaankin Ljubljanassa, Sloveniassa. Opiskelin rakennusfirman stipendiaattina ja ehdin valmistua rakennusmestariksi ennen kuin minut kutsuttiin armeijaan. Elämällä oli kuitenkin muut mutkat varattuna, Ibis vastaa.

Voitto pimeydestä -kirjan voi tilata suoraan Ibikseltä elektronisena tai fyysisenä sähköpostitse osoitteesta ibrahim.milanovic@gmail.com

Voitto pimeydestä on tekeillä äänikirjaksi Celia-kirjaston valikoimiin.

Ihana, stressaava omakustannekirja

Teksti: Minna Mononen

Muistan yhä elävästi, kuinka 90-luvulla noin kuuden vuoden ikäisenä totesin kesämökillämme ulkona puuliiterin vieressä seisoessani sukulaistädilleni: ”Minusta tulee isona kirjailija”. Muistikuvat ovat jo haalistuneet siitä, kuinka kummassa tällainen vahva päämäärä pienen lapsen mieleen alkunsa sai, mutta siellä se on vielä tänäkin päivänä, elää ja hengittää sitkeänä edelleen. Vuosien varrella ajatukset kirjailijan urasta ovat kuitenkin muuttaneet muotoaan jonkin verran. Enää en haaveile tuovani perheelleni leipää pelkästään kirjoja kirjoittamalla, vaan suhtaudun asiaan vähemmän kunnianhimoisesti kuin yli 20 vuotta sitten esikoulua aloittaessani. Rakastan kirjoittamista. Haluan pitää sen osana elämäni niin kauan kuin sormeni vain kykenevät näppäimistöä naputtelemaan. Kirjankin haluan edelleen kirjoittaa – ehkäpä useammankin, mutta se tulee hyvin todennäköisesti olemaan vain harrastus ja jonkinlaisten sivutulojen lähde. Kokopäivätyötä en siitä enää haaveile, sillä tiedän sellaiseen menestykseen vain harvan kirjailijan todella pystyvän. Vaikka tunnen kirjoittamiseen valtavaa intohimoa, en koe sen kuitenkaan riittävän aivan niin suuren menestyksen tavoitteluun ja ututteraan työskentelyyn sen saavuttamiseksi. Elätän itseni ja sitten tulevaisuudessa myös mahdollisen perheeni aivan muun alan parissa.

Olen työstänyt ensimmäisen romaanini käsikirjoitusta jo useamman vuoden ajan. Haluan hioa sen niin valmiiksi kuin vain suinkin osaan, ennen kuin rohkenen painamaan sähköpostini lähetysnappia tekstin saattamiseksi kustantajan tietoon. Juuri nyt elän käsikirjoitukseni kanssa vaihetta, jolloin on mahdollista sanoa milloin se lähtee matkaan. Siihen hetkeen voi kulua pisimmillään vielä vuosia, mutta parhaimmillaan saatetaan puhua vain kuukausista. Koska olen luonteeltani usein hieman kärsimätön ja haluan asioiden tapahtuvan nopeasti, aloin reilu vuosi sitten pohtia olisiko jonkinlainen pienempi kirjaprojekti mahdollista toteuttaa jo aiemmin käsikirjoituksen hautumista ja hioutumista odotellessa. Nyky aika on mahdollistanut monien asioiden hoitamisen sähköisesti, ja niinpä myös kirjoja hankitaan entistä useammin kätevinä ja helposti luettavina e-kirjoina. Olin törmännyt joskus nettiartikkeliin, jossa luvattiin jorkaisen voivan kirjoittaa ja julkaista itse oman kirjansa

Minna Mononen.

omakustanteisesti digiversiona, mikäli aikaa ja tahtoa asiaan löytyy. Näillä tiedoilla syntyi ajatus, miksi en minäkin voisi saattaa omaani maailmaan.

Päätöksen hetkellä en kuitenkaan vielä osannut aavistaa, kuinka haastavaan ja ajoittain hermojakin raastavaan projektiin olin heittäytynyt, vaikkakin se toki suurimmaksi osaksi olikin erittäin antoisa ja positiivinen kokemus. E-kirjan julkaiseminen omakustanteena ei käynytkään niin nopeasti, helposti ja kivuttomasti kuin ennakkoon intoilin tapahtuvan, etenkin valittuani sille teeman joka vaatii paljon panostusta myös visuaaliseen puoleen.

Pyörittelin kauan aihetta, jonka ympärille teostani lähtisin työstämään. Oli selvää, että aiheen on oltava sydäntäni lähellä ja sellainen, josta voin jakaa tärkeää ja hyödyllistä tietoa muille. Romaania tai muuta tarinaa kertovaa kirjaa en halunnut tehdä, sillä sellainenhan on tulossa myöhemmin toivon mukaan kustantamon julkaisemana paperiversiona.

Saisiko olla virkistävä juoma?

Harkitsin mielen- ja stressinhallintaopasta, mutta hylkäsin idean pian paremman tieltä. Olen harrastanut ruuanlaittoa 13-vuotiaasta saakka ja nautin siitä edelleen kovasti, lisäksi olen aina ollut kiinnostunut terveellisestä ravitsemuksesta joten siinä se täydellinen aihe oli aivan silmiäni alla. Niinpä lähdin luomaan reseptikirjaa. Tartuin toimeen vaikka tiesin aiheen tuomat visuaaliset haasteet sekä sen, etten pääsisi kirjaan tarvittavien kuvien osalta helpolla.

Aloitin luomaan ideastani pientä käsittekarttaa ja pohdin millaiset reseptit voisivat kiinnostaa lukijoita eniten. Vaihtoehtoja oli valtavasti ja jokaiselle ruokalajityypille olisi varmasti omat kannattajansa. Kävin mielessäni läpi ystäväni ja muiden läheisten kanssa ajan saatossa käymiämme ravitsemukseen liittyviä keskusteluja sekä sitä, millaisiin ruokaa koskeviin kysymyksiin ja ajatuksiin usein törmään esimerkiksi somemaailmassa. Viesti oli joka suunnalta selvä: terveellinen ruokavalio ja oikeanlaisten raaka-aineiden valitseminen lautaselle askarrutti monien mieltä. Olen ollut usein huolissani siitä, kuinka moni kertoo jättävänsä aamiaisen väliin kokonaan tai nauttivansa sen vaihtoehtoisesti liian yksipuolisena ja vähäenergisena. Näiden ajatusten pohjalta loin kirjalle selkeän teeman – aluksi pieni tietoisuus aamiaisen merkityksestä ja sen terveellisestä toteuttamisesta, jonka perään 20 terveellistä mutta maistavaa reseptiä aamiaispöytään.

Olen suorittanut Trainer 4 You:lla ravintovalmentajakoulutuksen vuonna 2013, joten tiesin millaista tietoa halusin teokseeni sisällyttää. Kokosin yhteen omia

lempireseptejäni ja kirjoitin kaiken valmiiksi tekstiksi. Koska en ollut ottanut aiemmin kuvia valmiista ruoista yhtä lukuunottamatta niitä valmistamassa, oli minun kokattava jokainen resepti kotikeittiössäni uudelleen kuvaushetkiä varten. Näkövammaisena en itse pidä kuvien merkitystä kovinkaan suurena, mutta koska kirja oli tarkoitus laittaa yleiseen jakoon ja suurin osa sen lukijoista olisivat näkeviä, täytyi kuviin yrittää parhaansa mukaan panostaa. Ruokakirjoissa jos missä kuvat ovat äärettömän tärkeä osa kokonaisuutta. Kuvalaatu ei omakustannekirjoissa mikään virallinen taho valvo, mutta halusin kuvien olevan priimaa. Se tavoite aiheuttikin koko projektin suurimman stressin.

Jo ennen kirjan työstämisen aloittamista päätin, että kaikki tehdään ehdottomasti nollabudjetilla ja ainoa rahallinen satsaus tulisivat olemaan reseptien valmistukseen tarvittavat ruokakulut. Muu tuli onnistua kotikonstein maksutta. Nyt jälkeenpäin ajateltuna tästä päätöksestä olisi ehkä ollut hyvä tinkiä visuaalisen ilmeen osalta, sillä käytettävissä ei ollut kännykkäkameraa ja maksutonta kuvankäsittelyohjelmaa kummempaa kalustoa kuvamateriaalin luomiseen, mikä valitettavasti näkyy lopputuloksessa. Olen e-kirjaani tyytyväinen, mutta kuvien mahdollisesti riittämätön laatu sekä sen vaikutus kirjan kiinnostavuuteen painaa mieltäni välillä yhä edelleen. Harmittelen joskus vieläkin, etten lainannut ammattilaiskuvaajan kalustoa käyttöön visuaalisessa suunnittelussa.

Näkövammaisena on äärimmäisen haastavaa ottaa kantaa siihen, milloin kuvien laatu on mihinkin tarkoitukseen riittävä. On kuitenkin selvää, että käytettäessä kuvia julkisesti levitettävässä e-kirjassa tai muussa samantyyppisessä julkaisussa niiden laatuun ▶

Tai terveellinen aamupala?

► on kiinnitettävä erityistä huomiota. Kaikki kuvat kirjaa varten otti avustajani, jonka kanssa pyörittelimme paljon kuvauksiin liittyviä seikkoja: Onko kohteet aseteltu riittävän hyvin ja visuaalisesti silmää miellyttävästi, toimii-ko saatavilla oleva valaistus, millaisia pöytäliinoja ja astioita kuviin olisi parasta ottaa mukaan, sopivatko värit yhteen, näyttääkö ruuan koostumus herkulliselta kuvas-
sa. Olin kokonaan avustajani visuaalisen silmän ja mieltymysten varassa, en osannut kuin ehdotella väliin jotakin ja mennä vain mukana. Kuvausten järjestämiseen, kuvien ottamiseen ja niiden käsittelyyn kului paljon aikaa. Stressasin jatkuvasti niiden onnistumista ja laatua puutteellisen kuvauskaluston vuoksi.

Heittäydyin kirjaprojektiin niin suurella innolla, etten aloittaessani tullut etsineeksi lainkaan sopivaa julkaisu-
alustaa kirjalle, vaan lykkäsin ajatusta tuonemmas ja luotin sen järjestyvän jotenkin. Lopulta niin onneksi kävikin, mutta ennen asiann ratkeamista myös tämä osuus toi uuden stressintäyteen ajanjakson tälle julkaisun polulle. Loimme teksteistä ja kuvista kirjatiedoston aluksi Canvanimisella kuvankäsittelyohjelmalla. Tiedostolle oli tarkoitus etsiä helppokäyttöinen ja tärkeimpänä kriteerinä ruudunluohjelmalla esteettä toimiva verkkokauppa-
alusta, johon rakentaisin kätevän myyntikanavan kirjalle. Viikkojen etsinnän päätteeksi jouduin toteamaan, etten löydä verkkokauppaa joka olisi maksuton ja sitä kautta tarkoitukseen sopiva. Mikäli olisin ollut valmis rahalliseen panostukseen olisi vaihtoehtoja ollut saatavilla. En uskaltanut ottaa riskiä siitä, ettei kirjan tuotoilla välttämättä kustannettaisi edes verkkokaupan kuukausimaksuja saati tehtäisi voittoa, joten päätin siirtyä ratkomaan ongelmaa muulla tavoin.

Lopulta ratkaisu löytyi sekä painettuja- että e-kirjoja omakustanteena julkaisevasta Books on Demand- palvelusta. BoD:n kautta e-kirjan julkaiseminen on paitsi helppoa, myös täysin maksutonta. Lisäksi kirjan saa palvelun kautta jaetuksi kätevästi useaan e-kirjakauppaan kuten Elisa-kirjoihin, BoD:n omaan sekä Ellibs-kauppaan. Tästä kuultuani mieleeni hiipi väkisinkin ajatus: Miksi en ollut tajunnut tätä mahdollisuutta aiemmin? Olisin säästynyt suurelta työmäärältä, jonka käytin sopivan myyntipaikan etsimiseen ja tietinkin myös siltä ikävästi mielessä naker-
tavalta stressiltä, mahdanko saada kirjaani myyntiin lainkaan. Tämä oli täydellinen kanava saada ensimmäinen teokseni jakoon.

Haasteet eivät päättyneet tähänkään, vaan vielä yhdestä mutkasta matkassa oli selvittävä ennen maaliin pääsyä. BoD:lla e-kirjaa julkaistaessa on käytettävä palvelun omaa julkaisuun tarkoitettua ohjelmaa, johon sekä tekstit että kuvat täytyy liittää jokainen erikseen omalle sivulle. Näin voidaan varmistaa, että kirjan ulkoasu sekä tiedostomuoto vastaavat kirjakauppojen vaatimuksia kirjan helppolukuisuuden takaamiseksi. Kyseisen ohjelman yhteensopivuus ruudunluohjelman kanssa tuntui usean yrityskerran jälkeenkin yhä melko hataralta, joten annoin suosiolla avustajani lisätä kaiken tarvittavan ohjelmaan. Minun tehtäväkseni jäi varmistaa vieressä, että reseptit ovat kirjassa oikeassa, jo aiemmin tarkkaan suunnittelemani järjestyksessä. Canvalla tekemämme tie-

dosto valui siis hukkaan kun kirja täytyi koota uudelleen, mutta olin siitäkin huolimatta helpottunut ja innoissani löytämästäni mahdollisuudesta saada kirja jakoon niin laajalle alueelle.

Loppujen lopuksi uurastus tämän kirjan parissa kesti noin puoli vuotta. Vaikka tielle kasaantui välillä haasteita ja pähkäiltävää, niistä kuitenkin selvittiin ja opin monta uutta asiaa seuraavaa vastaavanlaista projektiani ajatellen. Kuvien kanssa turvaudun todennäköisesti heti ammattilaisen tarjoamaan palveluun laadun varmistamiseksi. Annan työstämiseen aikaa rauhassa, enkä etene ajatuksen kanssa, että kaiken tulisi valmistua mahdollisimman nopeasti. Reseptien kokoaminen ja tekstien suunnittelu olivat minulle erittäin mieluista puuhaa, jossa sain käyttää omaa luovuuttani ja tehdä niistä juuri sellaiset kuin halusin. Uskon, että tulen julkaisemaan e-kirjoja myös tulevaisuudessa, ja odotan jo innolla seuraavaa projektiani kunhan sille löytyy sopiva hetki ja riittävästi aikaa sen suunnitteluun ja toteuttamiseen.

Kevättalvella 2021 projekti tuli vihdoin valmiiksi, ja ensimmäinen e-kirjani "Pirteä päivä alkaa hyvällä aamiaisella" pääsi e-kirjakauppoihin. Kirjassa on 20 aamiaisreseptiä: puuroja, leipiä, munakkaita ja smoothieita viisi kappaletta kutakin. Se löytyy muun muassa BoD:n, Ellibsin sekä Elisan kirjakaupoista. Lisäksi resepteihin pääsee tutustumaan myös lainaamalla kirjan Nextory-palvelusta.

Minnan kirjan kansi.

Haave todeksi

Rovaniemellä asuva Raisa Kuusela on julkaissut ensimmäisen omakustanteisen runokirjan, jonka nimi on Uuden vuoden viimeinen päivä. Osalle Kajastuksen lukijoista Raisa on tuttu aiemmista Kajastuksen teksteistä.

Teksti: Hannu Huovinen
Kuva: Joonas Vola

Kesällä 2021 julkaistun kirjan runot on kirjoitettu maaliskuuhun 2021. Samassa kirjoituspuuskassa tuli kirjoitettua paljon enemmänkin, mutta täytyi yrittää rajata jostain päästä. Toki myös aiempia tekstejä on paljon tallessa ja arkistoa on kertynyt vuosien varrella.

Julkaisit runokirjan taiteilijanimellä Rosanna Kela, miksi päädyit tämmöiseen ratkaisuun?

Kyseisellä taiteilijanimellä on minulle henkilökohtainen merkitys, jonka vuoksi halusin käyttää sitä teokseni yhteydessä. Teksteihin oli myös helpompaa ottaa etäisyyttä taiteilijanimen takaa kuin käydä niitä läpi ajatuksella, että allekirjoittaisin ne omalla nimelläni.

Miten näkövammaisuutesi tulee esiin runoissasi, vai tuleeko mitenkään?

Tulkinta on lukijan omalla vastuulla. Osan teksteistä voi varmasti sijoittaa näkövamma-teemaan mutta ne voi lukea myös muusta kontekstista.

Olet kirjoittanut kirjan runot hierojan ja ravitsemusvalmentajaopintojen ohessa, mistä moinen inspiraatio ja energialataus?

Tekstit tulivat pitkän tauon jälkeen melkoisena rysäyksenä, ja luulen niiden vapauttaneen jotain minussa. Kirjoitin ne siis tarpeesta.

Harkitsitko pitkään tämän kirjan julkaisua?

En harkinnut kovinkaan pitkään. Kirjoitusprosessin aikana totesin, että tässä voisi nyt olla materiaalia sille haaveelle, jota olen pienestä asti elätellyt.

Ovatko runot jotenkin jaoteltuina eri teemojen mukaan, jos ovat niin mitkä teemat ovat?

On kirjassa osiot, joihin tekstit on jaettu. Se, kuinka hyvin ne otsikon alle istuvat, riippuu sitten ihan lukijasta.

Oletko harrastanut lukemista ja kirjoittamista kuinka paljon?

Olen lukenut aina enemmän tai vähemmän, yleensä enemmän. Kirjoittamisessa oli muutaman vuoden tauko, jolloin kirjoitin vain harvakseltaan jotain pientä.

Oletko aiemmin julkaissut tekstejäsi, tai onko kirjoituksiasi julkaistu muissa yhteyksissä?

Raisa Kuusela

Joitain lehtijuttuja olen kirjoitellut aiemmin, muun muassa Kajastukseen.

Mikä on mielestäsi kirjan paras runo?

En taida osata sanoa. Pidän monestakin tekstistä, ehkä riippuen siitä, kuinka henkilökohtainen se minulle on. Muisto on minusta onnistunut, samoin Perkele. Suhtaudun teksteihini kriittisesti, ja viilattavaa löytyisi paljonkin..

Yksinäisyys ja kasvaminen toistuvat aiheina runoissasi muutamia kertoja, ovatko samaa teemaa käsittelevät runot aikajärjestyksessä?

Eivät ole aikajärjestyksessä. Yritin saada teksteihin tolkkua rakentamalla kuusi osiota, joiden alle jaottelin tekstit parhaani mukaan. Kuusi osiota ovat nimiltään: Kunnioitavasti teidän, Ihminen ajatusten takana, Pimeässä, Totta vai kuvitelmaa, Hämärään päin ja Valon pilkahduksia.

Runoissasi luonto on läsnä usein, mikä merkitys luonnolla on sinulle?

Luonto rauhoittaa ja on minulle myös inspiraation lähde.

Aiotko kirjoittaa lisää?

Kirjoittaminen on minulle tapa, josta on vaikeaa luopua. Se on minulle myös tapa järjestellä ajatuksiani ja purkaa tunteita. Siis kyllä, aion kirjoittaa jatkossakin.

Oletko osallistunut kirjoituskursseille?

Näkövammaisten Kulttuuripalvelun järjestämälle lehtikirjoittamisen kurssille.

Millaisia tulevaisuuden suunnitelmia sinulla on kirjoittamiseen liittyen?

En osaa sanoa. Haluaisin kehittyä kirjoittajana ja varmasti osallistun jollekin kirjoittamiskurssille jossain vaiheessa.

Uuden vuoden viimeinen päivä -kirja on tilattavissa painettuna, kovakantisena kirjana sekä e-kirjaversiona epub tai pdf -muodossa osoitteesta www.rosannakela.fi tai puhelimitse 040 547 1891.

Joel Lehtonen

Putkinotkosta Hörneborgin tähtitaivaan alle

Osa 1 Huutolaispojasta kirjailijaksi

Teksti: Pasi Päivinen

Joel Lehtosen syntymästä tuli kulu-neeksi viime marraskuun 27. päivä 140 vuotta. Hänen kirjallinen tuotantonsa on jäänyt jossain määrin muiden suurten suomalaisten kirjailijoiden varjoon, mutta vuonna 2010 perustettu Joel Lehtosen seura on tehnyt ansiokasta työtä kirjailijan arvostuksen ja tunnettuuden nostamiseksi sille tasolle, mille se kuuluu.

Putkinotko-sarja kuuluu suomalaisen kirjallisuuden klassikoihin. Myös Joel Lehtosen ansiot kääntäjänä, kriitikkona ja toimittajana ovat mittavat. Valitettavasti Lehtosen kirjallinen työ jäi kesken hänen elämänsä päättyttyä oman käden kautta 52-vuotiaana.

Onnen poika

Joel Lehtonen 27.11.1881 – 20.11.1934 eli vaiherikkaan elämän. Mielisairaana naisen, Karoliina Heikaraisen, aviottomana lapsena saunassa Haukiniemen kylässä Harjun tilalla Säämingin pitäjässä, nykyisessä Savonlinnassa, syntynyt Joel Lehtonen päätyi huutolaiseksi puolen vuoden ikäisenä. Elämänsä neljä ensimmäistä vuotta Joel Heikarainen vietti kurjissa oloissa eri puolilla Sääminkiä. Joelia kohtasi kuitenkin satumainen onni vuonna 1885, kun papin leski, Augusta Wallenius, ”osti” hänet kunnalta elätikseen 11 vuodeksi, vaihtoi hänen sukunimekseen Lehtonen ja maksoi hänelle koulutuksen ylioppilaaksi asti. Joel sai varttua Walleniusten pappisperheessä kasvattilapsena yhdessä jääkäriksi Saksaan sotilaskoulutusta hakemaan lähteneen ja myöhemmin politikoivana kenraalina tunnetuksi tulleen Kurt Martti Walleniuksen kanssa. Jos Joel ei olisi päässyt varakkaaseen perheeseen kasvatettavaksi ja jos hänelle ei oltaisi annettu samoja mahdoli-

Putkinotko vanhassa lehtikuvassa ja Inhan tila (Putkinotko) nykyisin. Tilaa ylläpitää Joel Lehtosen seura.

suuksia kuin kasvattiperheen veljelleen, tuskin saisimme tänä päivänä lukea hänen loistavaa kaunokirjallista tuotantoaan ja ansiokkaita käännöksiä. On tärkeää muistaa, että Suomessa elettiin 1800-luvun lopulla sääty-yhteiskunnassa ja hyvin harvaa huutolaispoikaa kohtasi vastaava onni kuin Joel Lehtosta oli kohdannut, jonka hän ymmärsi ja oli asiasta kiitollinenkin. Sen hän tuo myös avoimesti esiin hänen Onnen poika -kirjassaan.

Joel Lehtonen oli saanut syntymälahjana poikkeuksellisen oppimiskyvyn ja kirjoittamisen lahjan. Kirjallisen ilmaisutaidon lisäksi hän omaksui vieraita kieliä nopeasti ja hallitsi useita kieliä lähes täydellisesti. Jo lapsena hän oppi Walleniuksen pappisperheessä ruotsinkielen, joka

Joel Lehtonen ja hänen kirjakokoelmaansa, alla hänen omia kirjojaan.

auttoi häntä merkittävästi myöhemmin useiden kielten oppimisessa. Lehtonen hallitsi pohjoismaiset kielet, useampia romaanisia kieliä ja myös viron kielen hän otti haltuun kiinnostuttuaan laajemminkin Virosta maana.

Lahjakas Joel aloitti kansakoulun Savonlinnassa jatkuen Savonlinnan lyseoon. Augusta Walleniuksen muutettua Kuopioon Joel jatkoi koulunkäyntiä Kuopion yhteiskoulussa. Kuopiosta Walleniusten perhe muutti Helsinkiin, jossa Joel kirjoitti ylioppilaaksi Helsingin suomalaisesta reaaliylyseosta vuonna 1901.

Joel Lehtonen aloitti estetiikan ja kirjallisuuden opinnot Helsingin yliopistossa, mutta ei suuremmin perustanut opiskelusta. Lisäksi hän suhtautui epäluuloisesti porvarilliseen elämäntapaan. Vuoden opiskelun jälkeen hänet erotettiin yliopistosta vuoden 1902 kutsuntalakkoihin osallistumisen vuoksi. Augusta Wallenius ei enää elättänyt yliopistosta erottamisen jälkeen Joelia, mutta teräväkynäinen nuori mies ei suinkaan pudonnut tyhjän päälle, sillä hän oli jo vakiinnuttanut asemansa useissa suomalaisissa sanomalehdissä ja pystyi elättämään itsensä kirjoittamalla.

Joel Lehtonen julkaisi ensimmäiset kaunokirjallisen teoksensa runokokoelman Perm: syysyön unelma 1904 sekä kolme novellia. Hän aloitti kirjoittamisen uusromanttikkona, mutta sisällissodan jälkeen hänen tuotantonsa muuttui illuusiottomaksi ja pessimistiseksi. Taloudellisen menestyksen myötä hän pystyi ostamaan synnyinpaikkakunnaltaan, Säämingistä, Inhanmaa-nimisen tilan joulukuussa 1905 vain 24-vuotiaana.

Putkinotko

Joel Lehtonen omisti Inhan tilan (Putkinotko) Säämingissä Lehtimäen kylässä Haapaveden rannalla linnuntietä runsaan neljän kilometrin päässä nykyisen Savonlinnan kaupungin keskustasta vuosina 1905 – 1922. Tila oli kooltaan 30 hehtaaria, josta kahdeksan oli viljelysmaata ja loput metsää. Inhan rakennukset Lehtonen kunnostutti omaan ja velipuolensa Aleks Muhosen suurperheen käyttöön. Hän antoi velipuolensa perheineen asua tilalla pysyvästi toivoen voivansa muodostaa yhteyden sukujuriansa. Lehtonen asui tilalla kesäkaudet yhdessä velipuolensa perheen kanssa. Silloin kun Joel oli poissa tilalta, velipuolen perheineen oli määrä pitää tila toimivana ja tuottavana. Hän ei osallistunut tilan töihin kesäisin siellä oleskellessaankaan, vaan keskittyi mieluummin puutarhan hoitoon ja ystäviensä kanssa seurusteluun.

Hirsirunkoisessa päärakennuksessa on kaksi huonetta ja keittiö sekä kesäkäytössä ollut pieni ullakkokammar. Muhosen kymmenlapsinen perhe asui keittiössä, kun taas Lehtonen käytti Inhassa ollessaan alakerran kahta muuta huonetta, joissa hän myös majoitti lukuisia ystäviään ullakkokammarin lisäksi. Talon keittiössä seisoesani mietin, miten ihmeessä Muhosen suurperhe mahtui asumaan niissä tiloissa. Lehtosenkaan tilat talon toisessa päässä eivät olleet ruhtinaalliset. Talvisin Lehtonen matkusti usein ulkomaille tai oleskeli Helsingissä, jolloin Muhosten suurperhe sai hieman lisätilaa. Inhan tila oli Lehtosen innoittaja, josta syntyi Putkinotkon tarina. Velipuoli perheineen toimi puolestaan esikuvana kirjan romaanihenkilöille.

Lehtosen velipuoli kuoli vuonna 1921 tapaturmaisesti ▶

Joho Rissasen maalauksessa Putkinotkon saunassa vuodelta 1916 Muhonen (kirjan Topi Käkriäinen) pesee oopperalaulaja Harald Björkmanin tervattua selkää. Ateneum

Muistolaatta Inhan talon seinässä.

Tämä talo tiluksineen oli kirjailija
Joel Lehtosen
omistuksessa ja kesäpaikkana
v. 1905-1922.
13.7.2016 Joel Lehtosen seura ry

Elokuvan Rakastunut rampa juliste.

Lehtiniemen telakalla, jossa hän työskenteli kirvesmiehenä. Joel Lehtonen myi Inhan tilan vuonna 1922. Hän oli vähitellen riitautunut velipuolensa kanssa ollen tyytymättömän tilan hoitoon, eikä halunnut säilyttää sitä enää tai antaa velipuolen perheen jäädä sinne asumaankaan. Hän osti uudeksi kesäpaikakseen Vanajaveden saaresta Sääksmäeltä kalastusmajan, jonka hän nimesi Lintukodoksi.

Vuoden 1922 jälkeen Inhan tilalla on ollut useita omistajia. Päärakennus säilyi asuinkäytössä 1960-luvulle saakka. Kun Sääminki liitettiin Savonlinnaan 1.1.1973, tila siirtyi Savonlinnan kaupungin omistukseen. Maakuntamuseo avasi Putkinotkon kulttuurimuseon yleisölle vuonna 1989, mutta se jouduttiin sulkemaan resurssipulan vuoksi 2000-luvun alussa. Savonlinnan kaupunki lahjoitti Putkinotkon rakennukset Joel Lehtosen seuralle vuonna 2011, joka avasi museon uudelleen yleisölle kesällä 2012.

Kunnianosoituksena sarjakuvakirja

Kävin Putkinotkossa viime kesänä juhlistamassa Lehtosen syntymän 140-vuotispäivää ja osallistuin samalla savonlinnalaisen sarjakuvataiteilija Juho Sihvosen Joel Lehtosen elämää käsittelevän, Maalattujen tähtien alla -sarjakuvateoksen julkistamistilaisuuteen Joelin päivän kynnyksellä. Sarjakuvakirjan on kustantanut Nastapimu Oy. Juho Sihvosen teos ei ole perinteinen sarjakuvaelämäkerta, vaan se esittää kahdeksan kohtausta tai tapahtumaa Lehtosen elämästä. Kuvauksessa tärkeintä ovat Lehtosen omat tunnelmat ja tuntemukset, eivät niinkään hänen keskeiset elämän tapahtumat. Sarjakuvataiteilija Juho Sihvosen Joel Lehtosen elämästä rennolla otteella maalaamat kuvat ovat upeasti toteutetut ja teos on ehdotto-

masti tutustumisen arvoinen.

Inhan tila (Putkinotko) sijaitsee maanteitse va-
jaat 20 kilometriä Savonlinnan keskustasta poh-
joiseen Lehtimäen kylällä kapean hiekkatien var-
ressa osoitteessa Putkinotkontie 200. Vaikka osoi-
te on 200, Putkinotkontietä on kuitenkin ajettava
2200 metriä, jolloin saavutaan pienelle parkkipai-
kalle, josta lähtee ruohottunut polku tilalle. Päära-
kennuksen lisäksi tilalla on lato, pariaitta ja Lehto-
sen synnyinpaikalta Haukiniemestä siirretty sauna,
jossa Joel Heikarainen syntyi marraskuun 27. 1881.
Piha-alue oli siellä kesällä käydessäni pusikkoinen,
eikä talon pieneltä veranaltakaan näe enää kunnol-
la Haapavettä. Ehkä pihapiiri on tarkoituksella hoit-
tamaton ilmentäen Juutas Käkriäisen tapaa hoitaa
Putkinotkoa?

Putkinotko oli joka tapauksessa Joel Lehtosel-
le rakas paikka, jossa hän vietti kaikki kesänsä vuo-
teen 1922 asti. Ilman Inhan tilaa ja hänen velipuolensa
perhettä Putkinotko-sarja ei olisi voinut syn-
tyä. Sarjaan kuuluvat romaani Kerran kesällä (1917),
novellikokoelma Kuolleet omenapuut (1918) sekä
alun perin kahdessa osassa, Putkinotkon metsäläi-
set (1919) ja Putkinotkon herrastelijat (1920), ilmes-
tynyt romaani Putkinotko (1920).

Sarjan pääteos on itseoikeutetusti romaani Put-
kinotko. Kirja on autenttinen kuvaus vuokravilje-
lijä ja viinatrokari Juutas Käkriäisen, ja tämän mo-
nilapsisen perheen suhteesta vuokraisäntään, kir-
jakauppias Aapeli Muttiseen, jollaiseksi Lehtonen
kuvitteli itsensä. Kirjan tapahtumat sijoittuvat yh-
teen päivään, jolloin Aapeli Muttinen tulee Käkriäi-
sen torpalle tarkistamaan tilustensa kunnan. Putki-
notko on humoristinen ja karikatyyrimäinen kuvaus
kahden yhteiskuntaluokan ja elämänsenteen tör-
mäyksestä. Sen ilmiselvänä vaikuttimena on pidet-
ty Lehtosen suhdetta tilaa hoitaneeseen velipuol-
leen. Putkinotko on suomalaisen kirjallisuuden tun-
netuin yhdenpäivänromaanin Volter Kilven Alastalon
salissa -romaanin (1933) ohella.

Sarjakuvataiteilija
Juho Sihvonen. Alla
näyttelyjuliste
ja näyttelyyn liittyvä
kuva.

Mystinen tapahtuu

Teksti: Erja Tulasalo

Kuvat: Ateneum

Osallistuin Outi Heiskasen näyttelyn kuvailutulkatulle opastuskierrokselle. Kierroksen luotsaajana toimi Ateneumin opas Emmi Halmesvirta. Näyttelyn himmeä valaistus tuntui heti ensimetreiltä omille häikäisyherkille silmilleni levollisen maadoittavalta, mutta hämäräsokeudesta kärsivää valaistus tuskin ilahduttaa.

Graafikko ja esiintyjä

Akateemikko Outi Heiskanen (s. 1937) on yksi maamme tunnetuimmista taiteilijoista. Heiskasen retrospektiivinen näyttely kokoaa yhteen hänen monipuolisen ja monialaisen taiteensa eri osa-alueet Ateneumin kolmannessa kerroksessa. Heiskasen tärkein ilmaisukeino on ollut grafiikka, mutta hän on rakastanut myös esiintymistä ja yhdessä tekemistä. Tunnetaanhan hänet myös performansitaiteen sekä maa- ja ympäristötaiteen edelläkävijänä hänen ympärilleen muodostuneiden Record Singerin ja Bellini-akatemian legendaarisista esiintymisistä.

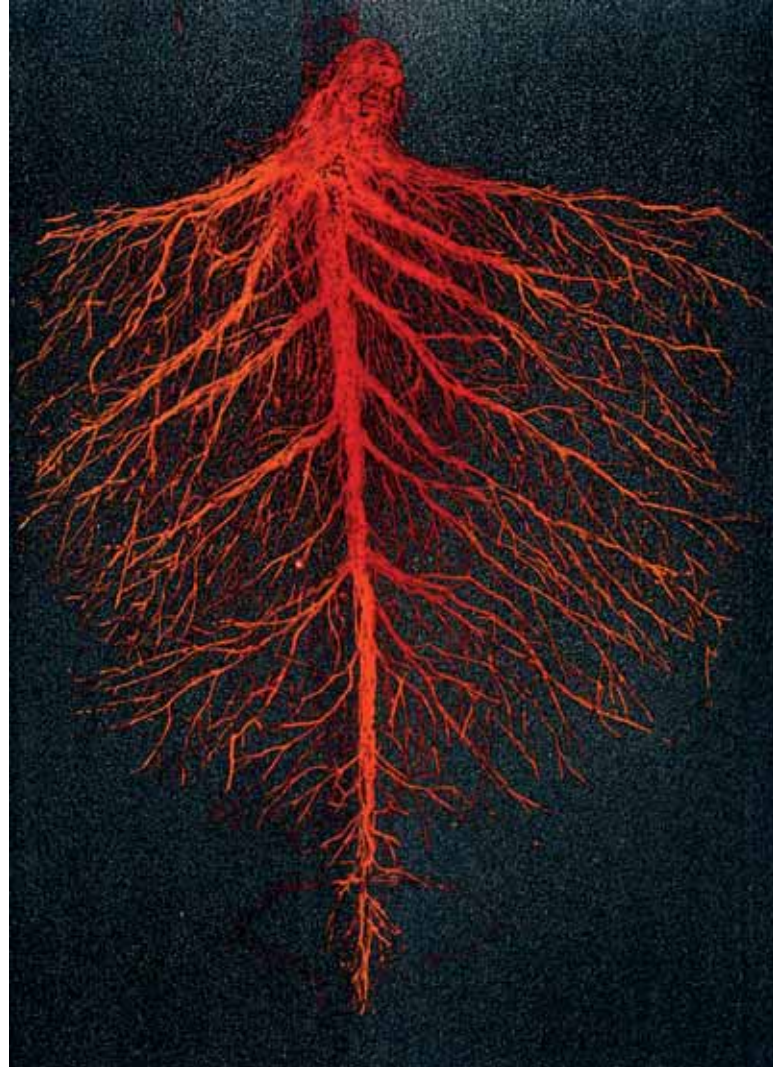
Virtuoosimaisen taidegraafikon ja sääntöjä kyseenalaistavan ja rajoja rikkovan kokeilijan yli 300:n teoksen näyttely esittelee grafiikkaa, piirustuksia, maalauksia ja installaatioita sekä performanssien taltiointeja yli viidenkymmenen vuoden ajalta. Näyttelyssä nähdään myös kokonaisen salin verran Outi Heiskasen ja Heiskasen luottovedostajan, taiteilija Janne Laineen yhteisteoksia.

Kaikkeen tähän emme opastetulla kierroksella voi luonnollisestikaan tutustua. Poimin tähän tekstiin muutamia Halmesvirran avaamia teoksia ja tietoja taiteilijasta sekä joitakin omia erityishuomioitani näyttelystä.

Kuvien synty

Taitelijana Outi Heiskanen ei ole ollut julistaja. Hän ei ole etsinyt inspiraatiota tai motivaatiota itsensä ulkopuolelta, mutta sisäpuolta sitäkin enemmän.

Kuvien synty on ollut Heiskaselle hyvin henkilökohtainen kokemus, mystinen tapahtuma – jotain mitä hän on usein ihmetellyt itsekkin. Hän on tuntenut kuvien olleen jo kauan hänen sisällään ennen kuviksi ryhtymistään. Ne ovat alkukuvien kaltaisia, kuvia maailmasta, jonka aistimme jo ennen syntymäämme.

Heis-Verijuuri, kuva Janne Laine

- Heiskasen taide on myös hyvin kehollista, ja hän itse on puhunutkin usein kuvien synnyttämisestä, kertoo Halmesvirta. "Kuvan syntyminen, sen kulkeminen lävitse on aina suuri kokemus, orgasmiin verrattava. Usein siihen liittyy rakkauskokemus tai valtava myötätunto," on Heiskanen itse kuvannut syntyprosesseja.

- Jo nuorena aloittelevana taiteilijana Outi Heiskanen oli ymmärtänyt elävän viivan – risuviivan – kauneuden. Hänen mukaansa se on orgaaninen, samanlainen kuin verisuonet, lehtiruoko ja tietenkin risu.

Risut ovatkin olleet hänen rakkain materiaalinsa. Vuosikymmenten ajan hän rakenteli niistä majoja missä hän milloinkin eli. Näyttelyidensä yhteydessä hän innosti ihmisiä myös itse rakentamaan omia majoja. Näin tapahtui Helsingin kaupungin taidemuseo Meilahden näyttelyissä Siirrettävä tuonela (1983) ja Talot (1996). Risumajat olivat myös hänen grafiikan teosten aiheina.

G, kuva Pirje Mykkänen

Kumarrus, kuva Jenni Nurminen

Järistys, kuva Jenni Nurminen

Luonto ja ihmisenä olemisen mysteeri

Näyttelykierroksen edetessä tunnen Outi Heiskasen luoman myyttisen maailma olevan täynnä tarinoita ihmisenä olemisen mysteereistä ja suhteestamme luontoon. Läpi koko tuotantonsa Heiskanen on selvästi tutkinut ja piirtänyt eläimiä, ihmisiä sekä eläinten ja ihmisten sekamuotoja: rouva majavaa, aasinaista, kissavauvaa ja monia muita. Hänen luomissaan hahmoissa raja ihmisen ja eläimen välillä vaikuttaa usein häilyvältä silloin kun keskiössä ovat perusvietit ja elämän kiertokulku.

Opas Emmi Halmesvirta kertoo Outi Heiskasen isän olleen eläinlääkäri mikä on oletettavasti mahdollistanut Heiskasen pääsyn monenlaisten eläinten lähelle. Pysähdymme hetkeksi tutkimaan v. 1976 syntynyttä grafiikan vedosta Musta hevonen. Hevonen onkin yksi Heiskasen kuvissa usein toistuvista eläimistä

- Tässä kuvassa hevonen on sisätalossa ikkunan ääressä ja sen päätä pitkin kiipeää enkeliä muistuttava pieni hahmo, Halmesvirta kuvailee.

Heiskasen varhainen läheinen ja luonnollinen suhde eläimiin on elämän varrella säilynyt ja saanut alati uusia muotoja. Vuonna 1977 hän kirjoitti päiväkirjassaan: "Koska eläin on kaikkein humanistisin asia mikä meillä on, käytin sitä linkkinä näissä töissäni, eläin mytologisena hahmona, sekaeläin metamorfoosi, ihmisten ja eläinten läheiset suhteet."

Ohikiitävä neitsyys

Naiseus, äitiys, erotiikka ja kuolema kutoutuvat yhteen Outi Heiskasen eri keinoin toteutetuissa teoksissaan, joita yhdistää myös säännöistä piittaamaton, joskus anarkistinenkin kokeilunhalu ja kiistämätön virtuositeetti. Monissa töissään hän on pohtinut avioliittoa instituutiona, omaansa erityisesti, sen perimmäistä tarkoitusta ja oikeutusta kuvitellen erilaisia perhemuotoja, perinteistä avioliittoa helpompia.

Raiskaus on ollut pysyvä trauma Heiskasen elämässä. Hän on kertonut usein ja eri vuosikymmeninä siitä kuinka raiskaaja oli pilannut hänet. Hän on muistellut tuota traumaattista tapahtumaa näin: "Ennen kuin olin maannut kenenkään miehen kanssa jouduin raa'alla tavalla raiskatuksi. Tämä tapahtuma jätti minuun pysyvän neitsyyden, niin että vaikka minusta tuli myöhemmin lasten äiti ja avionrikkoja, olin tullut kykenemättömäksi menettämään viattomuuteni ja siirryin lapsuudesta suoraan mummouteen joutumatta ja pääsemättä kokemaan aikuisuutta."

Vitriinin sisälle suljettu veistos Ohikiitävä neitsyys, 1984 ja grafiikan tekniikoin toteutettu teos Uni, 1974 puhuvat tästä traumaattisesta ja syvän haavan jättäneestä tapahtumasta vahvalla kielellään. Molemmissa töissä tumma, ketun hahmoinen olento on tavoittanut valkoiseen verhotun tytön. Ohikiitävä neitsyys teoksessa tytön pään toinen puoli on myös revennyt auki.

Halmesvirran elävä kuvailu herättää näyttelyvieraisa erityisen paljon keskustelua ja erilaisia tulkintoja näiden vahvojen teosten äärellä. ▶

Merikäärme, kuva Jenni Nurminen

► Korttipeleistä ja väreistä

Outi Heiskanen tärkeimpiä, positiivisia lapsuudenkokemuksia oli, kun hän näki isänsä ja tämän miesvieraat pelaamassa korttia. Uteliaana pikkutyttöä Heiskanen oli iltayöstä hiipinyt salaa ulos ja kiivennyt tikapuita pitkin vierashuoneen ikkunan taakse. Näky oli häikäisevä ja outo isän ja setien leikkiessä kuviollisilla paperinpaloilla.

Heiskanen tutkiikin pelikortteja ja pelilautoja teoksissaan persoonallisella otteella. Hänen luomassaan korttipakassa on mm. monenlaisia perhemuotoja ja sosiaalisia maailmoja. Heiskanen mukaan mm. pelikorttien avioliitot ovat niin epäonnistuneita ja hajonneita kuin voi vain olla. Mutta kun peliä pelataan, on joku uusperhe taas sikiämässä.

Outi Heiskanen on rakastanut värejä, eniten tyypillisiä tiibetiläisiä. Vuosikymmenien ajan hän oli yrittänyt saada väreit mukaan grafiikkaansa, mutta se ei ollut aina teknisesti helppoa. Tästä huolimatta Juuri, 1992 nimisissä vedoksissa värien käyttö on niin väkevää, että se saa elävännesteet virtaamaan juuressa verisuoniston lailla.

Tärkeät sivupersoonat

Yhteisöllisyys ja lähipiiri ovat olleet keskeisessä roolissa Outi Heiskanen taiteessa jo 1970-luvulta lähtien. Sosiaalinen elämä oli vilkasta ja vaikka se olikin hauskaa, se kuitenkin myös väsytti Heiskasta. Silloin hän tarvitsi sivupersoonia, oheisouteja. Näin oikea fyysinen Outi sai levätä, tehdä taidetta tai vaikka pelata korttia, ja sivupersoonia vain hummailisi kaupungin yössä tai antaisi haastatteluja.

Heiskanen on hallinnut sivupersooniaan ja rakastanut niitä. Hän on käyttänyt niitä tarvittaessa rikastuttamaan, suojaamaan ja elävöittämään todellista outiheiskaselämäänsä. Taiteen kannalta tärkein sivupersoonia on ollut Immi Piilo, jolle on ollut sallittua taiteessa aivan kaikki. Ovathan Immin teokset täynnä vahvoja värejä, joita on yhdistetty estottomasti ja tyystin piittaamatta estetiikan

laeista ja värikartasta. Akateemiset normit tai säännöt eivät ole kahlinneet, kun hän on niin sanotun hyvän maun vastaisesti pursottanut kultaväriä suoraan tuubista viime silauksiksi teoksiinsa.

Kesäyön uni ja tyhjä tila

Tilateos Kesäyön uni (1986) avaa salaisen verhonsa ikiaikaisella ja hiljaisella voimallaan näyttelyssä vaeltavalle. Tyhjiys on ollut Outi Heiskaselle pyhää. Sen syvät sävyt ovat aistittavissa erityisesti tämän tilateoksen hiljaisuudessa; ohuesta, harsomaisesta kankaasta valmistetussa telttamaisessa tilassa, jonka keskellä ihmishahmo makaa ikiaikaisten hirsien päällä valkoisin kasvoihin mustan kankaan sisässä.

Halmesvirta kertoo Heiskanen siteeranneen usein keskiajan mystikon, rakastamansa mestari Eckhartin sanoja, että tyhjiys on jumalaakin suurempi. Samaan aikaan kun hän on pohtinut tyhjiyden olemusta ja sitä, voiko tyhjiyyttä rakentaa, on tyhjiyden luominen ollut hänelle tärkeimpiä motivaatioita installaatioidensa tekemiseen. Päiväkirjassaan Heiskanen mm. pohtii:

”Tässä ei ole mitään, missään ei ole mitään, tyhjiys on ehdoton ja kaikkialla... Hauras aistinvarainen olemassaolon seitti ajan ja paikan ulottuvuuksien risteyksessä.”

Taiteilija kuin shamaani

Heiskanen näyttelyn hämärän valaistuksen luomasta tunnelmasta on vaikeaa irrottautua. Luonnon ja ihmisenä olemisen mysteerit väkevine valoineen ja paljastavine varjoineen ovat kuljettaneet minutkin sinne, missä jokin mystinen voi tapahtua.

Jään odottamaan luureihin ladattavaksi näyttelyn avautuessa lokakuussa 2021 ilmestynyttä Heiskanen taiteen tuntijan ja pitkäaikaisen ystävän FT Tuula Karjalaisen kirjoittamaa omaelämäkertaa Outi Heiskanen – Taiteilija kuin shamaani (Siltala 2020). Ehkä kirja voisi entisestään syventää nykyisin Vehmaalla hoitokodissa elävän taiteilijan kuvia ja aidon paljasta elämää niiden sisällä.

Olisikohan jokin tärkeä voinut vielä syvemmin avautua shamaanitaiteilijan töistä, jos edes yhtä Heiskanen teosta olisi saanut koskettaa, huomaa pohtivani. Opas Emmi Halmesvirta antaa kuin lohdutuspalkintona lopuksi halukkaille tunnusteltaviksi grafiikan teossa käytettävän kupaarilaatan ja vedostuspaperin.

Outi Heiskanen retrospektiivinen näyttely on päättynyt. Sen oli kuratoinut Tuula Karjalainen yhdessä Ateneumin intendentin Sointu Fritzen kanssa. Tuotteliaan taiteilijaelämän kaarta valotti näyttelyssä myös runsas valikoima valokuvia ja elävää kuvaa, joiden tekijöinä ovat mm. Sakari Viika, Jorma Puranen, Tarja Strandén ja Georg Grotenfelt.

www.ateneum.fi

Orjan elämää 1845

LUKUNURKKA

Tuula-Maria Ahonen

Frederick Douglass: Orjan elämää
Suomentanut ja selkomukauttanut Tuomas Kilpi,
Oppian Selkokirja, 2022

Tärkeää inhimillistä kokemusta 1800-luvulta 2020-luvulle

Orjan elämää- kirja ilmestyi englanniksi Yhdysvalloissa vuonna 1845. Kun kirja ilmestyi, Yhdysvalloissa oli paljon orjia. Kirjoittaja Frederick Douglass syntyi ja kasvoi orjana, mutta onnistui aikuisena pakenemaan vapauteen. Kirjan selkokieli on helppolukuista kieltä.

Kirja avaa lukijalle järkyttävän maailman, jota pidettiin kirjoittajan elinaikana normaalina.

- Olen syntynyt orjana Yhdysvalloissa, Marylandin osavaltiossa. Useimmat orjat eivät tiedä omaa ikäänsä tai syntymäpäiväänsä. Omistajien mielestä tämä ei ole orjalta tarpeellinen tieto, Frederick Douglass kertoo.

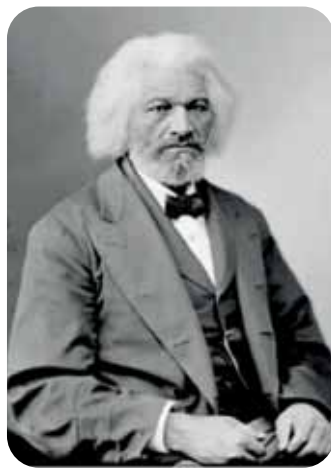
- Marylandissa on yleisenä tapana ottaa orjalapsi pois äidiltä. Orjan omistaja vuokraa lapsen jollekin maatilalle. Tapasin äitini vain muutaman kerran. Äiti oli vuokratu herra Stewartille, joka asui kaukana omistajani kodista. Josku äiti käveli yöllä tapaamaan minua.

-Äitini teki päivisin työtä pellolla. Jos orja ei ollut paikalla auringon noustessa, hänet ruoskittiin. En nähnyt äitiäni koskaan valoisaan aikaan. Äitini sairastui ja kuoli, kun olin noin seitsemän vuoden ikäinen. En saanut mennä hänen hautajaisiinsa.

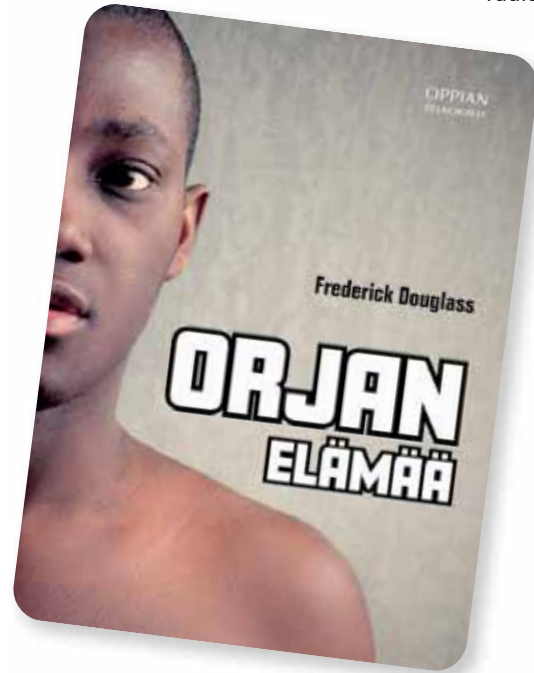
Kirjoittajalla oli kaksi omistajaa. Ensimmäinen omistaja kapteeni Anthony nautti ruoskimisesta. Hän ripusti Frederickin tädin roikkumaan katosta ja piiskalsi kunnes tädin selkä valui verta. Poika katsoi kauhistuneena. Orjien tappaminen ei ollut rikos Marylandissa.

Kirjoittajaa ruoskittiin harvoin, mutta hän näki nälkää ja paleli usein. Hän oli melkein alasti niin kesällä kuin talvellakin. Hänellä ei ollut kenkiä, sukkaa, takkia tai housuja.

Lapset söivät muusia astiasta kuin porsaas, ilman lusikkaa.

Frederick Douglass (1817 tai 1818 - 1895) nuorena ja orjuutta vastustavana valtiomiehenä.

Kansanliike antoi orjalle toivoa

Toisen Frederickin omistajan vaimo opetti pojalle vähän lukemista. Omistaja tietenkin raivostui vaimolleen, mutta tärkeä kipinä oli kylvetty. Frederick pyysi valkoisia poikia opettamaan hänelle lisää lukemista. Pojat sanoivat, että Frederick voisi joskus vapautua orjuudesta.

Myöhemmin hän kuuli toivoa antavan uutisen: kokonainen kansanliike vastustaa orjuutta.

-Olin varmasti tappanut itseni, ellei minulla olisi ollut toivoa vapaudesta, Douglass sanoo aikuisena.

Tämä on tärkeä tieto myös nykypäivän suomalaisille. Osa meistä uskoo vain hallituksen ja eduskunnan kykyyn vaikuttaa ja väheksyy kansalaisliikkeiden vaikutusvoimaa. Mutta jo pelkästään välittämisen voima ja toivo ovat tärkeitä suunnattomista vääryyksistä kärsiville.

Douglass ei voi kirjassaan kertoa yksityiskohtaisesti kuinka hänen pakonsa onnistui, koska hän halusi suojella auttajiaan.

-Olin hyvin yllättänyt, kun näin kuinka hyvin ihmiset elivät pohjoisessa. Etelässä monet luulivat, että pohjoisessa ihmiset ovat köyhiä, koska heillä ei ole orjia, Douglass kertoo.

Hän sai töitä telakalta, ja sai pitää ansaitsemansa rahat, koska oli nyt vapaa mies.

-Tilasin sanomalehden, jossa vaadittiin orjuuden kieltämistä kaikkialla Yhdysvalloissa. Opin tuntemaan muita orjuuden vastustajia. He pyysivät minua pitämään puheen, jossa kerron millaista orjuus on. Siitä lähtien olen tehnyt parhaani, jotta orjuus kielletään. Orjuuden lopettaminen on minun elämäni suurin tehtävä, Douglass kirjoittaa.

Nykypäivänä maailmassa on kymmeniä miljoonia orjan asemassa olevia ihmisiä. Douglassin työ jatkuu ja kutsuu välittäviä ihmisiä mukaan.

Politiikka urheilussa

Neuvostoliiton kylmän sodan keihäänkärki

Teksti: Pasi Päivinen

Neuvostoliiton hajoamisesta, 26. joulukuuta 1991, on kulunut jo 30 vuotta. Kävin Neuvostoliitossa vain kerran, Moskovan olympiakisänä 1980, josta kirkkaimpana muistona jäi olympiamaskotti Miska-karhu (Miša). Niitä myytiin lähes joka kaupassa ja kioskissa samoin kuin venäläistä suklaata, vodkaa sekä tupakkaa. Berjozkoissa, ulkomaista valuuttaa käyttävissä erikoiskaupoissa, oli taas laajempi tavaravalikoima, mutta myös Miša oli niissä näkyvästi esillä. Kyseiset liikkeet olivat vain ulkomaalaisille, korkeille neuvostovirkamiehille ja diplomaateille tarkoitettuja. Ironista tai ei, mutta joka tapauksessa ensimmäisissä sosialistisen maan järjestämissä olympialaisissa Miska-karhusta tuli yllättäen ensimmäinen tuotetettu ja maailmanlaajuisesti tunnettu suuren urheilutapahtuman maskotti.

Aloin seuraamaan urheilua aktiivisesti Moskovan olympialaisista lähtien. Olin koko 1980-luvun jalkapallon, jääkiekon ja yleisurheilun katsoja. Neuvostoliiton uskomaton menestys ja häikäisevä ylivoima, etenkin jääkiekossa, teki minuun suuren vaikutuksen. Kiinnostukseni urheiluun lopahti Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen, mutta sillä ei ollut mitään yhteyttä asiaan, vaan mielenkiintoni siirtyi yliopisto-opintojeni myötä maailmanpolitiikkaan, kieliin ja kulttuuriin. Myöhemmin kiinnostuin urheiluhistoriasta, erityisesti politiikan näkökulmasta, ja olen tutkinut urheiluhistoriaa pienimuotoisesti harrastusmielessä. Moni koulupoikana huikeana pitämäni Neuvostoliiton urheilusaavutus onkin näyttäytynyt sittemmin aivan uudessa valossa.

Urheilu politiikan apukeinoksi

Koko kylmän sodan ajan Neuvostoliitto kamppaili ankaresti Yhdysvaltoja ja sen liittolaisia vastaan kaikilla aloilla, joissa se menestyi, oletti menestyvänsä tai halusi menestyä. Avaruuden valloitusta, korkeakulttuuria ja erityisesti urheilua pidettiin tärkeänä, joten siihen panostettiin voimakkaasti. Urheilussa menestyäkseen kapitalistisia maita vastaan maan poliittinen johto päätti käynnistää systemaattisen valmentautumisen ja luoda puitteet ammattimaiselle huippu-urheilulle jo 1930-luvun puolivälissä tu-

keutuen aluksi ammattiliittoihin. Ensimmäinen ammattiliiton urheiluseura oli maaliskuussa 1935 perustettu Moskovan Spartak. Sen jälkeen rautatieläiset (Lokomotiv) ja turvallisuuspalvelun joukot (Dynamo) saivat omat urheiluseuransa. Armeijassa systemaattisen ja tiukasti tavoitteellisen urheiluvalmennuksen mahdollisti keskusurheiluseuraksi vuonna 1946 luotu TsSKA, jonka leipälajiksi muodostui jääkiekko.

Toinen maailmansota keskeytti Neuvostoliiton urheiluorganisaation rakentamisen. Josif Stalin päätti heti sodan jälkeen lisätä panoksia kilpaurheilun kehittämiseen. Neuvostoliiton virallinen urheiluorganisaatio vakiinnutettiin 1940-luvun lopun vuosina, mutta kuitenkin vasta 1950-luvun kuluessa urheilijoiden kokopäiväinen sekä ympärivuotinen harjoittelu pystyttiin vähitellen toteuttamaan. Se tarkoitti käytännössä ammattilaisuutta valtion rahoilla ja huippu-urheilijoilla olikin usein valtion virka,

Vanhoiden postimerkkien kertomaa. Aukeaman kuvat ScanStock

kuten legendaarisen jääkiekkomaajoukkueen pelaajilla ja valmentajilla puna-armeijan leivissä korkea-arvoisina upseereina. Urheilijat säilyttivät silti amatööristatuksensa ollen olympiakelpoisia, vaikka todellisuudessa he olivat ammattilaisia.

Neuvostoliitto mukaan olympialiikkeeseen

Neuvostoliitto ei osallistunut vielä vuoden 1948 kesäolympialaisiin Lontoossa eikä myöskään Oslon talviolympialaisiin vuonna 1952. Se liittyi olympiaperheeseen vuoden 1952 Helsingin kesäkisoissa. Neuvostoliiton joukkue oli kisojen suurin ja menestys oli ensikertalaiselle huikaa. Maa saavutti 22 kultaista, 30 hopeista ja 19 pronssista mitalia. Neuvostoliitto kamppaili tasaväkisesti Yhdysvaltojen kanssa kisojen parhaan maan tittelistä. Poliitiikka oli jo vahvasti mukana Helsingin olympialaisissa, jossa kumpikin suurvalta, Neuvostoliitto ja Yhdysvallat, tulkitsivat tahoillaan olleensa kisojen menestynein maa. Seuraavissa vuoden 1956 Melbournen kesäolympialaisissa menestyneimmistä maista ei ollut epäselvyyttä, sillä Neuvostoliitto oli ylivoimainen kahmien 98 mitalia, joista 37 kultaista.

Neuvostoliitto osallistui yhdeksän kertaa sekä kesä- että talviolympialaisiin. Kesäkisoissa maa saavutti kaikkiaan 1010 mitalia, joista kultamitaleja oli 395. Se menestyi parhaiten yleisurheilussa saavuttaen 195 mitalia. Talviolympialaisista mitaleja tuli 194, joista kultaisia 78. Hiihto tuotti eniten menestystä, 68 mitalin verran. Neuvostoliitto oli kesäkisojen paras maa kuusi kertaa ja sijoittui kolme kertaa toiseksi. Talvikisojen parhaaksi se ylsi seitsemän ker-

taa ja oli kahdesti toinen.

Kisaboikotit osa kylmän sodan politiikkaa

Sapeleiden kalistelua tapahtui myös olympialaisia boikotoimalla. Yhdysvallat liittolaisineen boikotoivat Moskovan kesäolympialaisia 1980, koska Neuvostoliitto ei suostunut vetäytymään Afganistanista, jonne se oli hyökännyt jouluaattona 1979. Neuvostoliitto ja 13 muuta valtiota, lähinnä Varsovan liiton maita, boikotoivat Los Angelesin vuoden 1984 kesäolympialaisia vedoten virallisena syynä Yhdysvaltojen heikkoon turvallisuustilanteeseen. Todellinen syy oli vastaboikotti Yhdysvaltojen liittolaisineen boikotoitua Moskovan olympialaisia neljä vuotta aiemmin. Toinen syy, josta kuitenkin vaietaan, oli dopingtestauksen pelko.

Menestystä keinoja kaihtamatta

Neuvostoliiton huikaa olympiamenestys osoitti valmennusjärjestelmän tehokkuuden vai oliko tehokkuus sittenkin selitettävissä osittain myös "apukeinoilla"? Neuvostoliiton boikotin syistä vuoden 1984 Los Angelesin olympialaisiin on liikkunut myöhemmin runsaasti huhuja siitä, että testilaboratorion ennakkoon julkistama tieto, että he kykenivät löytämään näytteistä stanotsololin, olisi ollut todellinen syy Neuvostoliiton pois jäämiseen. Nykyisin joka tapauksessa varmuudella tiedetään, että Neuvostoliiton huippu-urheilijat käyttivät yleisesti stanotsolia, joten ilman stanotsolia Neuvostoliiton menestys olisi todennäköisesti jäänyt vaatimattomaksi, ja jos taas sitä oltaisiin käytetty, riski kiinni jäämisestä ilmeisesti arvioitiin liian suureksi, joten vuoden 1980 kesäolympialaiset jätettiin väliin. Nykyisin tiedetään varmuudella, että stanotsolin käyttö on ollut 1960-luvulta lähtien yleistä useissa maissa, myös Suomessa, lukuisissa urheilulajeissa, joten on tärkeää muistaa, ettei Neuvostoliiton toiminta tuolloin ollut mitenkään poikkeuksellista. Kun dopingin käyttöä alettiin valvoa systemaattisemmin, Neuvostoliitossa sen käyttöä jatkettiin, vaikkakin se yritettiin tehdä kontrolloidusti. DDR:n ja Neuvostoliiton huikaa urheilumenestys dopingin synkinä vuosikymmeninä 1970- ja 1980-luvuilla herättää paljon kysymyksiä edelleenkin terveysvaikutusten osalta. ►

► Sosialismin airuet ja mallikansalaiset

Neuvostourheilijoita arvostettiin ja kunnioitettiin kotimaassa mallikansalaisina. Yksittäisille urheilijoille annettiin myös poliittisia erikoistehtäviä, ja heidän piti osoittaa sosialismin ylivoimaisuutta järjestelmänä kapitalismiin nähden maailman kentillä kilpaillessaan. Tällaisia urheilijoita olivat muun muassa jalkapallomaalivahti Lev Jašin (lempinimeltään musta hämähäkki), painonnostaja Aleksei Vlasov, korkeushyppääjä Valeri Brumel, pituushyppääjä Igor Ter-Ovanesjan ja voimistelija Larisa Latynina.

Neuvostoliitossa ajateltiin, että urheilumenestys osoitti sen, miten vahva valtio ja sosialistinen ideologia olivat. Yhdysvalloissa oli samanlainen ajattelumalli toisen poliittisen järjestelmän, kapitalismin, paremmuudesta, joten se puolestaan pyrki osoittamaan valtiollista mahtavuuttaan ja poliittisen järjestelmänsä voiman kaikin tavoin. Kilpaurheilu oli avaruuden valloittamisen, korkeakulttuurin ja tieteen tason mittelyn ohella Kylmän sodan jatke suurvaltojen taistellessa paremmuudesta. Vaihtoehtona avoimelle sodankäynnille se oli ehdottomasti parempi samoin kuin sodankäynti välikäsien kautta kehittyvisissä maissa, joissa Neuvostoliitto tuki perinteisesti kommunistista maan hallitusta, kun taas Yhdysvallat yleensä kapinoivia sissiliikkeitä, jotka yrittivät kaapata vallan kommunisteilta voidakseen muuttaa poliittisen järjestelmän. Kylmän sodan ”pelikenttiä” oli useilla mantereilla, esimerkiksi Afganistan Aasiassa, Angola Afrikassa ja Nigarauga Väli-Amerikassa.

Punakone

Neuvostoliitto olisi halunnut menestyä erityisesti maailman suosituimmassa joukkuepelissä, jalkapallossa. Se ei kuitenkaan saavuttanut siinä toivottua menestystä, joten 1950-luvun alusta lähtien päätettiin panostaa jääkiekkoon, josta tuli Neuvostoliiton tärkein joukkuelaji ja ehkä näkyvin Kylmän sodan keihäänkärki urheilussa. Ensimmäisiin jääkiekon MM-kisoihin Neuvostoliitto osallistui vuonna 1954 Ruotsissa ja voitti heti maailmanmestaruuden. Maan jääkiekkjoukkue saavutti siitä lähtien vaikuttavaa menestystä voittaen kahdeksan olympiakultaa (IVY:n saavuttama vuoden 1992 olympiavoitto mukaan lukien) sekä 22 maailmanmestaruutta.

Neuvostoliiton jääkiekkomaajoukkueen runko rakentui Moskovan TsSKAn pelaajista. Se oli täysin suvereeni maan

pääsarjassa voittaen 32 mestaruutta vuosien 1946 ja 1989 välillä. Se oli kotijäällään sekä yleensä isossa kaukalossa lähes voittamaton nujertaen myös NHL-joukkueet, joista Calgary Flames ja Montreal Canadiens kävi kokeilemassa TsSKAn kykyjä sen kotiluolassa Lužniki-urheilupalatsissa, joka tunnettiin vuosina 1956-1991 myös Leninin urheilupalatsina.

Neuvostoliiton maa- ja seurajoukkueiden jääkiekko-ottelut kanadalaisia ja yhdysvaltalaisia ammattilaisjoukkueita vastaan varsinkin 1970-luvulla ja vielä 1980-luvullakin olivat Kylmän sodan kontekstissa legendaarisia kohtaamisia, joita itsekin seurasin. Kylmää sotaa käytiin sosialistisen ja kapitalistisen maailman välillä kaukalossa kiivaimmin Neuvostoliiton ja Yhdysvaltojen tai Neuvostoliiton ja Kanadan maajoukkueiden iskiessä yhteen. Lähes voittamattomana pidettyä punakonetta pidettiin ”idän salaisena aseena” Kylmässä sodassa vuoteen 1980 saakka, mutta kun se hävisi Lake Placidin olympialaisissa helmikuussa 1980 Yhdysvaltojen yliopisto-opiskelijoista muodostetulle ja etukäteen selvästi heikompana pidetylle joukkueelle 4-3, joka voitti kisojen viimeisessä ottelussa myös Suomen 4-2 varmistaen sen myötä olympiakullan, sen tarunhoitoisuus karisi. Yhdysvaltalaisen opiskelijapoikien uskomaton voitto synnytti käsitteen ’Miracle on Ice’ (ihme jäällä). Punakoneen tappiolla oli huomattavaa poliittista merkitystä, vaikka Neuvostoliitto olikin vuoden 1980 talviolympialaisten menestynein maa DDR:n sijoituttua mitalitaulukon kakkoseksi ja Yhdysvaltojen jäätyä kolmanneksi. Toki Neuvostoliitto hävisi useamman kerran tiukkojen vääntöjen jälkeen NHL-joukkueille pienessä kaukalossa Pohjois-Amerikan kiertueillaan 1970- ja 1980-luvuilla ja samoin Canada-cupissa Kanadalle, mutta opiskelijoista koostuneelle amatöörijoukkueelle häviäminen oli suunnaton häpeä.

Punakone yski välillä. Päävalmentajan pestin oli kesälä 1977 saanut kivikasvo Viktor Tihonov, sillä Neuvostoliitto jäi katastrofaalisesti kevään 1977 MM-kisoissa Wienissä kolmanneksi. Tihonov aloitti kuitenkin joukkueen uudistamisen vasta vuonna 1980 Lake Placidin häpeällisen Yhdysvalloille kärsityn tappion jälkeen ajaen sisään nuoria lahjakkuuksia, kun se olisi jälkiviisaasti sanoen pitänyt tehdä aikaisemmin. Joka tapauksessa 1980-luvulla Neuvostoliiton maajoukkueesta kehittyi kansainvälisellä nimellä Red Army tunnettu, Suomessa Punakoneeksi kutsuttu, yksi historian kaikkien aikojen legendaarisimmista urheilujoukkueista. Vjatšeslav Fetisov, Alexei Kasa-

Aukeaman kuvat Shutterstock

tonov, Vladimir Krutov, Igor Larionov, Sergei Makarov ja Vladislav Tretjak lukkuna maalin suulla muodostivat Neuvostoliiton superkentällisen, jonka kaltaista ei oltu nähty koskaan aikaisemmin. Neuvostoliiton kiekkotaiturit olivat valtion palveluksessa aluksi majurin arvoisia sotilaita, mutta urheilumenestyksen myötä avainpelaajat ylennettiin eversteiksi joukkueen kapteeni Vjatšeslav Fetisov ensimmäisenä. Punakoneen päävalmentaja Viktor Tihonov, yleni kenraaliksi saakka.

Jääkiekolla oli erityisasema Neuvostoliitossa ja menestyminen oli pakkomielle. Kun Viktor Tihonovista tuli Punakoneen pääkäsityttäjä, kaikki keinot otettiin käyttöön. Neuvostokiekkoilijat käyttivät meldonium-nimistä sydänlihasta vahvistanutta ainetta, joka on luokiteltu vasta 2010-luvulla kielletyksi doping-aineeksi. Neuvostokiekkoilijat olivat uskomattoman taitavia, mutta heidänkin suorituskykynsä nostamiseksi ja voittojen takaamiseksi tarvittiin apukeinoja.

Vaikka Suomi ei ollut Neuvostoliiton päävastustaja, silti Suomenkin voittamista jääkiekossa pidettiin Moskovassa tärkeänä. Suomi oli länsimaa ja Neuvostoliiton pieni naapuri, jolle haluttiin näyttää sosialistisen järjestelmän mahtavuus ja opettaa, miten sosialismin mahtimaassa jääkiekkoa pelataan. Neuvostoliitto olikin oppi-isä loppuun asti, mutta Suomi pystyi joskus yllättämään.

Punakonekin hyytyi

Ensimmäisen kerran Suomi kaatoi Neuvostoliiton sen omalla kotikentällä Izvestija-turnauksessa Moskovassa syksyllä 1971. Aikaisemmin oltiin ylletty vain tasapeliin harjoitusottelussa. Suomen jääkiekkohistoriaan on jäänyt yksi paikkakunta, jossa legendaarinen Punakone pelasi Leijonien kanssa kaksi kertaa peräkkäin tasapelin. Se on syntymä- ja koulukaupunkini Joensuu, jossa Suomi ja Neuvostoliitto kohtasivat helmikuussa 1983 tulostaulun näyttäessä ottelun jälkeen tulosta 3-3 ja helmikuussa 1988 puolestaan 5-5. Satuun olemaan paikalla ja muistan elävästi otteluissa vallinneen sähköisen tunnelman. Muistijälki on jäänyt myös 156 grammasta vulkaanista kumia, jonka sain vasempaan olkapäähäni Neuvostoliiton joukkueen kapteenin, Vjatšeslav Fetisovin, Suomen maalia kohti ampuman kiekon kimmottua katsomoon. Lisäksi muistan Neuvostoliiton pelaajien syvän häpeän ja painuneet päät ottelun päätyttyä, sillä tasapeli Suomea vas-

taan koettiin tappiona. Mieleeni on jäänyt myös päävalmentaja Viktor Tihonovin haudanvakava ilme Joensuun jäähallin pukuhuonekäytävällä ottelutapahtumien jälkeen. Tapasin odotella tuohon aikaan isäni vapautumista työtehtävistään, jotta saisin autokyydin kotiin, koska kävelymatka tuntui talvisin liian pitkältä kotimme sijaitessa keskustan toisella puolella viiden kilometrin päässä jäähallilta. Suomi ja Neuvostoliitto pelasivat kolmannenkin harjoitusmaaottelun Joensuussa vuonna 1989, jossa Punakone päätti korjata aikaisemmat kompuroinnit ja näyttää joensuulaisyleisölle, miten jääkiekkoa pelataan voitamalla Suomen 6-0.

1980-luvun lopulla Suomi pystyi kuitenkin kamppailemaan jo hieman tasaisemmin Punakonetta vastaan. Neuvostoliiton maajoukkue oli silti vahva loppuun asti, vuoteen 1992 saakka, jolloin se esiintyi viimeisen kerran itsenäisten valtion yhteisön (IVY) nimissä Albertvillen talviolympialaisissa saavuttaen kultaa. Calgaryn talviolympialaisissa vuonna 1988 Suomi teki jääkiekossa olympiahistoriaa napaten yllättäen olympiahopeaa ja voittaen myös Punakoneen 2-1. Neuvostoliitto vei kuitenkin kultamitalit pelijärjestelmästä johtuen, sillä varsinaista finaalia ei pelattu, vaan Neuvostoliitto keräsi olympiaturnauksessa eniten pisteitä ja siten se oli paras maa. .

Venäjistä ei tullut Neuvostoliiton urheilumenestyksen jatkajaa

Neuvostoliiton urheilumenestys kokonaisuudessaan oli poikkeuksellinen ja sen propaganda-arvo Kylmässä sodassa keskeinen. Urheilun kautta sen poliittinen järjestelmä näytti ulospäin mahtavammalta tai niin ainakin Moskovassa haluttiin uskoa. Huippu-urheilussa voittaminen on joka tapauksessa ainoa päämäärä, josta kylmän sodan aikana otettiin kaikki propagandahyöty irti molemmilla puolilla. Neuvostoliiton hajoamisesta on kulunut 30 vuotta, mutta Venäjä ei Neuvostoliiton perillisenä urheiluperheessä ole yltänyt vastaavaan menestykseen.

Vaikka kilpaurheiluun kytkeytyvät piirteet, kuten boikotit, doping, tulosmanipulointi ja kaikenlainen vilppi, tuntuvat vastenmielisiltä, on tärkeää muistuttaa, että urheilulla on tehty myönteistäkin politiikkaa ja saavutettu hyviä tuloksia. Esimerkiksi vuonna 1971 "ping pong -diplomatia" eli Yhdysvaltojen pöytätennisjoukkueen vierailu Kiinassa johti presidentti Richard Nixonin valtiavierailuun vuotta myöhemmin ja maiden diplomaattisuhteiden huomattavaan paranemiseen. Nykyisin poliittinen tilanne on muuttunut täysin Kiinan noustua Yhdysvaltojen haastajaksi, joka heijastuu myös huippu-urheiluun Kiinan otettua Neuvostoliiton/Venäjän paikan päävastustajana. Nyt Kiina kilpailee tiukasti Yhdysvaltoja vastaan urheiluareenoilla, kuten Pekingin talviolympialaisissa, joissa se halusi olla isäntä omalla maaperällä ja menestynein maa.

Jumalattaret eivät täytä vuosia

Hannele Lauri, kuva Finkino.

Johanna Vuoksenmaan uuden elokuvan 70 on vain numeron pääroolissa loistaa Hannele Lauri. Tapasimme tähden.

Teksti: Pilvi Meriläinen

Elokuvan ensi-ilta on siirtynyt siirtymistään, mutta nyt se on nähtävissä kaikkialla. 70 on vain numero (Suomi 2020) kertoo lämpimän komediallisella tavalla suosittu naisartistin Seija Kuulan (Hannele Lauri) kasvutarinan. Vaikka jumalattaret eivät täytä vuosia, tuo rakkaus eteen asioita, joissa ikä onkin voimavara eikä rasite. Elokuva on myös kunnianosoitus suomalaisille naisartistiteille ja siinä kuuluu useita koko kansan rakastamia hittejä. Elokuvan on käsikirjoittanut ja ohjannut Johanna Vuoksenmaa ja se on hänen ihmissuhdetrilogiansa päätösosa. Aiemmat elokuvat 21 tapaa pilata avioliitto (Suomi 2013) ja Viikossa aikuiseksi (Suomi 2015) ovat saaneet yhteensä yli puoli miljoonaa katsojaa elokuvateattereissa.

Koskettaa monen ikäisiä

- Seija Kuula säihkyi lavalla yleisön rakastavien katseiden valossa, mutta kotona ei ole ketään – hän syö kylmää nakkia ja juo piimää yksin yöllä. Hän on yksinäinen. Stailisti Shanella (Misa Palander) on hänen läheisin ihmisensä. Vaikka menestystä, rahaa ja miehiä on riittänyt, näennäisestä rautaisesta itseluottamuksesta huolimatta Seijalla on omat epävarmuutensa. Hän pelkää vanhenemista – ei

saa sanoa että hän täyttää 70. Hänen pelkonsa on jopa koomista. Muun muassa senioripalvelukeskus Virkkulinna on suuren kauhun aiheuttaja, Hannele Lauri kertoo.

- Seija on oppinut suojaamaan yksityisyyttään, mutta suojaus toimii myös eristeenä. Vaikka hän on ”koko kansan rakastama”, hänen on vaikea päästää lähelleen kehtään. Seijan on uskallettava astua jumalattaren korokkeeltaan ihmisten pariin – ja kestettävä seuraukset.

Kun uusia artisteja tulee alalle, se on Seijalle kova paikka.

- Ymmärrän laulajien paineet, vaikka näyttelijät pääsevät helpommalla, sillä olemme työssämme roolimme suojassa.

Elokuvassa on Hannele Laurin mukaan syvyyttä, monta tasoa. Asioita, jotka koskettavat monen ikäisiä, kuten lapsen ja lapsenlapsen haluaminen, ystävyys, vanheneminen ja sen tuomat rajoitteet. Asioita joita jokainen joutuu kohtaamaan ennemmin tai myöhemmin.

- Elokuvan nähneet ovat kertoneet minulle että näin todella on. Tämä on koskettanut heitä ja herättänyt ajatuksia.

Hannele jokaisessa kohtauksessa

- Kun Johanna Vuoksenmaa soitti minulle ja kertoi että hän haluaisi minut päärooliin, olin siitä otettu, mutta minulla oli vain yksi ongelma: en osaa laulaa. ”Se ei ole ongelma”, Johanna sanoi.

Kuvauksissa Hannele Laurilla piti kiirettä. Hän juoksi laittamassa peruukia, vaihtamassa vaatteita ja oli maskeerattavana. Se antoi hänelle ainutlaatuista haastetta.

- Olen joka kohtauksessa. Tykkäsin näytellä tässä elokuvassa. Harvoin on tehty elokuvaa, jossa yksi näyttelijä on joka kohtauksessa. Tämä on tärkeä myös siksi.

- Komedian näyttelemisessä hyvin tärkeää on se, että uskoo rooliinsa eikä näyttele näyttelystä, hän korostaa.

Elokuva nykypäivän supersankarittaresta

- Olen nuorena ollut töissä vanhainkodeissa ja olen aina pitänyt ikäihmisistä. Haaveilin kauan että tekisin ikäihmisten elämää käsittelevän pitkän elokuvan. Kun olin tehnyt 21 tapaa pilata avioliiton ja Viikossa aikuiseksi, minulle selveni ja tunsin, että seuraavaksi on sen aika, Johanna Vuoksenmaa kertoo.

-70 on vain numero on itsenäinen päätösosa ”aikuiselämän kipupiste”-trilogialleni. Trilogiassa mennään parinkymmenen vuoden ikähyppäyksin. Ensimmäinen osa 21 tapaa pilata avioliitto käsittelee sitoutumisen vaikeutta ja Viikossa aikuiseksi elämän tarkoituksen löytämisen vaikeutta. 70 on vain numeron iso kipupiste on se, miten suhtautua kun tajuaa, että elämää on enemmän takana kuin edessä.

Kun Vuoksenmaa alkoi suunnitella mistä kulmasta hän käsittelisi asiaa, hän mietti mitä Peppi Pitkätossulle tapahtuisi kun Peppi vanhenisi.

- Luulen että vanheneminen olisi hänelle kova paikka. Sitten ajattelin nykypäivän supersankaritarta, sellaista, jonka elämään ikä vaikuttaa ja ei vaikuta. Erilaisten vaiheiden kautta päädyin iskelmäjumalattareen ja hänen kiipuiluunsa ihmisyyden ja jumalattaruuden välillä: uskaltaako hän astua tavallisten kuolevaisten joukkoon?

- Riittääkö että on hyvä laulaja? Millaista on olla koko ajan huomion kohteena?

Ainoa oikea Seijaksi

Hannele Lauri oli Johanna Vuoksenmaan mielessä jo alusta lähtien.

- Hannelen ainutlaatuinen monipuolinen kokemus ja ominaisuudet ovat kuin tehty rooliin.

Seija Kuula on Vuoksenmaan mukaan supertähti potenssiin kaksi. Vaikka Seija toteaa että "jumalattaret eivät täytä vuosia", aiheuttaa lähestyvä 70-vuotispäivä hänessä levottomuutta. Ikätoverit ovat alkaneet näyttää vanhuksilta ja manageri on tilannut uudelle levyille seestyneitä sanoituksia. Seija on tottunut siihen, että maailma tottelee häntä ja hänellä on keinonsa saada se taipumaan tahtoonsa. Kun suorapuheisen Seijan elämässä tapahtuu jotain, se päättyy takuuvarmasti otsikoihin. Seksikäs, itsevarma ja karismaattinen olemus saa kanssaihmiset lumoutumaan, mutta se millainen Seija on julkisivunsa takana oikeasti, paljastuu elokuvassa.

- Vanheneminen on väistämätöntä. Tämä lainalaisuus koskee kaikkia. Päämme sisällä voimme pysyä hyvinkin epäkypsinä vuosikymmeniä, mutta kehossamme aika tekee työtään. Fiktiivisen supertähden kanssa ja kautta voimme vapautuneesti nauraa kaikkein kipemmillekin asioille ikääntymisprosessissa ilman tirkistelysyyllisyyttä. Seijan matkassa pääsemme keikoille ja takahuoneisiin, levy-yhtiöön ja äänitysstudioille ja biisinkirjoitusleirille, mutta myös artistin jääkaapille, saunaan, makuuhuoneeseen, kampaajalle ja gynekologille.

Vuoksenmaa rakastaa musiikkia ja on elämänsä aikana saanut musikkikappaleista lohtua, voimaa ja rohkeutta. Hän on myös kokenut suuria tunteita lauluntekijöiden ja laulajien ansiosta.

- Emme aina tule ajatelleeksi millaisia uhrauksia tähdet saattavat joutua tekemään arjessaan ja yksityiselämässään, jotta kuulijat ja katsojat saisivat elämysannoksensa. Heihin kohdistuvat paineet ovat kasvaneet.

"Tämä on kasvukertomus"

Johanna Vuoksenmaa on hyvillään saadessaan tehdä elokuvaa kotikaupungissaan Tampereella. Hän lähti polkupyörällä kuvauksiin ja paluumatkalla meni järveen uimaan. Hänen mieleensä jäivät myös aurinkoiset päivät, kun kuvaustauolla osa työryhmästä meni uimaan vieressä olevaan järveen ja sitten jatkettiin töitä.

- Tämä elokuva on kasvukertomus, Hannele Lauri ja Johanna Vuoksenmaa toteavat.

Kaikenlaista voi oppia vielä vanhemmallakin iällä itsestä, toisista ja maailmasta. Koskaan ei ole liian myöhäistä. Vaikka jotkut asiat iän karttuessa tuntuvat inhimillisesti

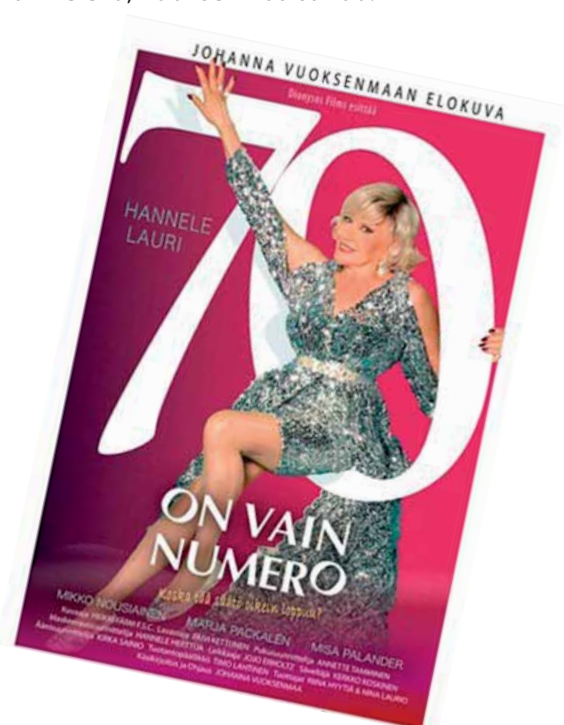
Hannele Lauri ja Mikko Nousiainen.

Mirre lukee Seijalle Iltasalamaa (Marja Packalén ja Hannele Lauri), kuvat: Johanna Vuoksenmaa /Dionysos Films.

katsoen mahdottomilta, saattavat ne muuttua mahdollisiksi, jos uskaltaa tukeutua toisiin ja tuntea kaikkia rakkauden lajeja. Rakkaus on supervoima, joka ei katso ikää.

-Tässä elokuvassa pään- ja sielunvaivaa tuottaa oman iän ja sen mukanaan tuomien rajoitusten hyväksyminen. Toivon, että poistuessaan elokuvateatterista katsojat olisivat myös tämän asian suhteen valoisammalla ja iloisemalla mielellä, Vuoksenmaa sanoo.

Tietäjän naisten voimassa

Teksti: Erja Tulasalo
Kuvat: Manuela Boscon arkisto

Kuvataiteilija Manuela Boscon suurikokoiset ja juurevat abstraktit maalaukset ammentavat voimansa Pohjolan naisarkkityypeistä. Siipoon Gumbostrandin Konst & Formissa esillä olleen näyttelyn kymmentä Pohjolan Tietäjänaiset -teossarjan maalausta täydensivät tilan muut elementit: Tuure Kilpeläisen ja Johannes Brotheruksen musiikki, kansanperintemme pyhät tuokset kataja ja väinönputki sekä Emma Takon maalauksiin kuratoimat intialaiset raakakristallit.

Monilahjakas taiteilija ja luontoyhteys

Suomalais-italialaisen Manuela Boscon (s. 1982) monet muistavat ennen muuta hänen urastaan aitajuoksijana, jotkut taas MTV:n Tanssii tähtien kanssa -ohjelmasta, missä hänet tuotiin esille lähinnä näyttelijän työnsä kautta. Harvempi tuntee häntä kuitenkin kirjailijana tai kuvataiteilijana, vaikka erityisesti hänen kuvataiteellinen puolensa tuntuu ansioluettelon valossa yllättävänkin laajalta ja moniulotteiselta.

Näin syvästi suomalaiseen luontoon ja kulttuurin liittyviä teemoja hän ei ole näyttelyissään aikaisemmin tuonut vielä esiin. Vahva yhteys luontoon juurtui Boscon jo lapsena, sillä tuolloin hän sai juosta itäsuomalaisissa metsissä perinnelauluja kuunnellen karjalaisen mumminsa laulamana. Vaikka elämä vei Boscon myöhemmin maailman suurkaupunkeihin, yhteys suomalaiseen luontoon ei kuitenkaan ole missään vaiheessa katkennut.

Muinaisten mytologioiden opiskelu ja ikivanhojen kulttuurien myyttiset jumalattaret kiinnostivat häntä jo parikymppisestä alkaen. Myös kansallisromanttinen runous, taide ja kirjallisuus ovat aina viehättäneet Boscoa, mutta Kalevalan hän koki pitkään kaukaiseksi ja erittäin maskuliiniseksi. Siihen hänen oli vaikeaa löytää elämää sykkivää ja monimuotoista näkökulmaa saati tarttumapintaa.

Kunnes muutama vuosi sitten Bosco löysi Susanna Salon Ukon Pakka -teoksen. Se oli kirja, joka alkoi avata hänelle Kalevalaa mielenkiintoisella ja täysin uudella tavalla.

Matka kohti uuden tyyppistä maalaustapaa

Viime syksynä Manuela Bosco oli saanut kutsun kohti luonnollisempaa elämänrytmiä. Tuolloin myös Ukon Pakan merkitys alkoi kasvaa ja muuttaa Boscon arkea. Hän

Käres

janosi syvempää merkitystä elämää, kollektiivisia juuriaan. Pian hän löysi itsensä mentorien luota, jotka kaikki opettivat hänelle omalla tavallaan maamme ikaikaisia perinnetietoja nimenomaan naisarkkityyppien ja hahmojen kautta. Deepthin eli Kirsi Rannon Pohjolan juurille, esiäitien yhteyteen ja Pohjolan arkkityyppien maailmaan saattava seremoniallinen Pyhä Nainen -koulutus syyttivät hänen sisälleen tulen, jonka läpi alkoi nousta täysin uudenlaisia töitä.

Vuoden 2021 aikana Suomessa oli ilmestynyt useita Pohjolan naisarkkityyppien keskittyviä teoksia ja löydettyään Eeva Maria Leinon ja Tytti Leivon teoksen Paluu Jumalattaren luontoon, innostus omaan perinnetietoaamme kohtaan kohosi Boscossa entisestään. Tuo teos antoi hänelle avaimia alitajunnan voimavarojen käyttöönottoon ja hän koki miten ikaikainen muisti luonnon ja sitä kautta itsen ymmärtämiseen alkoivat aktivoitua. Hän alkoi myös kokea henkilökohtaista yhteyttä ja vaalia suhdettaan mytologiassamme esiintyviin Tietäjänaisiin. Abstraktit teokset tuntuivat nousevan suoraan maasta.

Seremoniatyöskentely on ikivanha, monille luonnonkansoille ominainen tapa hahmottaa kaikkeutta, saada

Ylhäällä Ilmattaren odotus, vasemmalla Tapiotar.

Ja niin Pohjolan Tietäjänaiset olivat alkaneet puhua, laulaa ja tanssia kanvaasilla.

Tanssia ja laulua Tietäjänaiesten kanssa

Manuela Boscon väri- ja osittain myös liikekyläisten maalausten nimistä suurin osa tuntuu tutuilta heille, jotka ovat Kalevalansa lukeneet. Ilmattaren odotus, Aino ja Tapiotar, Käres, Käreitär. Päivätär, Kuutar sekä Loviatar ja Vellamon henkäys. Pohjolan Kuningataräiti ei sen sijaan herätä tuttuja kaikuja, ei ainakaan minussa ja Bosco itsekin oli kuullut tästä monipuolisesta naisarkkityypistä vasta Kirsi Rannon kurssilla.

Myös Pohjolan Kuningataräiti -maalauksen värimaailma tuntuu hieman erilaiselta kuin muiden näyttelyn maalauksen. Turkoosin ja vaaleanpunaisen väriskaala täyttää maalaus pohjan, tuntuu kuin kaikki ilmansuunnat ja elementit olisivat kokoontuneet teoksen lempeiden värien yhteiseen hohteeseen. Kirkkaaseen lauluun, jonka maailmassa kaikki on paikoillaan.

Useista Boscon suurikokoisista maalauksista voi heikollakin näkökentällä aistia liikkeen. Liikkeen, joka tuntuu kehossa ja joka lähtee ainakin minua ikään kuin pyörittämään ja imemään kohti maalauksen syvyyksiä. Kohti jotaikin, mitä kohti haluaa mennä, vaikka samaan aikaan jokin itsessä laittaa vastaan. Tällaisia teoksia ovat mm. Louhen arkkityyppiä kuvaava Loviatar sekä Ilmattaren odotus.

Kokemus on hämmentävän ainutlaatuinen ja se saa tajuaan miten syvästi ja laajalti Bosco on teemaansa pa- ▶
neutunut.

arkeen struktuuria ja tuoda pyhyys keskelle maallista elämää. Tärkeää Boscon työskentelyprosessissa olikin juuri seremoniatyöskentelyn ja maalattujen teosten keskinäinen vuoropuhelu. Hän perehtyi syvemmin myös omiin juuriinsa ja sukulinjoihinsa, yhteisönsä kollektiivitraumoihin, kipuun ja häpeään.

► Tapiotar, höyheneukko ja näkijä

Mytologiassamme puhutaan sielulinnuista. Ammoisina aikoina hautojen päälle laitettiin nykyisen ristin sijaan puinen lintu, joka kuvasti ihmisen kuolematonta sielun osaa. Vienen Karjalan vanhimmat kalliopiirrookset ovat joutsenten kuvia ja meitä suomalaisia kuvataan usein vieläkin vesilinnun kansana.

Tapiotar teos kuvaa naisarkkityyppiä, höyheneukkoa ja näkijää, joka kykenee liikkumaan maailmojen välillä linnun lailla. Kalevalassa myös Louhi, Pohjolan emäntä muunsi itsensä kokkolinnuksi. Höyheneukko ja Loviatar edustavat molemmat vanhaa viisasta naista, joka on yhteiskunnassamme kokenut valtavan häpäisyn ja hiljentämisen.

Tunnelmaltaan Tapiotar teos on metsäisen rauhallinen. Vihreä levittäytyy erisuuntiin hitaasti kuin sammallaikut hopean harmaan kiven pinnalla. Boscon mukaan Tapiotar onkin selkeyden esiintuoja, joka voi auttaa ihmisiä tarkastelemaan asioita uudesta, korkeammasta näkökulmasta.

Kristallit täydentämässä kokonaisuutta

Gumbostrandissa esillä ollut näyttely ei kuitenkaan rakentunut pelkästään maalausten varaan, sillä viime kevään aikana ajatus moniaistisesta näyttelykokonaisuudesta oli alkanut hahmottua Boscon mielessä. Tuolloin oli noussut tarve yhdistää näyttelyn teokset hänen suuresti rakastamiinsa kristalleihin, jotka kantavat hänen mukaansa ikiaikaista tietoisuutta. Hän kohtasi tämän ajatuksen tiimoilta työssään kristalleihin perehtyneen Emma Takon, joka kuratoi näyttelyyn kokoelman erityislaatuisia kristalleja Intian maaperästä.

Näyttelyssä mukana olleet raakakristallit ovat luonnon mestariteoksia ja maailmanluokan keräilyharvinaisuuksia, jotka on kaivettu käsin villistä luonnosta. Niillä on Boscon mukaan hämmästyttävän syvä yhteys Pohjolan naisarkkityyppeihin.

Vaikka kristallit ovatkin upeita ja väreiltään teoksiin sointuvia, oli niitä ainakin minun vaikea liittää yhteen muuten niin sopivaan näyttelykokonaisuuteen. Ymmärrän Boscon henkilökohtaiset motiivit ja rakkauden Intiaa kohtaan, mutta silti mieltäni hiertää kysymys, eikö Pohjolan omasta maaperästä olisi löytynyt jotain, mikä voisi liittyä muiden elementtien kanssa samaan lauluun?

Ehkä Intiasta näyttelyyn matkanneet kristallit voivat kuitenkin omalla olemassaolollaan vahvistaa sitä ikiaikaista naisarkkityyppien kauneutta ja voimaa, mitä maakaan kuin kantaa sisällään eripuolilla maapalloa.

Musiikki ja pyhät tuoksut

Tilassa leijuva raikas, taianomainen tuoksu sekoittui yhtä aikaa läsnäolevaan ja eteenpäin virtaavaa musiikkiin.

Kesällä Bosco oli kuullut ensimmäiset sävelet, joiden hän heti tiesi kuuluvan näyttelyn auditiiviseen maailmaan. Nuo sävelet soivat hänen miehensä Tuure Kilpeläisen pianon koskettimissa. Yhdessä muusikko Johannes Brotheruksen kanssa he loivat äänimaiseman, joka tuntui Boscon mielestä vaistomaisesti puhuvan samaa kieltä teosten hengen kanssa.

Eteeristen öljyjen parantavaan voimaan perehtynyt Anrika Wittingin oli suositellut Boscoa ottamaan näyttelykokonaisuuteen mukaan kauan hiljaisuudessa eläneen väinönputken ja pyhän puumme katajan tuoksut. Nämä kaksi ovat olleet esiäittemme ihmekasveja ja niiden parantava muistivaikutus resonoi Boscon mukaan kehosamme edelleen.

Näyttelyn viesti tässä ajassa

Maassamme on ollut vahva luontouskonto vielä 1000 vuotta sitten. Kuvataiteilija Manuela Bosco tuo näyttelynsä kautta esille sen, miten esiäittemme runo- ja laululinjoilla, muinaisen mytologiamme naisarkkityyppien suomilla tiedoilla, taidoilla ja parantavilla luonnonvoimilla voi olla merkittävä vaikutus nykypäivän elämään. Hänen mukaansa kollektiivimuistin aktivoituessa alkuvoimainen tieto, viisaus ja parantamisen taito ovat nousemassa juuristamme elävään yhteyteen kanssamme. Oman äänemme lähteelle.

Bosco lainaa näyttelytekstissään Clarissa Pinkola Este'sin sanoja ja tunnen, että niihin minunkin kuuluu tämä tekstini päättää:

”Ei ole sattumaa, että koskematon luonto katoaa planeettaltamme sitä mukaa, kun ymmärryksemme omasta sisäisestä villiydestämme hiipuu. Ei ole niinkään vaikea ymmärtää, miksi vanhoja metsiä ja vanhoja naisia ei pidetä kovinkaan tärkeinä voimavaroina. Se ei ole mysteeri. Se, että sulla, kojooteilla ja karhuilla sekä villeillä naisilla on samainen maine, ei ole sattumaa.”

www.manuelabosco.net

www.boskil.com

Tekstin lähteenä olen käyttänyt näyttelyvierailun kokemusteni lisäksi näyttelyn teosluettelon tietoja sekä Boscon kotisivuja. Manuela Boscon moniaistinen näyttely oli esillä Sipoon Gumbostrandin Konst&Formissa 25.11.2021 - 9.1.2022

NÄKÖVAMMAISTEN KULTTUURI-TOIMINNAN TUKENA

EURAJOEN
SEURAKUNTA

HELSINGIN
SEURAKUNTAYHTYMÄ

JÄMSÄN
KIINTEISTÖHUOLTO OY
JÄMSÄ

Koivunen Oy

OPTI-SILMÄ
OULU

Diskokuningatar

Kestävästi suosittu laulaja Eini:
"Minä annan rakkautta yleisölle
ja se antaa minulle"

Anna-Liisa Hämäläinen: Eini Diskokuningatar Docendo 2021

Kokenut journalisti Anna-Liisa Hämäläinen kertoo paneutuvasti ja mukaansa tempaavasti Einin kehitystarinan halki vuosikymmenten. Tähän mennessä Einin ura on kestänyt 44 vuotta. Yksi suosion salaisuus on varmaan se, että Eini on vastannut erilaisiin koviinkin työn ja oman elämän haasteisiin käyttäen sisäistä voimaansa ja kasvaen ihmisenä.

Eini syntyi Pellon Orajärven kylässä Eino ja Hilma Orajärven kahdeksanlapsisen perheen nuorimmaksi tytöksi. Hän kasvoi luontaiseen yhteyteen luonnon kanssa. Mai-

toa ja ja lihaa tuli navetasta, munia kanalasta, juureksia, perunoita ja ohraa omasta maasta. Tulevan uran haasteissa Einin jalat pysyivät tukevasti maassa.

- Eini oli tavattoman ujo ja aika näkymätön lapsi. Hän ei tuonut itseään esille millään tavalla. Oli yllätys ja aika ihmeellistä, että hänestä löytyi tällainen puoli, isosisko Sanni ihmetteli, kun Eini lähti pikkuveljen orkesteriin laulajaksi.

Eräällä Einin esiintymiskeikalla etelästä tullut parikunta ihastui Einin laulutaitoon. He antoivat hänelle Toivo Kärjen osoitteen, ja kehottivat ottamaan yhteyttä. Eini otti, ja pian seurasikin 16-vuotiaan muutto Helsinkiin. ►

► - Minä olin maalainen. Olin juntti junantuoma, mutta en ole koskaan hävennyt maalaisuuttani. Minulle se on ollut voimavara, Eini kertoo.

17-vuotiaana Eini levytti Finnlevyn studiolla levyn, joka muutti hänen elämänsä,

- Yes sir on koko urani tärkein biisi. Sellainen laulu, joka on kantanut kaikki nämä vuodet. Se on yhtä kuin Eini, Eini kertoo.

Machokulttuuriin nuorena vihreänä ja osaamattomana naislaulajana

- Machokulttuuri oli päivänselvää vitsinväännöstä lähtien. Nuoret naislaulajat kokivat tästä herkusta kaikkein karuimman puolen, myös Eini. Se hirvitti minua silloin ja olen erittäin iloinen, että Eini on huumorillaan ja reippaalla asenteellaan selvinnyt sen yli, Pekka Helin muistelee.

Eini hankki bändin ja keikkabussin. 18-vuotiaana hän oli johtaja.

- Olen ajatellut, että oli siinä bändillä sulatteleminen. He olivat aikuisia miehiä ja minä nuori tyttö. Olin todella vihreä ja osaamaton ja mutta pystyin kuitenkin pitämään sen paletin kasassa. Illan läpivienti oli minun juttuni. Minä olin pää ja minulla oli vastuu, Eini muistelee.

Hän hakee voimaa sisältäpäin.

- Muutama minuuttia ennen kuin nousen lavalle, ulkopuoliset eivät saa tulla jututtamaan minua. Olen keskittynyt siihen, mihin olen menossa. Olen artisti Eini omassa purkissaan menossa lavalle. Se kun astun estradille ja tulen yleisön eteen, on käsittämätön hetki. Endorfiini valtaa mielen ja olemuksen. Esiintymisen voima on käsittämätön. Siinä olen herra ja se, joka haluan olla. Määrään sitä hetkeä. Kun vuosia on karttunut, vahvuus mikrofonin takana on vain kasvanut, Eini jakaa lukijalle omaa kokemustaan.

Energiallaan huumaava

- Eini on uransa aikana kulkenut monia tabuja vastaan, ja se onkin popkentällä mahdollista, sanoo tutkija Anna-Elena Pääkkölä. - Eini on lahjakas muusikko ja laulaja. Hän pystyy omaksuma biisejä ja ymmärtämään niitä lähes vaistomaisesti.

- Kokonaisuutena Eini on energiallaan huumaava ja osoittaa monipuolisuutensa lavaesiintymisellään. Se että kuulijakunta pysyy ja tulee myös nuorempaa yleisöä, on kova juttu. Einin musiikin voima ei ole siinä, mitä hän sanoo, vaan miten hän saa kuulijan liikkumaan ja tuntemaan, toteaa Kassu Halonen, joka oli tuottamassa Einin ensimmäistä levytystä syksyllä 1977.

- Pitkän uran salaisuus on kestävyys, sitkeys ja kyky puskea eteenpäin positiivisella putkiaivoisuudella. Se on maratonhommaa, sano musiikkitoimittaja Pekka Laine.

Nykyisin Alvar Aallon suunnittelema Kotkan Sunila on Helsingin Käpylän Olympiakylän ohella ainoita alkuperäisenä säilyneitä funktionaalisia kokonaisuuksia Suomessa. Varhaisnuoruuteni kotiseudullani Sunilassa ajoittui 1960-luvun alkupuolelle, jolloin alkoi vahvistua niin sanottu Sunilan henki.

Kevätkesällä 1960 päivä paistoi, kun varhaisnuoret vanhempineen seisoivat entisen Sunilan ammattikoulun puurakennuksen ulko-oven edessä kiemurtelevassa jonnossa. Oveen oli teipattu lista oppilaista, jotka olivat läpäisseet pääsykokeen vasta perustettuun Sunilan yhteiskouluun. Edessämme lukuvuorossa ollut Sunilan sellutehtaan metsäjohtaja virkkoi pojalleen: "Nosta nyt Matti leuka pystyyn, kun noin hyvin pärjäsit". Sydän pamppaillen siirryimme saman tehtaan teollisuustyöntekijän kanssa eturiviin ja ilahduimme sijoittumisestani listalla kolmanneksi parhaaksi samalla pistemäärällä kuin Matti.

Sunilan yhteiskoulun kannatusyhdistys kumppaneineen oli tehnyt päätöksen rakennuttaa uuden koulun neitseelliseen metsään noin kilometrin päähän kodistani. Ensimmäinen vuosi oli kuitenkin käytävä entisen ammattikoulun tiloissa Vanhassa Sunilassa. Ekaluokalla välitunneilla koulun pihassa kävi yrittäjiä myymässä elintarvikkeita oppilaille, muun muassa liha- ja omenapiirakoita sekä juureksia. Siispä eräänlainen Wolt toimi jo tuolloin.

Kerran sain opettajalta muistutuksen säilytettyäni kotitarpeiksi ostamaani isoa lanttua pulpetissani joutuen näin ollen opiskelemaan pulpetin kansi avoinna kahdenkymmenen asteen kulmassa. Muutoinkin jälki-istuntojeni syyt tuolloin olivat varsin eksoottisia, esimerkiksi "heikoille jälle meneminen".

"Työurani" alkoi 12-vuotiaana, kun yläkerran rouva Kirjavaisen Annikki palkkasi minut Hesarin jakajaksi tuuraamaan hänen muutaman viikon lomansa. Työnkuvan mukaisesti kiinnitin jakelulaukun polkupyöräni tarakalle ja polkaisin aamulla viiden jälkeen Sunilan kioskille odottamaan muiden vanhempien jakajien rinnalla Hesarin jakeluauton saapumista. Sitten vaan rautalangat hohtimilla irti lehtinipusta, nippu jakelulaukkuun ja baanalle jakelulista taskussa. Ensimmäisinä päivinä osa lehdistä tippui vääriin postiluukkuihin, mutta pian työ alkoi sujua.

On merkillepantavaa, että jo tuolloin pääkaupungin lehteä luki noin 50 sunilalaista kotitaloutta. Jaettavasta lehtinipusta jäi yleensä ylimääräinen lehti, jonka luin mielelläni herättyäni jakelukierroksen jälkeisiltä unilta. Sain jatkopestin Hesarin jakajana myös seuraavana kesänä.

Siirryimme uuteen moderniin yhteiskouluun toiselle luokalle ihastuksen vallassa. Perusluokkien lisäksi oli kemian luokka laboratoriovälineineen, fysiikan luokka testilaitteineen, käsityöluokka työkaluineen sekä upea sisäurheilu- ja juhlasali.

Noihin aikoihin mustavalkoisen television saapuminen jonkun sunilalaisen kotiin oli merkkitapausta ja meillä varhaisnuorilla oli hillitön halu päästä katsomaan tuota ihmevälinettä. Televisiosta näytettävät Rooman kesäolympialaiset 1960 keräsi naapurirapun perheen olohuoneen täyteen meitä tv-katsojia, jotka kiitokseksi teimme pieniä askareita naapurimme hyväksi. Aallon taloissa alimpien kerrosten parvekkeet olivat alhaalla ja usein syksyn pimetessä parvekkeella lymysi muutamia salakatselijoita ikkunan läpi mitä hyvänsä tv-sarjaa seuraamassa.

Liityin noihin aikoihin partioon kavereideni myötä ja opimme monia käytännön taitoja, muun muassa morseuksen, solmujen teon ja etäisyyksien arvioinnin maastossa. Partiossa viehätti käytännön taidoissa edistymi-

Aallon Sunilasta evää elämälle

nen. Partioretket syvensivät suhdettamme metsään, erityisesti lyhyet nuotioretket iltahämärässä lähimetsiin ja muutaman vuorokauden retket muille paikkakunnille olivat jännittäviä.

Sunilalaisten yhteisöllisyys näyttäytyi monin tavoin. Kauniina kesäpäivänä koronapelilaudan omistava talon asukas kantoi lautansa pihamaalle ja viritti sen peliasentoon mattojen tamppaustelineen päälle. Sen jälkeen hän kiersi talon asukkaiden ovilla pyytämässä koronan pelaajia turnaukseen pihalle. Yleensä aina löytyi kymmenkunta pelaajaa kisaamaan nelinpelissä, vuoroaan odottavien toimiessa kannustavana yleisönä. Uuden vuoden aattona sunilalaiset kokoontuivat sankoin joukoin termospuoloinen kioskin viereiseen liikenneympyrään pystytetyn suuren joulukuusen ympärille ottamaan vastaan vuoden vaihdetta. Iloisen yhdessäolon kruunasi yhtiön järjestämä mittava ilotulitus, jossa vapaapalokuntalaiset lähettivät huikaisevia raketteja taivaalle vastapäisen Tehtaan-kallion laelta.

Kilometrin päässä kotoa Popinniemen suuntaan oli järjestöalo Toukola, jossa tuli käytyä silloin tällöin lähinnä siellä järjestettyjen tietokilpailujen vuoksi. Koulu ja kesäinen Hesarin luku olivat kasvattaneet yleistietouttani, ja karsintakilpailun tuloksena onnistuin pääsemään isomman foorumin kisaan, joka pidettiin Loviisassa eräänä arki-iltana. Unohdin mainita reissusta ja bussikuljetuksesta vanhemmilleni ja arvata saattaa, millainen oli vastaanotto iltamyöhällä kotiin tullessani.

Vuonna 1963 muutamalle koululaiselle avautui mahdollisuus kesätöihin Sunilan tehtaalla. Satuini pääsemään vajaan kahden kuukauden pestiin yhtiön rakennusosastolle. Yleensä toimin vanhemman timpurin apupoikana, mutta jossain vaiheessa rakennusmestari Rudolf Hannula pyysi minut mukaansa ja lähdimme kävelemään kohti tehtaan piippua. Piipun juurella oli betonimylly- ja kuuppakärry, vesiletku seinällä, hiekkakasa ja siinä töröttävä lapio sekä sementtisäkkejä.

Mestarin tehdessä lähtöä takaisin tulosuuntaamme kysyin levottomana, ”mestari, mitä tehdään? ”Ei kysele, tee vaan”, hän totesi lakonisesti. Ei auttanut muu kuin alkaa ajatella ja ryhtyä toimenpiteisiin.

Luin sementtisäkin kyljestä ohjeita ja rupesin mättämään hiekkaa ja sementtiä myllyyn, jonka onnistuin käynnistämään sekä lisäämään siihen vettä sopivasti. Tässä vaiheessa rakennusmestari ilmestyi taakseni lausuen ”Noin, viepä laasti tuonne piipun taakse, jossa muurari jo odottaakin”. Niinpä kumosin satsin kuuppakärryyn ja aloin työntää. Vanha mestari oli seurannut toimintaini nurkan takaa ja vasta vuosia myöhemmin tajusin, kuinka tehokas tuo työhön perehdyttämistapa olikaan ollut.

50-luvun päättyessä olin saanut synttärilahjaksi pienen levysoittimen täyttäessäni 10 vuotta. Tuo lahja oli erittäin mieluisa ja sen mukana tullut ensimmäinen äänilevy oli italialaisen Robertino Loretin ”O sole mio”. Usein pienessä huoneistossamme oli muutamia kavereita nauttimassa talossamme harvinaisen levysoittimen annista. Tästä lähti vinyylilevyjen keräily tulevien kesätienestieni sallimissa puitteissa.

60-luvun alussa alkoi kevyen musiikin suuntaus muuttua. Brittiläinen pop-musiikki suorastaan vyöryi Suomeen. 1963 Seisoin talvipakkasessa Sunilan baarin ikkunan takana, sillä vanhempani olivat kieltäneet baariin menon. Koin maagisen tunnekuohon, kun levyauto-maatista alkoi kuulua ulos asti ”She loves you, yeah yeah yeah”. Kappaleessa ja sen esittäjässä oli räjähtävää alkuvoimaa, tämä oli jotain aivan uutta ja poikkeuksellista. The Beatles oli valloittanut sydämeni, eikä yhtyeen veto-voimaa voinut vastustaa.

Kiinnostukseni pop-musiikkiin ilmeni muun muassa siten, että kuuntelin radiosta kaikki poppia soittavat ohjelmat ja pidin tilastoa levyjen listasijoituksista. Samoin hankkiuduini sujuvasti television ääreen tuijottamaan popin saralla aloitettuja tv-formaatteja.

Musiikin palo alkoi myös laajentaa elinpiiriäni. Sain silloin tällöin kotoa luvan lähteä lähiseudun iltatilaisuuksiin, joissa musiikki oli pääosassa. Tällainen oli muun muassa Karhulan kauppalan keskustassa sijainnut Sammon talo, jossa järjestettiin iskelmäkilpailuja, joissa oli myös rock-sarja. Mielenkiintoista kyllä useana vuonna ainoana edustajana rock-kisaan osallistui kitaroineen nuorukainen nimeltään Aatos Bollström, joka myöhemmin saavutti valtakunnallista kuuluisuutta listahitillään ”Se jokin sinulla on”.

Karhulan keskustasta löytyi jo tuolloin moderni levykauppa, jossa saattoi kuulokkeilla kuunnella levyjen raitoja. Vallitsevia vinyyliformaatteja olivat kahden kappaleen single- ja neljän kappaleen ep-levyt sekä alkutalpaaleella olleet useampien kappaleiden lp-levyt. Melko usein levyjä käytiin kuuntelemassa ”ikään kuin ostoaikeissa”, vaikkei rahaa levyn ostoon ollutkaan. Mikäli uuden levyn onnistui hankkimaan, oli sillä hetkellä suosittu persoona kavereiden keskuudessa.

Sunilan raitilta ei mieleeni tule negatiivisia tapahtumia, mutta iskelmäkilpailuiltoina Karhulan keskustan kaduilla sai joskus nähdä katutappeluita, joissa poliisi saapui paikalle. Kun yhteiskoulun alkuluokilla tuli pitää esitelmiä aiheesta, joka sisältäisi kuvausta jostakin ammatista, valitsin poliisin työn esitelmäni aiheeksi.

Valmistelin haastattelukysymyksiäni pitkään ja hartaasti ja lähestyin Vanhassa Sunilassa asuvan poliisimiehen taloa jännittyneenä, sillä en ollut etukäteen sopinut mitään haastattelusta. Ovikellon soitosta avaamaan tuli poliisi Veikko Lahti, jolla ei ollut mitään haastattelua vastaan ja niinpä hän johdatti minut toisen kerroksen työhuoneeseen. Kirjoitin lyijykynällä hänen vastauksensa muistiin pääosin ja hän odotteli kärsivällisesti seuraavaa kysymystä. Haastattelun päätyttyä kiirehdin kotiin juoksu-jalkaa, etten olisi unohtanut yksityiskohtia. Kotona sitten täydensin esitelmäni otsikkona jotain sellaista kuin ”Poliisi osa yhteiskuntaa”.

60-luvun alkupuoliskolla Sunila oli elämisen eri osa-alueiden kannalta hyvin omavarainen. Väestö oli varsin samanikäistä ja nuoria perheitä lapsineen oli paljon. Kaiketi siis sunilalaiset elivät tietynlaisessa kuplassa, mikä tuotti yhtenäiskulttuuria ja synnytti ”Sunilan hengen”.

”Hyvällä nimellä ei ole hintaa”

Martti Anhava: Niin katosi voitto maailmasta – Paavo Haavikon elämä. Otava 2021

Ansioituneen kirjailijan elämäkerturiksi pääsemiseen useampikin kirjoittaja on vuorollaan osoittanut mielenkiintoa. Kohdehenkilön monitouhaisuus tarjoaa runsaasti aineistoa ja useampia näkökulmia. Aikanaan Paavo Haavikko (1931 – 2008) itsekkin tuotti omaelämäkerrallista painoonkin saakka vietyä kirjoituskoneen jälkeä. Aivan kyntämätön ei Martti Anhavan edessä oleva sarka siis ole.

Yksi tietty uurre kynöksessä ennen Anhavaa näyttää olleen, ikävä kyllä, motiiveiltaan pöyristyttävä ja kunnianton. Kiinnostuneet voivat tutustua muuallakin jo riittämiin julkisuutta osakseen saaneeseen aiheeseen vaikka Anhavan teoksen viimeisiltä sivuilta.

Toimittaja, kirjailija, kääntäjä Martti Anhava on käyttänyt elämäkertaa muokatessaan ainutkertaisia lähtökohtiaan kieltämättä osaavasti välttämällä asetelmassa piilevät ilmeiset sudenkuopat. Hän osaa tarkastella kohdetta myös riittävän etäältä. Tuomas Anhava, tekijän isä, oli Paavo Haavikon pitkäaikainen työtoveri ja ystävä. Myös tekijällä itsellään on omaa yhteistä työhistoriaa nimihenkilön kanssa. Henkilökohtaisen kokemuksen lisäksi taustalla on suuri määrä tekijän haastatteluja Haavikon tunteneista työtovereista, ystäväistä, taiteilijattavista, sukulaisista.

Yksi suurista paradokseista Haavikon elämässä oli, ettei ikäluokkansa yliverlainen kirjailija pitänyt itseään kirjailijana. Mukana kulkee roima annos snobismia ja itsetehostusta. Hän ei ollut kertomansa mukaan koskaan päättänyt kirjailijaksi ryhtymisestä. Teokset syntyivät enemmän tai vähemmän sivutöinä, milloin missäkin syntyneiden oivalusten koosteina. Osa laajasta tuotannosta syntyi hutiloiden, tehokkaasti lähes aina. Haavikon julkinen kuva heijastelee myös kirjailijan itsensä siihen laskelmoidusti rakentamia yksityiskohtia.

Kirjailijana itseään pitämätön kirjailija sai kirjoittamisesta osakseen arvostusta, palkintoja, vieläpä taiteen akateemikon arvonimen vuonna 1994. Arvonimeä hän ei kuitenkaan käyttänyt. Vaatimattomuuttaanko? Mikään ei viittaa sellaiseen. Itsetehostuksen tarve oli ilmeisempi syy.

Vaikka kyse on aikansa johtavasta modernistista kulttuuripiirissään, henkilöhistoria tavallaan kieltää elämäkertu-

rilta puhtaaseen taiteilijakuvaan pitäytymisen mahdollisuuden. Runsaasta aineistosta Anhava suodattaa vivah-teikkaan kuvan monitouhuisesta Haavikosta.

Lopputulos on laeva ja rönsyilevä, Paavo Haavikon yksityiselämän kipukohtia ja julkista elämää ansiokkaasti avaava melkein kahdeksalla sadalla sivullaan. Anhavan teos luotaa osaltaan edellisen vuosisadan jälkipuolen keskeistä kulttuurihistoriaa. Suuri määrä tehtyjen haastattelujen lainauksia tuo sisältöön persoonallisia 'ääniä' ja vaihtelevia näkökulmia. Aineiston onnistunut käyttö kertoo Anhavan toimittajan ammattitaidosta.

Jos Haavikko joskus sattumoisin kuuli taiteilijoiden tuskailua teosten työstämisen hankaluuksista, hän neuvoi olemaan yksinkertaisesti hiomatta ja sen sijaan piti vain tehdä. Hänen mukaansa teoksen on oltava valmis jo aloitettaessa, muuten työ ei päättyisi maaliin lainkaan. Kirjailija noudatti omaa ohjettaan ja jollei noudattanut, hänen myöhemmät korjailunsa omiin teksteihinsä saattoivat helposti olla muutoksia huonompaan.

Ristiriitainen persoona – rakennettu julkinen kuva

Paradoksien ja merkitystihentymien rakentajana Haavikko osoitti mestarillista kykyä. Tiivis ja tiheä tyyli oli varmaa, iskevä ilmaisu avautui tulkinnessa parhaimmillaan

moniin eri suuntiin. Huonoimmillaan tulokset vaikuttivat kuitenkin lähinnä pelkältä saivartelulta ilman merkittävää sisältöä tai taiteellista panosta.

Lyriikastaan, draamoistaan, libretoistaan ja proosateksteistään monessa tapauksessa saamastaan arvostuksesta huolimatta Haavikko halusi olla enemmän kuin kirjailija. Kunnianhimo vei hänet kustannusyhtiö Otavan kirjallisen johtajan tehtävien kautta yhä syvemmälle liiketoimintaan. Hän käytti 1980-luvulta alkaen monessa yhteydessä mielellään mahdollisuutta esittäytyä liikemiehenä. Kirjallisuuden sijasta Haavikko arvosti eniten kiinteää omaisuutta, metsäpalstoja.

Ristiriitainen ja särmikäs persoona ei taipunut tavanomaisuuksiin. Otavassa työskennellessään hän ei välittänyt oppia tuntemaan kirjailijoita ja vetäytyi muutoinkin vuorovaikutuksesta jos mahdollista. Metsä vastasi huutoon. Kirjailijoista ainakin Veijo Meri ja Paavo Rintala halusivatkin nimenomaan välttää asiointia Haavikon kanssa.

Olematta tässä kohdin mitenkään omaperäinen Haavikko osoitti eri yhteyksissä historian hahmojen joukosta suurta arvostustaan erityisesti marsalkka Mannerheimia kohtaan, aivan kuten presidentti Urho Kekkonen halusi Haavikkokin, että Mannerheim pidetään kaiken arvostelun yläpuolella.

Muuan sattumus – Anhava ei tästä kerro, vaikka raportointi istuisi hyvin hänen laatimaansa kokonaisuuteen – paljastaa Haavikon asenteen ja haavoittuvan persoonan piirteitä. Eräässä tilaisuudessa Veijo Meri kysyi – todennäköisesti ärsyttääkseen marsalkan ihailijaa – ”tapatiko Mannerheim sotilaitaan kesällä 1944 pitäessään yllä Itä-Karjalan miehitystä, vaikka tiedustelutietojen mukaan joukkoja olisi tarvittu kipeästi puna-armeijan kokoomia voimia vastaan Karjalan kannaksella?” Ilmeisesti Meri sai haluamansa: sydänjuuriaan myöten loukkaantunut Haavikko ilmaisi kantansa vain hakemalla tavaransa naualakosta ja poistumalla sanomatta mitään.

Useissa yhteyksissä kävi ilmi, kuinka vaikeaa Haavikon oli hyväksyä tilannetta, jossa asiat eivät sujuneet hänen tahtomallaan tavalla. Joskus ongelmaksi osoittautui hänen tapansa pitää keskustelukumppanilleen esittämäänsä pelkkää ehdotustaan vastapuolen kanssa sovittuna asiana ja valmiina sopimuksena. Se tapa yllätti välillä jotkut epäoikeudenmukaisuudellaan. Tekijänoikeusloukkauksista Haavikko haastoi vastapuolia käräjille. Kaksoisstandardiin kuului Haavikon oma suruton lainailu muiden töistä lähteitä mainitsematta.

Tuotantonsa ja tavoitteellisen roolin rakentamisen ansiosta Haavikko saavutti aikaa myöten jonkinlaisen aseman rahan ja vallan filosofina. Tarkemmin sanoen ehkä enemmän yksinvallan, ei niinkään kansanvallan. Kansanvalta lienee teemaksi hänelle liian epädramaattinen. Vähitellen Haavikko alkoi lopulta esiintyä haastatteluja myöntävänä ’valtakunnanviisaana’ ja ’lausuntoautomaattina’. Hänen rakentamansa kuvan ylläpito edellytti ajoittain luonnollisesti suojaus- ja tukitoimia. Seurasi julkisuuden-

LUKUNURKKA

Timo Leinonen

Paavo Haavikko vaimonsa Marja-Liisa Vartion kanssa vuonna 1960. Wikipedia

hakuista käyttäytymistä ja julkaisuutoimintaa. Tapaansa eristäytyä sosiaalisesti kirjailija käytti myös paikoin apuna julkisen kuvansa pönkittämiseen.

Myös yrityshistoriikkeja Haavikko sai tehdäkseen. Aivan suurinta arvostusta hän ei osakseen saanut erityisesti Wärtsilä Oy:lle, Helsingin kaupungille (Vaella Helsingissä) ja Kansaneläkelaitokselle 80-luvulla tuottamistään julkaisuista. Haavikolle 1984 myönnetty Neustadt-kirjallisuuspalkinto ei taatusti ollut merkityksetön kirjailijan myydessä palvelujaan. Anhava muotoilee osuvasti: olematta halukas ja valmis näiden toimeksiantojen edellyttämään vaivannäköön ”Haavikko tiesi toinen toistaan korkeammista palkkioista sopiessaan myyvänsä vain nimeään ja teatterisavua, ei juuri muuta”. Kuitenkin hyvän nimen ominaisuuksista runoilija kirjoitti kokoelmassaan Toukokuu, ikuinen (1988) tämän arvion otsikoksi lainaamani ja edelleen: ”Jos se on koskaan myytävänä, ei sillä ole arvoa.”

Kaiken kaikkiaan Haavikon ääriviivoittaminen on vaativuudessaan myös epäkiitollinen tehtävä. Hän nimittäin itse on monien tokaisujensa joukossa puolustanut selkeästäkin yleistävää pinttymää, jonka mukaan jokaisesta ihmisestä on olemassa kaksi vääriä käsitystä: ensinnä ihmisen oma, sitten muiden. Kumpi käsityksistä lopulta lieenee enemmän harhainen. Kirjailija Paavo Haavikon tapauksessa vastauksen antaminen ei ainakaan ole helppoa.

Kuvailutulkattua taidetta

Teksti ja kuva: Sanna Tynkkynen

Näkövammaisten liiton vuosien 2021-2022 teemana on Sano se sanoin. Viime vuoden sokeiden viikolla Päijät-Hämeen Näkövammaiset ry järjesti kuvailutulkausta Galleria Uuden Kipinän näyttelyyn Lahdessa. Kokemus oli minulle ensimmäinen sekä nykytaiteen että tulkatun kuvataiteen osalta.

Taidegraafikko Hilikka Silvekoski syntyi 1913 Viipurissa. Sodan aikana hän joutui perheineen lähtemään evakkoon ja päätyi Lahteen, josta tuli hänelle toinen kotikaupunki. Hän oli yksi Lahden Taiteilijaseuran perustajajäsenistä osallistuen aktiivisesti monin tavoin sen toimintaan alusta asti. Debyyttinsä kuvataiteilijana Silvekoski teki Hämeenlinnassa vuonna 1948, minkä jälkeen hänellä oli näyttely Helsingissä 1949. Silvekoski osallistui 1950 ja 1960-luvuilla aktiivisesti Lahden taideyhdistyksen, Suomen Taiteilijaseuran, Suomen Taidegraafikoiden ja valtakunnallisiin Nuorten näyttelyihin. Ulkomailla hän osallistui esimerkiksi suomalaisen grafiikan näyttelyihin Ålesundissa 1957 sekä Weimarissa ja Tukholmassa 1960. Samoihin aikoihin taiteilija ansioitui myös lastenkirjojen kuvittajana tehden kuvituksen Yrjö Hämäläisen ”Kettu Repolaisen teatteri” -lastenkirjaan.

Silvekoski oli lähes itseoppinut kuvataiteilija, joskin taidegraafiikkaa hän opiskeli Aukusti Tuhkan taidegrafiikan kursseilla 1950-1951. Sen käytyään Silvekoski keskittyi tarkokkaasti piirtämiseen ja grafiikan tekemiseen. Hän teki puupiirroksia, litografioita ja metalligrafiikkaa. Hänen teoksilleen ovat tunnusomaisia herkäät, keveät naishahmot ja lapset, joissa on pehmeyttä ja haurautta. Hän kuvaa myös luonnon ja ihmisten yhteyttä. Toisaalta hän pyrki viemään sävyvastakohtien jyrkkyyden, viivan karkeuden ja mustien pintojen käytön äärimmilleen. Juuri näistä vastakohtaisuuksista muodostuu teosten moniäänisyys ja kiehtovuus.

Lahden Taidemuseossa on yli kaksisataa teosta käsittävä Hilikka Silvekoski -kokoelma. Suomen Taidegraafikoiden kokoelmassa häneltä on kolmisenkymmentä teosta ja Ulkomailla niitä on Tukholman kansallismuseossa sekä Ålesundin, Rostockin, Dresdenin kaupunkien ja Dresde-

nin Künstlerkalenderin kokoelmissa.

Silvekoski kuoli liikenneonnettomuudessa vuonna 1972. Hänen veljensä Pentti Silvekoski perusti säätiön vaalimaan sisarensa ja tämän tuotannon muistoa. Veljen kuoleman jälkeen 1990 Lahden taiteilijaseura on hallinnoinut säätiötä jakaen vuodesta 1994 lähtien stipendejä lupaville nuorille lahtelaisille taiteilijoille ja järjestäen stipendinäyttelyitä.

Metsästä kaikki alkoi

Viimeisimpien joukkoon jääneestä teossarjastaan Silvekoski kirjoitti vuonna 1970: ”Metsästä kaikki alkoi ja puuden rakkaudesta. Metsän henki on kaunis ja hyvä, sieltä on kotoisin runous, musiikki ja pienet linnut, myös voima ja hiljaisuus.”

Marraskuussa 2021 Silvekoski säätiö järjesti ”Metsästä kaikki alkoi” -yhteisnäyttelyn yhteistyössä Lahden Taidemuseo Malvan sekä Kauno ry:n kanssa Galleria Uudessa Kipinässä. Näyttely koostui taidegraafikko Hilikka Silvekosken ja lahtelaisten nykytaiteilijoiden töistä, joissa rinnakkaisista teoksista muodostui eheä näyttelykokonaisuus. Esillä oli taidegraafiikkaa, maalaustaidetta, installaatioita, veistoksia ja piirustuksia, jotka olivat saaneet innoituksensa Hilikka Silvekosken tummansävyisistä grafiikkavedoksista. Nykytaiteilijat valitsivat Silvekoskelta teoksen tai teoksia, joista he löytävät yhtymäkohtia omaan taiteeseensa. Näyttelyn teokset olivat samanhenkisiä ja keskustelivat kukin omalla tavallaan Silvekosken töiden kanssa. Nykytaiteilijoina näyttelyssä olivat Minna Alanke, Anni Henriksson, Helena Lehtinen, Virva Kanerva, Ulpu Riikonen ja Anni Takala.

Kuvailutulkattua nykytaidetta

Sokeiden viikolla Päijät-Hämeen Näkövammaiset ry tarjosi Hilikka Silvekoski -säätiön ja Galleria Uuden Kipinän kanssa kaksi kuvailutulkattua kierrosta näyttelyyn. Kierroksilla oli mahdollisuus tutustua osaan teoksista kuvailutulkki Sari Rajalan kuvailemana. Näkevät saivat halutesaan lainata silmäsuojia saadakseen taideteoksista kaiken irti ilman visuaalisia ennako-odotuksia.

Kuvailutulkki Sari Rajala oli valinnut näyttelyn yli kahdestakymmenestä teoksesta kierroksella kuvailtavaksi kymmenkunta. Hän kuvasi aina Silvekosken teoksen, josta innoitus on tullut ja sen jälkeen nykytaiteilijan teoksen. Näin sai hyvän kuvan siitä, mitä nykytaiteilija on työllään halunnut ilmentää.

Osaan näyttelyn teoksista sai tutustua varovasti myös kokeilemalla. Tällainen teos oli ensimmäisen huoneen Ulpu Riikosen kolmiosainen ”Jos helmiä kyyneleet ois”, joka

Sari Rajala kuvailutulkaksi näyttelyn varmaan tyyliinsä.

oli saanut innoituksensa Silvekosken "Tyttö ja kaksi pilveä" -puupiirrostekniikalla tehdystä vedoksesta. Riikosen pääteoksessa oli toisiinsa kiinnitettyjä mustia, pyöreäkupuisia naistenhattuja kupu alaspäin yhtenäisenä pilvenä katosta roikkumassa. Kupujen keskeltä riippui eri pituisia kiiltäviä muovihelminauhoja. Toisessa osassa sommitelma oli muodostettu metallisten vanhojen sihtien ja kasvien siemenistä koottujen nauhojen kanssa. Kolmas sisarteos oli tehty vaaleista saunakoussikoista ja ruskeansävyisistä helminauhoista.

Silvekosken "Talvi" ja "Kaksi kuusta" -litografiat olivat inspiroineet Anni Henriksonia munatemperatekniikalla tehdyissä maalauksissa. Kuvailtava teos "Uumen" oli suuri ja toteutettu MDF-levylle. Monikerroksisen maalaustekniikan ja värikylläisyyden vuoksi heikkonäköisenäkin oli mahdollista hahmottaa teosta ja kuvailu toi kokemukseen lisäsyvyyttä. Maalauksesta tosiaan välittyi tunne, että ollaan maan alla pesässä, jonka suuaukosta näkyy keväeseen heräävä luonto.

Uumenta ihaillessa huomio kiinnittyi selän takaa kuuluvaa ääneen. Ehdin jo pohtia, tehtiinkö Galleriassa remonttia jossain huoneessa. Äänen lähteeksi paljastui Virva Kanervan taideteos Plantoidi. Se oli läpinäkyvistä muovipulloista leikatuihin palasista koottu männynkäpy, jonka sisällä oli moottori. Suomut avautuivat ja sulkeutuivat, mistä räpisevä ja kitisevä ääni oli lähtöisin. Tähänkin työhön oli mahdollista tutustua varovasti kokeilemalla. Teokseen liittyi viereiselle seinälle heijastettu videote-

os " Strobilusoidi 1", jossa suuren männynkäryn suomut avautuivat ja sulkeutuivat hitaasti. Teoksiinsa Kanerva oli saanut innoituksen Silvekosken "Kaksi puuta tulessa" ja "Männynoksa" -teoksista. Käryn suomujen meditatiivista hidasta liikettä olisi voinut jäädä katselemaan rauhassa. vain musiikki puuttui tai oikeastaan edes sitä ei tarvittu.

Viimeisenä tutustuttiin Minna Alangon installaatioon, johon hän oli saanut innoituksen Silvekosken teoksesta Metsämökki. Alanko kertoo esittelyssään jääneensä pohtimaan kuvaa katsellessaan, onko mökki hylätty vai onko asukas vain käymässä jossain. Tuleeko hän kotiin, sytyttää takkaan tulen istuen sitten sen ääressä. Nykyaikana tuijotetaan tietokonetta, ei takkatulta. Kenties kohta ei olla tietokoneenkaan ääressä, vaan missä lie.

Installaatioissa oli huoneen sivuilla puita ja pusikkoa, kuivaa saniaista ja risuja maassa. Niiden takana, huoneen perältä siinsi jotain. Siellä oli pieni pöytä toimistotuoleineen, ja pöydän päällä tietokone. Ruudussa näkyi takkatuli. Ensin oli vain tuli, sitten videoon ilmestyi käsi, joka syötti tuleen puun päälle rakennetun pienen mökin. Taideteos oli ajatuksia herättävä ja moniulotteinen, koska installaatioon tultiin sisään ja maaston tuoksutkin olivat mukana. Opaskoirani olisi halunnut tutustua siihen enemmän, mutta onneksi aika loppui kesken ja lähdimme huoneesta ennen kuin se olisi tehnyt teoksesta vielä autenttisemman.

Mihin kuvailutulkkaukseen tarvitaan?

Kuvailutulkkausten tarkoitus on antaa visuaaliset asiat "korvilla katsottavassa" muodossa näkövammaiselle. Mielenkiintoisinta kuvailutulkkin työkentelyssä oli, kuinka hän pystyi kuvailemaan teoksia niin, että tulkinnan sai jokainen muodostaa itse. Yhteyksien löytäminen alkuteoksen ja siitä innoituksensa saaneiden töiden välillä jäi kuulijalle.

Kierrokselle osallistui myös näkövammaisen henkilökohdaisena avustajana työskentelevä Oona Reinikainen. Hän on koulutukseltaan viittomakielen tulkki ja työskennellyt myös kuulonäkövammaisten kanssa.

- Aihe kiinnostaa ihan ammatillisestikin. On mielenkiintoista oppia vähän siitä, miten asioita voi paremmin kuvailla näkövammaiselle, Reinikainen totesi. - Ei riitä, että kertoo, että taivaalla on pilviä, vaan pitää kertoa myös minkälaisia ja missä.

Itselle kuvailutulkkaus toimi kokemuksen syventäjänä. Heikkonäköisenä pystyn hahmottamaan visuaalista taidetta jonkin verran, mutta yksityiskohdat olisivat jääneet pois ilman kuvailua. Kokemus oli hämmäntävä, mutta samalla riemastuttava. Nykytaide on minulle varsin vierasta, joten en osaa sanoa, olisiko jokin toisenlainen näyttely ollut minusta kuvailtuna erilainen. En myöskään tiedä, oliko näyttelyn esittelyteksteissä kerrottu, mihin Silvekosken teokseen nykytaiteilijan työ liittyi. Ilman kuvailutulkkin kertomaa en ainakaan itse olisi välttämättä osannut löytää yhtymäkohtia.

Kuvailutulkkausten myötä minulle avautui elokuvien maailma uudelleen. Kuvataiteen kuvailua sen sijaan en ole osannut edes kaivata. Tämän näyttelyn myötä sain kuitenkin hyvän käsityksen sen mahdollisuuksista. Olin mielenkiintoista päästä näkemään maailmankuuluja maalauksia kuvailutulkattuna.

Kontra Verona

Eteisessä meitä hieman kauhistuttaa: narikan luona on tungos, joukossa paljon toisilleen selvästi tuttuja, he halaavat ja vaihtavat poskisuu delmia koronasta huolimatta. Odottelemme ahtaassa tilassa, kunnes ohjaaja tulee kertomaan esityksen pelisäännöt. ”Esiintyjät liikkusivat myös yleisön joukossa, eikä heitä saa missään nimessä häiritä, puhutella, koskettaa tai ottaa katsekontaktia.”

Pieneen teatterisaliin mahtuu viitisenkymmenen hengen yleisö. Istahdamme eturiville. Tuolit ovat vanhoja ja epämukavia ja aivan liian lähekkäin. Seuralaiseni kertoo kuiskaten yksinkertaisesta lavastuksesta, johon kuuluu lähinnä eri tavoin ryhmitettyjä tuoleja ja laatikoita, iso musta takaseinä, johon voi piirtää sekä sivuseinällä videotykillä heijastettu kuva.

Rauhallisen kaunis kitaramusiikki johdattaa meidät keskiajan Italiaan. Kuvaseinällä näkyy vanhassa palatsissa sijaitseva oikeussali. Tuomari julistaa oikeudenkäynnin alkaneeksi ja kutsuu todistajia yhden kerrallaan valaa van nomaan. Lavalle saapuu pieni joukko näyttelijöitä. Todistajien vuorosanojen ensimmäinen lause kuuluu aina videolta, siitä esitys siirtyy lavalle.

Olemme Budapestissä, kehitysvammaisten nuorten teatteriesityksessä. Näytelmänä on Shakespearen Romeon ja Julian pohjalta kirjoitettu Kontra Verona. Näytelmässä nuorten kuolemaa selvittelään oikeuden edessä, haastan kaikki asianomaiset kertomaan oman versionsa tapahtumista. Lavalla näyttelijät esittävät tapahtumia takautuvasti, tiukasti Shakespearen tekstein.

Toista pääosaa, Juliaa näyttelee 20-vuotias sukulaistyttöni, jolla on Downin oireyhtymä. Romeo on samanikäinen autistinen nuorukainen. Tuomaria esittävää ammatinäyttelijää lukuun ottamatta kaikki esiintyjät ovat keskivaikeasti kehitysvammaisia. Ryhmällä on kerho, jossa he tapaavat lähes jokaisena arki-iltana, tanssivat, leikkivät roolileikkejä, kehittävät liikkumistaan, saavat puheterapiaa ja samalla vanhemmille tarjotaan vertaistukea kahvipöydän ääressä. Tätä esitystä ryhmä on harjoitellut reilun kahden vuoden ajan, alunperin suunniteltu ensi-ilta on siirtynyt aina vain eteenpäin pandemian takia. Lopulta se saatiin järjestettyä joulun alla ja lisää esityksiä on luvassa 2-3 kertaa kuukaudessa loppukevääseen saakka.

Sukulaistyttöni syntymä ravisutti hänen vanhempien sa elämää perusteellisesti. Ensimmäiset kuukaudet kuuluivat syyllistä haeskelleksi, sitten he alkoivat pikkujulijaa ottaa selvää oireyhtymän seurauksista ja lapsen tulevan elämän mahdollisuuksista. Oli sydäntä särkevää seurata läheltä, miten vanhemmat, erityisesti äiti, häpesivät ja piilottelivat ulkomaailmalta vammaista lastaan vuosien ajan. Häntä käytettiin vain isovanhempien luona ja keran vuodessa yhden viikon kesälomalla yhdessä vanhempien ja isonsiskon kanssa. Tyttö oli noin kymmenen, kun äiti ryhtyi lopulta totuttamaan hänet ulkomaailmaan tai ulkomaailmaa häneen.

Julia on pitkä, hoikka tyttö, yllään hänellä on leveähalmainen tummanpunainen sifonkihame ja samanvärisen toppi, pitkä suora tukka on auki. Seuralaiseni kertoo haltioituneena, miten luontevasti ja vapautuneesti Julia liikkuu. Hän on tyyppillinen temperamenttinen teinityttö, täynnä räjähtävää energiaa, leiskuvia tunteita, kapinaa. Hän huutaa, kirkuu, itkee, huokailee ja kuiskailee, polkee jalkaa vihaisena, putoaa polvilleen murheissaan, ojentautuu kaipaavasti kohti Romeon käsivartta. Hänen kasvoiltaan paistaa hurmio, rakkaus ja suunnaton suru. ”Kun hän tanssii Romeon kanssa, hänen katseensa on totisesti rakastuneen naisen katse”, ihailee seuralaiseni.

Pienenä tyttö oli lihava ja kömpelö. Hän ei puhunut paljoakaan, äänteli sitä vastoin todella vivahteikkaasti, erityisesti hermostuksissaan. Hänellä oli joitakin pakkoliikkeitä ja monia hankalia ja pinttyneitä tapoja. Hänellä oli tapana ottaa kaikki avaimet lukoista ja piilottaa tai heittää ne pois, missä tahansa hän oli. Samoin kävi vahtimatta jätettyjen silmälasien tai kellojen kohdalla. Hän rakasti läheisiään ja koiria ylivuotsevan äänekkäästi, mutta hellyttävä kiltteys vaihtui raivonkohtauksiin sekunnin murto-osassa. Huonotuulisena hän hakkasi päätään seinään, hyväksyntää kohdatessaan taas tulvi onnea ja kiitollisuutta.

Hän kävi peruskoulun erityisluokkaa, ei kuitenkaan kehitysvammaisille lapsille tarkoitettua, vaan luokkaa, jossa oli pääosin käytöshäiriöisiä ja huonoista olosuhteista tulleita lapsia. Pikku Juliamme oppi kiroilemaan ja tappelemaan, paljon muuta ei tuo koulu hänelle pystynyt antamaan. Koulun oppitunnit perustuivat tavalliseen ope-

tussuunnitelmaan, mutta lapsi, joka ei koskaan oppinut kunnolla lukemaan ja kirjoittamaan, ei varmasti tajunnut mitään historiasta, maantiedosta tai algebrasta. Hän sai parhaat arvosanat pelkästä läsnäolosta, eikä hänen äitinsä tuntunut ymmärtävän, että tyttöä olisi järkevämpi valmentaa arjen ja tulevaisuuden haasteisiin, mahdollisimman itsenäiseen elämään aikuisena.

Tyttö oli jo 17, kun muutos tuli: äiti tutustui Down-lasten tukiryhmään ja teatteriryhmään ja vei lapsen vammaisille suunnattuun keskikouluun. Koulunkäynti on ollut pandemian aikana melkoisen pätkittäistä, sen sijaan teatteriryhmästä tuli tiivis yhteisö sekä tytölle että hänen äidilleen. Ja tyttö alkoi kukoistaa! Hän puhuu edelleen melkoisen epäselvästi, puheeseen on totuteltava saadaksesen siitä selvää, mutta edistys on ollut huomattava. Kotona hän auttelee jo paljon, huolehtii melko hyvin omista tavaroistaan, laulelee ja iloitsee paljon ja käyttäytyy kauniisti ja ystävällisesti ihmisiä kohtaan. Hän on käynyt pienen avustajakurssin ja ihmetykseni osaa nyt hivenen avustaa minua, jos kuljen hänen kanssaan käsikynkkää valkoista keppiä käyttäen.

Julia piirtää mustalle seinälle valtavan punaisen sydämen ja siihen isot R + J -kirjaimet. On käsittämätöntä, miten hän ja ryhmän muut nuoret ovat pystyneet opettelemaan ulkoa valtavat määrät Shakespearen tekstiä. Esitys kestää puolitoista tuntia ja virheitä ja hetkittäisiä pysähdyksiä sattuu todella vähän. Esitys on helposti seurattava ja yllätykseni kertakaikkisen nautittava: uusi käänös on herkullista nykykieltä ja nuoret nauttivat ilmiselvästi esiintymisestä. Kun loppuhuipennuksen ja pitkien aplodien jälkeen he ryntäävät yleisön sekaan, sitä ilon, innon ja onnen määrää on liikuttavaa seurata. He ovat päässeet jopa televisioon ja saavat jokainen pienen esiintymispalkkion työstään.

Pikku Julia laulelee vielä autossa kotimatalla, puolinkuksissa jo, päätään olkapäälleni laskien. Olen onnellinen hänen saavutuksistaan, kehittyvästä itsevarmuudesta, mielekkään harrastuksen löytymisestä. En voi tietää, missä hän olisi viiden vuoden päästä, mutta hänen edessään siintävät näkymät ovat nyt aivan toista luokkaa kuin viisi vuotta sitten.

Mietin monia näkövammaisia lapsia, vuosikymmeniä sitten tai vasta näinä vuosina syntyneitä: miten vanhemmat ovat suhtautuneet, missä vaiheessa löytyy tie, jota lapsi voi turvallisesti kulkea kohti itsenäistä aikuiselämää?

Hyvä lukija, jos sinulla on kommentteja tai henkilökohtaisia kokemuksia, kirjoita Kajastuksen toimitukseen, koostamme kommentteista jutun!

Kokoontumisia livenä ja etänä

Perjantai 25.3. on suuri päivä, koska silloin järjestetään webinaari yhdistyksen toteuttamasta Kuvailutulkauksen tila Suomessa -selvityksestä. Tilaisuudessa kuullaan muiden muassa selvityksestä vastannutta tutkija Maija Hirvosta. Webinaari toteutetaan yhteistyössä Näkövammaisten liiton kanssa.

Seuraavana päivänä, maaliskuun 26., Kulttuuripalvelu kokoontuu vuosikokoukseensa Iiris-keskukseen. Jäsenen sähköpostiboksit tai kirjelaatikot kolahtavat pian. Jospa kaikki korona-pandemian aiheuttamat rajoitukset olisivat vihdoinkin ohi, ja voisimme vaikka halata hyviä tutujamme.

Osa yhdistyksen toiminnasta järjestetään jatkossakin etäyhteyden kautta, niin että valtakunnan eri kolkista pääsee helposti mukaan. Raamattu-teemakammarissa 17.3. raamatuntutkija Martti Nissinen puhuu kristittyjen pyhästä kirjasta kirjallisuuden, ei uskonnon, näkökulmasta. Mukaan voi liittyä Google Meet -etäyhteyden välityksellä.

Sokeain kuunnelmaraati on uusiutunut. Viisihenkisen raadin puheenjohtajana toimii Riikka Hänninen. Perinteinen ja arvostettu Sokeain kuunnelmapalkinto luovutetaan 8. huhtikuuta ja palkinnonjakotilaisuutta seuraa kuunnelmafestari kaikille, joita kuunnelmataide kiehtoo. Raadin esittely, juttu Sokeain kuunnelmapalkinnon voittajasta ja kenties myös kaikuja festarihumusta löytyy seuraavasta Kajastuksesta.

Sitä ennen esimerkiksi teatteri-improillaan, harrastetaan nykyaikaisia, käydään teatterissa ja valokuvataan. Kaikki yhdistyksen kevään tapahtumat löydät näppärästi samasta paikasta nettisivujen tapahtumakalenterista osoitteesta:

<https://www.kulttuuripalvelu.fi/fi/tapahtumat-2>

Hyvää ja onnellista kevättä toivottaa kulttuurituottaja

HELMIKKO
Riitta-Kaisa Voipio

Kaipuuta katsomoon

Hämmästykseni alan tottua tähän korona-elämään. Eniten olen silti kaivannut pienimuotoisia kulttuuritapahtumia, joita kotikylällä normaaliaikoina järjestetään runsaasti. Jospa niihin rupeaisi taas ovet aukenemaan. Viime talvena hurautti peräti viisi kuukautta, etten ollut minkäänlaisilla rattailla, vaan pelkästään kotikulmilla. Jal-kaisinkin pääsee aika pitkälle.

Eikä – niin ikään hämmästykseni – ollut ollenkaan mökkiintynyt olo. Toisaalta sitten lähikohtaukset kadulla ja kylällä muodostuivat hyvinkin merkityksellisiksi. Se oli veikeä havaita.

Tänä talvena tuskin yllän samaan, sillä joulukuussa kävin kahdesti Kuopion teatterissa. Katsoimme Kari Heiskanen Rintamamiestalon ja elokuvaksikin tehdyn, autismia ja rahanahneutta käsittelevän Sademiehen. Aivan upeita esityksiä molemmat.

Kari Heiskanen on kirjoittanut hienon tarinan, johon suuriin ikäluokkiin syntyneen on helppo samastua. Suomi on pullollaan rintamamiestaloja ja niissä kasvaneita isojenkin perheiden lapsia. Siis meitä. Isät joutuivat riehumaan rintamalla viisi vuotta ja palasivat sieltä kuka mitenkin traumatisoituneena.

Kaikki vammat eivät näkyneet päällepäin. Lukemattomina öinä vaimot ja lapset ovat suomalaiskodeissa heränneet isien huutoon ja kauhuun. Sota on niin hirveä kokemus ihmiselle, ettei se mene koskaan jälkiä jättämättä. Juoksuhautoihin ja poteroihin hukkuivat miesten parhaat voimavuodet. Ei ihme, että monet katkeroituivat.

Mielestäni Heiskanen ratkaisu juonen kuljettamisessa on oiva; sitä lähdetään kerimään lopusta alkuun. Tapahumat käynnistyvät siitä, kun Haverisen perheen 60+-ikäiset lapset kokoontuvat perinnönjakoon. Samalla selviää, että heillä on veli, josta ei aiemmin tiedetty.

Käsiohjelmassa sanotaan kauniisti, että ”menneisyys paljastaa vähitellen salaisuutensa, vuosia sitten päättyneen sodan jäljet vanhemmissa, lasten surun ja onnen hetket sekä arjen kauneuden talossa, joka oli täynnä rakkautta.”

Vaihe vaiheelta tarina etenee – tai kulkee taaksepäin. Kukin lapsista ryllää tahollaan, on nousukkuuteen vivahtava miniä, vasemmistoradikaali tytär, joka on eronnut kirkosta eikä halua alttarihäitä. Siinä särkyvät vanhempien unelmat ja toiveet ja arvoja romutetaan pahemman keran.

Kipeimmin koskee kuitenkin toisen murrosikäisen tyttären hukuttautuminen kuulaana keväiltana. Siitäkin on päästävä eteenpäin, vaikka suru ja itsesyytökset eivät helpolla häviä kenenkään perheenjäsenen sydäimestä.

Nuorisokulttuuri kolahtaa ikäisiini, iskelmät ja rokki kuulostavat kuusikymmenluvulta ja jutut on puhuttu moneen kertaan myös omissa kaveriporukoissa. Välillä ihan hätkähdin, kun ämyreistä pamahti yhtäkkiä soimaan raju rämybiisi. Ehkä pienempikin volyyymi olisi riittänyt.

Teatterin hämärässä hymyilytti, kun pari kertaa pärähti puhelin. Lankasellinen. Ja perheen tytär vastaa siihen ”Haverisella”, eikä hän lainkaan tiedä, kuka soittaa!

Loppukohtaus tuo keväiseen iltaan, jolloin talon perustus on juuri valettu. Maria-äiti odottaa esikoistaan, ja Otto-isä jaksaa vaikka mitä. Molempien mielen täyttää luja usko tulevaan. Naapurustossa rakennetaan joka puolella. Koskaan ei alussa tiedä, mitä elämä tarjoaa.

Toinen katsottu näytelmä Sademies vauhdikkaine tapahtumineen sijoittuu Yhdysvaltoihin. Alkuun tuntui, että onpas tämä jenkki-sähläystä viimeisen päälle. Mutta näyttämöllä kudottiin hieno tarina veljesten kohtaamisesta ja autismin yhdenlaisista kasvoista. Autismi kirjon häiriö on juuri sennäköinen kuin kantajansa, siis erittäin moninainen.

Veljeksistä ns. terve Charlie tekee riskialtista autokauppaa, mutta hän kuuleekin onnekseen tylyn isän kuolleen. Miljoonaperintö menee vain autistiselle veljelle Raymondille, josta Charlie ei aikaisemmin ole kuullut tavuaakaan.

Näytelmässä kuvataan koskettavasti, miten rasittava autistinen ihminen voi olla kaavamaisuuksineen ja päänäpintymineen. Ja miten poikkeuksellinen muisti ja matemaattinen lahjakkuus saattaa piillä erityisissä aivoissa.

Kun Raymond iltaviihteekseen lueskelee puhelinluetteloa, hän muistaa kaikki numerot. Baarissa hän näkee tarjoilijan nimen ja lopottaa oitis tämän puhelinnumeron. Hämmästys on suuri.

Vaikka Charlie alkuun kiroaa syvimpään kattilaan vammaisen veljensä, alkaa hän pikkuhiljaa ymmärtää tätä. Nauruakaan ei puutu heidän toiluistaan ympäri Jenkkilää.

Katsomosta on mukava poistua talvi-iltaan, kun ihmiset oppivat luottamaan, ymmärtämään toisiaan ja myös itseään. Eikä rakkauskaan karkaa minnekään, se vain pitää kohdata rehellisin ja avoimin sydämin.

Aikamme unet tulevat kaukaa

PISTEITÄ

Jouko Lehtonen

Leo Tolstoi oli aikansa kuuluisimpia venäläisiä kirjailijoita ja maailmalla tunnettu mielipidevaihtaja. Suomessa hänen ajatuksiaan omaksui Arvid Järnefelt. Venäjä oli 1800-luvulla jyrkkä luokkayhteiskunta, jonka suurin väestöryhmä oli maaorjat. Kreivi Leo Tolstoi (1828-1910) syntyi etuoikeutettuun asemaan. Aatelissuvun hallussa oli suuri maatila noin 200 km Moskovasta etelään. Perheen äiti kuoli Leon ollessa alle kaksivuotias. Pian myös isä menehtyi ja neljä lasta päättyi sukulaisten kasvatettavaksi. Tolstoi kaavaili diplomaatin uraa, mutta kyllästyi opintojen kaavamaisuuteen. Hetken hän luki oikeustieteitä. Turhautuneena siihenkin hän lähti viettämään vilkasta seuraelämää Moskovaan ja Pietariin. Suuriksi kasvaneet palvelat pakottivat hänet muuttamaan elämän suuntaa ja nuorimies värväytyi armeijaan.

Tolstoin elämästä kehkeytyi todellinen henkinen kasvutarina, jossa äärimmäisyydet seurasivat toisiaan. Hän taisteli sodassa ja saarnasi pasifismia. Hän oli irstailija joka päättyi selibaattiin. Ennen kaikkea hän halusi rauhaa ja rakkautta ympärilleen, mutta joutui kaikessa konfliktiin vallanpitäjien ja lopulta myös kaikkein läheisimpiensä kanssa. Kirjailijan ura alkoi jo sotavuosina Kaukasiasa ja Krimillä. Viiden sotavuoden jälkeen Tolstoi jätti armeijan ja palasi suvun kotitalalle Jasnaja Poljanaan, missä työskenteli 350 miespuolista maaorjaa. Hän oli 27-vuotias ja saanut jo mainetta kirjailijana. Hän yritti parantaa maatyöläisten asemaa ja perusti koulunkin lapsille. Hän käytti isännän oikeutta alustalaisiinsa ja ainakin yhden työntekijän tyttären tiedetään synnyttäneen hänelle pojan. Vuonna 1862 Tolstoi avioitui 34-vuotiaana perhelätkärinsä tyttären Sofia Behrsin kanssa, joka oli 18-vuotias. Professori Juhani Niemi kertoo hänen elämästään. Niemi on yksi hiljattain julkaistun kirjan *Mitä Tolstoi todella sanoi* -teoksen (Siltala 2021) kirjoittajista. (Askel 10/21)

Kuka on mies joka paljasti unien salat? Hän on Carl Gustav Jung (1875-1960). Hän sukelsi syvälle ihmismieleen. Ainutlaatuinen tutkimusmatka horjutti hänen omaakin henkistä tasapainoaan. Jung kuitenkin uskoi piilotajunnan toimivan oppaanamme, jos osaamme sitä kuunnella. Yksinäinen mies rakentaa Zürichinjärven rannalla pienistä kivistä hiekkalinnoja, joista syntyy kokonainen pienoiskylä. 38-vuotias Jung elää sisäisessä maailmassaan ja seurustelee fantasiaahmojen kanssa. Välien rikkoutuminen psykoanalyysin uranuurtajan Sigmund Freudin kanssa laukaisee Jungissa henkisen epävakauden. Hän uusin kirjansa on lytätty, ja tiedepiirit ovat leimanneet hänet mystikoksi. Jung kertoo kirjassaan *Unia*, ajatuksia, muistikuvia, kuinka hän epäilee omaa terveyttään. Itseanalyysin tekemiseen Jung käytti ensisijaisesti uniaan ja aktiivista kuvittelua. Hän kirjoittaa: "Tärkeänä motiivina näissä pohdinnoissa oli tietoisuus, etten voisi odottaa potilailta mitään sellaista, mitä en ole uskaltanut itse tehdä." Jung irtisanoutui Zürichin yliopistosta, jossa hänellä oli virka. Hän kirjoittaa: "Kun ihminen keskittyy siihen, mitä hänen sisäinen persoonallisuutensa tahtoo ja sanoo, sil-

loin kipu lakkaa." Jung piti tärkeimpänä teoksenaan "Punaista kirjaa", *The Red Book: Liber Novus*, joka ilmestyi englanninkielellä vasta 2009.

Välirikosta huolimatta Jung arvosti Freudin avaamaa ovea ihmisen piilotajuntaan ja unien käyttämistä työkaluna tiedon keräämiseen. Freudin teos *Unien tulkinta* oli merkittävä löytö Jungille. (Voi hyvin 9/2021)

Puolalainen runoilija Wislawa Szymborska (s. 1923) sai Nobelin palkinnon 1996. Krakovalaisen runoja tunsivat Puolassa ja muuallakin vain pieni harrastajien piiri. Kaikkiaan hän on julkaissut kymmenen kokoelmaa, jotka sisältävät vajaat 250 runoa. Martti Puukko, hänen suomentajansa, kävi tapaamassa häntä tammikuussa 1997. Siitä lähtien on heidän ystävyytensä jatkunut. "Hän on eräs aikamme arvostetuimmista, mutta myös luetuimmista runoilijoista. Sen lisäksi hän on hyvin sympaattinen ihminen", Puukko kirjoittaa 2003 julkaistun teoksen *Sata Szymborskkaa* alkusanoissa (Like 2003).

Tässä kaksi näytteitä runoista: "Raportti sairaalasta. Vedimme pitkää tikkua, kuka käy katsomassa häntä./ Minä hävisin. Nousin pöydästä./ Sairaalan vierailu aika lähestyi jo./ Hän ei sanonut sanaakaan tervehdykseksi./ Halusin ottaa häntä kädestä – hän veti sen pois/ kuin nälkäinen koira joka ei luovu luustaan./ Näytti kuin kuoleminen olisi hävettänyt häntä./ En tiedä mistä hänen kaltaiselleen puhutaan./ Katse kuin väärennetyssä valokuvassa./ Hän ei pyytänyt jäämään eikä poistumaan./ Hän ei kysynyt mitään pöytäseurueemme jäsenistä./ Ei sinusta Usko, ei sinusta Esko, ei sinusta Asko./ Päätäni särki. Kuka kuolee keneltä?/ Kehuin lääketiedettä ja kukkavaasin kolmea orvokkia./ Kerroin auringosta ja haihduin tieheni./ On hyvä, että on portaat joita juosta alas./ On hyvä, että on portti josta pääsät ulos./ On hyvä että te odotatte minua meidän pöydässämme./ Sairaalan haju saa minut voimaa pahoin.

"Kirjoittamisen ilo. Minne kirjoitettu kauris juoksee kirjoitetun metsän halki?/ Pysähtyykö se juomaan kirjoitetusta lähteestä,/ josta sen kuono heijastuu kuin kalkkipaperin lävitse?/ Miksi se nostaa päätään, kuuleeko se jotain?/ Se seisoo neljän totuudelta lainatun jalan varassa/ höristellen sormieni alla korviaan./ Hiljaisuus – sekin sana rapisuttaa paperia/ siirtäen syrjään sanan "metsä" luomat oksaat./... Mustetilikkaan mahtuu valtava määrä/ silmää iskeviä metsästäjiä,/ valmiina ryntäämään kynänavartta pitkin,/ saartamaan kauriin, jo ampumaan kyykistyneinä./ Ne unohtavat, ettei tämä ole elämää./ Toiset, mustan ja valkean lait pätevät tähän,/ Silmänräpäys kestää niin kauan kuin haluan,/ ja sen voi jakaa pienemmiksi ikuisuuksiksi,/ lentoon pysäytetyiksi luodeiksi./ Mitään ei tapahdu enää, mikäli niin päätän,/ Edes puun lehti ei putoa tahtomattani,/ eikä heinäkorsikaan taivu sorkan alla./ Onko siis olemassa maailma,/ jossa vain minä ohjaan kohtaloa?/ Aika, jonka vangitsen merkkien ketjuun?/ Olemassaolo, joka tottelee määräystäni?// Kirjoittamisen ilo. / Ikuistamisen mahdollisuus./ Kuolevan käden kosto."

MUSIIKKI
Joose Ojala

Tekeekö esiintyvä taiteilija "oikeaa työtä"?

En ole koronadenialisti. Olen ehdottomasti kaikkien ihmisten terveyttä ja henkeä suojelevien toimenpiteiden vankka kannattaja silloin, kun niiden takana on kansainvälisen tiedeyhteisön vankka tuki. Tässä jutussa en kritisoi rajoituksia vaan haluan kertoa, millaiseksi ammattimuusikon työ on mielestäni yhteiskunnassamme mielletty ja miten nämä luutuneet asenteet ovat pandemian aiheuttaman kriisin vaikutuksesta realisoituneet alan ammattilaisten kohtamina suurina vaikeuksina.

Ei liene sellaista ihmisryhmää, jonka elämä ei mullistunut koronaviruspandemian pysäytettyä maailman maaliskuussa 2020. On turha kilpailla siitä, kuka kärsi eniten. Monet ottivat takkiin joko taloudellisesti, emotionaalisesti tai eksistentiaalisesti identiteetin murennuttua. Itse ainakin kärsin vaurioita kaikilla kolmella sektorilla.

Kun kokoontumisrajoitukset maaliskuun puolivälissä 2020 putosivat 500:sta henkilöstä viidenkymmenen kautta kymmeneen, oli selvää ettei työn tekeminen enää ollut mahdollista. Suomeen oli kuitenkin juuri saatu vasemmistovoittoinen naisviisikko hallituspuolueiden vastuuministereiksi maata johtamaan. Muistan ajatelleeni tuolloin, että ainakaan kaltaisellani freelance-muusikolla ja kulttuurialan sekatyöläisellä ei tule olemaan suurempaa hätää, koska meillä on harvinaisen skarpiit, nuoret ja arvopohjaltaan itseni kaltaiset päättäjät ruorissa. Vähänpä tiesin. A-studiossa vastuuministeri vakuutti, että kaikista tullaan pitämään huolta. Sanna Marin oli ulosanniltaan selkeä ja tehdyt toimenpiteet oli kansalaisena helppo hyväksyä. Vaikka työn tekemiseni oli lähes kokonaan estetty, pandemian ensimmäiset kuukaudet menivät vielä rauhallisesti. Itse asiassa tuolloinen yhteenkuuluvuuden tunne omassa somekuplassani oli käsin kosketeltava. Julkaisukynnys kaikenlaiselle karvalakkisisällölle oli maldaltunut. Sainkin nauttia monenlaisista kollegojen soittovideoista ja somehaasteista. Työttömyys ei ahdistanut, vaan tuntui että taistelemme kaikki yhdessä rintamassa samaa vihollista vastaan. Vaikka olinkin fyysisesti eristyksissä, en ole kokenut koskaan aiemmin yhtä voimakasta yhteenkuuluvuuden tunnetta muiden kanssa.

Kaipola, Sanna Marin ja "Mamma 45"

Itse koin ensimmäiset turnausväsymyksen oireet heinä-elokuun vaihteessa 2020. Samoihin aikoihin oli uutisoitu, että kulttuurialan menetykset olivat kuluvan kesän lopulla jo noin 30 miljoonaa euroa. Facebookin koronatukiryhmien kertoma oli karua. Erilaisia pieniä apurahoja oli kylä haettavana. Ongelmana vain oli, että ne oli pakko hakea erilaisina kehittämistukina projekteille ja hankkeille. Tällöin oltiin tilanteessa, jossa monien kulttuurialan freelancereiden puskurit oli jo pitkälti syöty. Kriisin keskellä olisi pitänyt kyetä hakemaan kehittämisapurahaa, vaik-

ka etenkin pienillä toimijoilla ei enää ollut mitään mitään lähteä kehittämään. Käytännössä tätä rahoitusta pystyivätkin hyödyntämään isommat toimijat ja he, joilla oli mahdollisuus palkata erilaisia konsultteja, jotka auttoivat oikeanlaisten hakemusten tekemisessä. Oli erittäin karua havaita, että apurahajärjestelmä ei tuolloin kesällä 2020 käytännössä kyennyt auttamaan juuri mitenkään kaltaistani freelancemuusikkoo. Tähän soppaan vielä monen kohdalla lisäsi lusikkansa TE-toimisto, jolla ei ollut freelance-työskentelyn luonteesta realistista kuvaa. Itse pärjäsin, koska näkövammaisena sain sentään pientä eläkettä, jonka normaalistikin sain ansiotulojen päälle. Nyt pääsin empiirisesti testaamaan, miten tällä eläkkeellä rahoitetaan eläminen ilman muita tuloja.

26.8.2020 oli se päivä jolloin tajusin, että minä ja paperimies emme välttämättä olekaan samanarvoisia työntekijöitä tässä yhteiskunnassa. Istuin puolisoni kanssa aamiaisella, taustalla radiosta kuului ykkösaamu. Kaipolan paperitehdas oli yllättäen päätetty lakkauttaa. 600 työpaikkaa oli vaarassa. Kyseessä oli uutiskatsauksen pääuutinen. Muistan ikuisesti, kun Sanna Marin lupasi hallituksen suulla kaiken mahdollisen tuen 600:lle työpaikkansa menettäneelle työläiselle. Meinasin vetää aamuteen väärään kurkkuun. Kulttuuriala työllistää välillisesti noin 120 000 henkilöä. Tuolloin 26.8. tämä 120 000 henkilön "tehdas" oli ollut suljettuna jo reilut viisi kuukautta. Monet kulttuurialan vaikuttajat olivat rautalangasta vääntäen selvittäneet julkisuudessa, miten hämmäiset projektituet eivät mitenkään voi auttaa alalla toimivia lukuisia freelancereita ja mikroyrittäjiä. Siitä huolimatta mitään muita konkreettisia tekoja ei oltu nähty. Tässä jutussa on turha kelata läpi kaikkia koronakriisin vaiheita kulttuurialan näkökulmasta, koska kiinnostuneet löytävät ne nopeasti verkosta. On kuitenkin perusteltua mainita kuriositeettina, että toistaiseksi suurin 65 miljoonan euron suuruisen freelancereille suunnattu tukipaketti saatiin Taiken kautta jakoon vasta toukokuussa 2021. Jos mietitään menetysten jo kesän 2020 lopussa olleen noin 30 miljoonan luokkaa, jokainen voinee päätellä, kuinka pienestä tukisummasta puhuttiin tuolloin toukokuussa 2021.

Kun nämä uutiset vyöryivät eteeni, minun oli pakko tehdä johtopäätös, ettei kulttuurialan hädän kohtaamiseen ja ongelmien korjaamiseen ole yksinkertaisesti tahdotilaa. Faktat olivat olleet julkisuudessa moneen kertaan, mutta mikään puolue ei ottanut asiaa omakseen. Tästä huolimatta kulttuuria kulutettiin pandemia-aikana ennätyskellisen paljon kaikilla saatavilla olevilla tavoilla. Youtubesta ja Yle Arenasta ihmiset imivät viihdettä ja nostalgiala paikkaamaan sitä tyhjiötä, jonka kaiken peruminen ja eristäminen oli saanut aikaan. Myös radiot soittivat musiikkia entiseen tapaan. Useimmissa ruokakaupoissa ei voinut välttyä musiikilta, kauppakeskuksista puhumattakaan. Kulttuuri tarjosi ihmisille lohtua ennennä-

kemättömällä tavalla, mutta se ei estänyt alan ammattilaisten hädän totaalista sivuuttamista.

Loppuvuodesta 2020 somekuplassani alkoi kiertää kuvakaappaus nimimerkin "Mamma 45" kirjoittamasta somekommentista. Siinä hän ytimekkäin sanankääntein ilmaisi, että kulttuurialan toiminta on hauskanpitoa, johon yhteiskunnalla on varaa silloin, kun sen toiminta on vakaalla pohjalla. Kriisin keskellä kaikkien kulttuurityöläisten pitäisi kääriä hihat ja mennä oikeisiin, fyysisiin töihin, joita kirjoittajakin kertoi vuosikymmenet itse tehneensä. Tottakai tällainen huutelu on helppo argumentoida kumoon. Onhan selvää, että 120 000 työllistävällä "tehtaalla" on ihan oikeasti todella suuri kansantaloudellinen merkitys. Kun puhutaan yksinkertaista pelkkien talouden pyörien pyörittämisestä, on aika sama soitatko haitaria, toimitko laitoshuoltajana vai myytkö Tigerissä viiden käyttökerran jälkeen hajoavia euron maksavia iPhone-latauskaapeleita. Mutta tuo erilaisten työn tekemisen tapojen laittaminen arvojärjestykseen on asia, jossa itse uskon olevan koko tilanteeseen liittyvän ymmärtämättömyyden merkittävin juurisyy.

Muusikkoutta arvostetaan, tapaa toteuttaa sitä ei

Kun aikanaan pääsin amkiin musiikkia opiskelemaan, oli hämmäntävää huomata, kuinka kova juttu se oli joillekin. "Siis susta tulee ihan oikee muusikko?" Kun sitten valmistuin ja aloitin työskentelyn freelance-muusikkona, ihmisten asenteet selkeästi muuttuivat. Kun kerroin, mitä tein työkseni, herätti se selkeästi hämmennystä. "Siis miten niin käyt soittamassa, missä sä niinku käyt töissä?" Monta kertaa tuntui, että oli paljon kovempi juttu sanoa olevansa ammattikorkeassa opiskeleva muusikko ja musiikkipedagogi kuin kyseisestä koulusta valmistunut korkeakoulutettu freelance-työläinen. Ainakin omassa historiasani toistuu havainto, että ihmiset ymmärtävät työksi sellaisen toiminnan, jota mennään tekemään työtilaan säännöllisinä työaikoina. Havaintoani tukee se seikka, että musiikkiin liittyvä opetustyö koetaan kunniallisen kansalaisen työskentelynä, koska se täyttää edellä kuvaamani työn tekemisen määritelmän. Kun tehdään keikkailevan soittajan epäsäännöllistä työtä pääasiallisesti muiden kansalaisten loma-aikoina, syntyy kuva että muusikkokin on hauskanpidossa eikä suinkaan työtehtäviään suorittamassa. Tätä havaintoani tukevat omat kokemukseni siitä, että toistuvasti ihmetellään, miksi pyytämäni esiintymispalkkiot ovat muka niin suuria. Rohkenen väittää, että jos sama tilaaja pyytäisi keikalle putkimiehen tai pitopalveluyrittäjän, hän maksaisi jopa tuplasti pyytämäni suuremman summan mukisematta.

Oheiset havainnot ovat hiljaista tietoa, jota on muusikoiden omissa piireissä jupistu vuosikymmeniä. Koska töitä on ennen pandemiaa aina kuitenkin ollut ja toimeen on jotenkin tultu, marmatus on lähinnä rajoittunut oman kuplan sisällä tapahtuvaksi. On myös niin, että moni ammattitaiteilija ja muusikko tekee työtään aivan oikeasti sisältä kumpuavasta ilmaisun pakosta. Tällä tavoin motivoituneet henkilöt suvaitsevat sellaista työehtojen – ja olojen polkemista, josta normiduunarilla nousisivat karvat pystyyn ja hyvä jos ei yleislakko kolkuttelisi. Ikävä kyllä on tainnut käydä niin, että muusikoiden oma taiteellisista lähtökohdista kumpuava työskentelytapa on aiheuttanut

sen, ettei ala ennen pandemiaa ollut juurikaan järjestäytynyt ja moni on antanut surutta riepotella itseään. Minäkin olen aikaisemmin tinkinyt omista ehdoistani, koska olen yksinkertaisesti halunnut päästä keikalle. Uskallankin väittää, että moni nyt korona-aikana lauennut ongelma on ollut rakenteissa kytemässä jo useita vuosikymmeniä. Opin sanonnan "ei kokolihaa muusikolle" omalta soitonopettajaltani ammattiopintojeni alkumetreillä jo yli 10 vuotta sitten. Olen vakuuttunut, että hänen heittonsa tuolloin oli huumoria korkeintaan puoliksi. Ajatus muusikoiden ja muiden taiteen ammattilaisten työnteon rinnastamisesta hauskanpitoon ja puuhasteluun on ikivanha ja alan sisällä on aiheen ympärillä heitetty monenlaisia mustan huumorin vitsiä jo iät ja ajat. Siitä huolimatta en ennen kesää 2020 olisi voinut uskoa, että tämä asenne olisi juurtunut näin syväälle aivan ylimpiä päättäjiämme myöten. Olen täysin vakuuttunut, että jos jollakin "oikeaksi työksi" mielletyllä alalla olisi koronakriisin myötä lauennut yli 100 000 ihmisen täystyöttömyys, tarjolle olisi laitettu avokätisesti niin taloudellista kuin emotionaalista tukea. Kulttuurialalle on tarjottu lähinnä hulppeita juhlapuheita, vaivautunutta hiljaisuutta, nimellisiä korvauksia ja typerryttävää ymmärtämättömyyttä.

Mitä tästä opimme vai opimme mitään?

Julkisoikeuden professori Pauli Rautiaisen pitämä puhe Mitta on täysi -mielenilmaisussa helmikuussa 2022 oli pysäyttävä. Siinä hän yksityiskohtaisesti perustellen perkausi näkyville sen tosiasian, että kulttuurialan pompottamisen mahdollistava tartuntatautilain pykälä on yhä täysin muuttumaton, vaikka koronaepidemian aikana on muutettu eri syistä satoja lakipykälä epidemian hallinnan mahdollistamiseksi. Jos siis koronatilanne taas pahenisi, voisivat aluehallintovirastot edelleen niin halutessaan laatia mihinkään perustumattomia riskiarviotaulukointia, päättää että numeroitu istumapaikka penkissä suojaa koronalta, mikromanageerata oopperavieraiden wc:ssä käyntejä sekä päättää, että täydestä ravintolasta tulee koronalinko silloin, kun ammattitaiteilija saapuu sinne keikalle. Näistä faktoista en itse voi tehdä muuta johtopäätöstä, kuin että kulttuurialan ahdingosta ei ole päättäjien taholta opittu juuri mitään ja samat virheet voitaisiin koronatilanteen pahentuessa toistaa uudelleen tuhoisin seurauksin.

Kulttuurialan omassa yhteisössä näen tilanteen paljon valoisampana. Omassakin tuttavapiirissäni ihmiset ovat liittyneet ammattiliittoihin ja työttömyyskassoihin. Alan sisällä on myös tapahtunut järjestäytymistä. Molemmat Mitta on täysi -mielenosoitukset ovat myös osoittaneet, että tiukassa paikassa ihmiset ovat yli taiteellisten raja-aitojen valmiita vilpittömästi tukemaan toisiaan. Koska olen kaiken aikaa toiminut myös vammaiskentällä, olen jo vuosia sitten havainnut, ettei omia oikeuksia kukaan puolusta, mikäli sitä ei tee itse. On ilahduttavaa, että myös kulttuurialan freelancerit ovat pikku hiljaa oivaltamassa omat oikeutensa vähemmistönä ja ovat myös valmiita pitämään tarvittaessa puolensa. Vaikka päättäjien tasolla asiat eivät ole muuttuneet toivottuun suuntaan, kulttuurialaa ei ole mahdollista yllättää samalla tavalla houstintuissa kuin keväällä 2020.

JONNAN
MUKANA

Jonna Heynke

Putkassa opaskoiran kanssa

Kolkko huone kaikuu metallisesti. Lattialla on desinfiointiaineelta haiseva, ohut patja. Patjassa on muovinen päällyys. Vessanpöntössä ei ole kantta. Pöntön huuhtelua varten on seinässä nappi. Piskuiseen lavuaariin tulee vettä niin ikään nappia painamalla.

Täällä pitäisi viettää yö. Ensin tietysti kaikki mahdollinen omaisuus pistetään lukkojen taakse odottamaan kotiinpääsyä. Mitään riskejä ei voi ottaa. Pahnoille joutuvat ovat luovia mitä itsensä tai vartijan vahingoittamiseen tulee.

Opaskoirani on putkassa kuin kotonaan. Makuupatja selvästi houkuttelee. Ja eihän sitä tiedä, mitä herkkua saamme aamupalaksi.

Taidan kuitenkin mennä yöksi omaan, pehmeään sänkyyn. Koirani on samaa mieltä, odottaahan kotona myös ruokakuppi.

Kun kysyn, pääseekö opaskoira mukaan, jos sokea isäntä joutuu putkaan, saan kuulla, ettei ennakkotapauksia ole. Vaikka opaskoirani olikin jokunen viikko sitten nappanut torilla lompakon vanhahkon herran taskusta, se ei riitä syyksi pistää meitä putkaan. Herra sai lompakkonsa takaisin ja rapsutti varasta korvan takaa.

Pidätys

Poliisi nappaa vyöltään käsiraudat ja yrittää sujauttaa niitä ranteisiini. Rimpuilen tahallani, jotta saan tietää, miten ikävältä se tuntuu. Raudat kiristävätkin kunnolla. Ja koska käteni ovat selän takana, tulee tukalat paikat.

Poliisilaitoksen toimintaa esittelevä konstaapeli avaa käsiraudat ja ojentaa pampun. Niin pitkälle demonstraatiossa ei mennä, että hän käyttäisi sitä minuun. Lämäisen itseäni pari kertaa jalkaan, jotta tiedän, miltä teleskoopipipatukan kosketus tuntuu. Se ei tunnu hyvältä.

Rimpuilevan rötöstelijän hillitsemiseen löytyy kuitenkin vieläkin rajumpia keinoja. Konstaapeli ojentaa minulle pistoolinmuotoisen esineen ja kehottaa painamaan liipaisinta. Kuuluu rätinää. Etälamautin tykittää sähkövirtaa, joka saa rötöstelijän hetkeksi lamaantumaa. Jokainen sähköiskun saanut tietää, miten kipeää tälli voi tehdä. Poliisisarjojen lamauttimesta saavat, rääkyvät rötöstelijät eivät suinkaan ylireagoi.

Myös kaasua voidaan käyttää vaikkapa riehujan taltuttamiseen. Saan nähdä pippurisumutepullon, mutta emme testaa sitä. Konstaapelin mukaan haju ei tahdo lähteä vaatteista pois edes kunnan pesussa.

Seuraavaksi tutustunkin poliisiin virka-asuun aina kopalakkaa myöten. Saan tutkia luotiliivejä, jotka nimensä mukaisesti suojaavat kohtiammutuilta luodeilta.

Liiveissä on eri puolilla levyjä, joihin luodit pysähtyvät. Halpa henkivakuutus, joskin varmasti epämukava vaate pidemmän päälle. Poliisi voi myös suojautua kilvellä, jota pidetään vartalon edessä.

Kun rötöstelijä on saatu napattua, on edessä usein kyyti poliisiautossa. Kapuan pieneen koppiin, jossa kiinni ote-

tut kuljetetaan poliisiasemalle. Kieltämättä matkustusmukavuus ei ole samaa tasoa kuin kaukomatkan busseissa. Mutta monelle matkustajalle mukavuus on sivuseikka. Suomessa poliisikyytiin päädytään harvoin vesiselvänä. Takana on usein väkivaltaa eri muodoissaan: kossunjämistä tappelua, perheriitoja tai pahoinpitely vaikkapa ryöstötarkoituksessa. Vaikka kiinni otettu löydettäisiin puukko kädessä haavoittuneen kaverinsa viereltä, puhutaan aina rikosepäilystä. Rötöstelijä on lain silmissä syytön, kunnes toisin todistetaan.

Kahvia, kannabista ja suklaata

Rikoksesta epäilty joutuu usein poliisilaitoksella olevaan vankilaan. Toisin kuin putkassa, täällä voidaan viettää jopa muutama päivä. Selliosastolla tuntuu eletyn elämän, poltettujen savukkeiden ja osittain palaneen alkoholin haju. Vangeilla on mahdollisuus ulkoiluun pienellä, aidatulla alueella kerran päivässä. Ateriat tulevat Nesteen huoltoasemalta. Mutta tuskinpa vangit saavat valita vapaasti ruokalistalta mitä haluavat.

Kuulusteluhuoneessa saan kunnian tutustua virve-kapulaan. Sen avulla poliisit pysyvät kartalla siitä, mitä tapahtuu ja missä. Viranomaisverkkoon eivät tavan tallajat enää pääse skannereineen kuten aikaisemmin. Saan kuunnella hetken viestintäliikennettä, joka on sillä hetkellä erittäin vilkasta.

Huoneeseen saapuu toinen konstaapeli. Hän ojentaa minulle palan hasista. Kun olen tutkinut ja nuuhkinut sitä, hän sytyttää sen palamaan. Huone täyttyy kannabiksen vahvasta, makeasta tuoksusta.

”Sinullahan on sokeana tavallista tarkempi nenä. Jos haistat kannabiksentuoksua jossain niin ota meihin yhteyttä.” Huumepuolella työskentelevä konstaapeli sanoo tämän vain puoliksi leikillään. Kiitän mielenkiintoisesta havaintoesityksestä ja lupaan pitää nenäni auki. En tiedä vielä mitään tulevaisuudesta, johon kannabiksentuoksu kuuluu päivittäin. En onneksi tiedä tulossa olevista kovista kivuista, joihin saksalainen lääkäri määrää lääkekanabista.

Lopuksi suuntaamme poliisilaitoksen sydämeen eli kahvihuoneeseen, paikalla on nytkin joukko sumppia hörppiviä ja eväitään syöviä poliiseja. Kysyn, voiko siviili käyttää huoneen limsa-automaattia. Saan luvan ja istun kahvirinkiin kokispullon kanssa.

Kaivan repustani ison kasan saksalaisia suklaalevyjä ja asetan ne pöydälle.

”Tiedän, että viranomaiset eivät saa ottaa lahjoja vastaan. Mutta nämä eivät olekaan lahja vaan kiitoskortti. Teette niin tärkeää työtä. Ja tiukasta aikataulusta huolimatta soitte aikaanne tällaiselle uteliaalle freelancerille. Nämä suklaat ovat pienin mahdollinen kiitos teille.”

Onneksi levyjen käärepaperit alkavat rapista. Ja onneksi on heitä, jotka pienestä palkasta ja säästötalkoista huolimatta jaksavat pitää huolta turvallisuudesta.

Fiksu, sivistynyt ja toimintakykyinen

VINOKAS
Olli Lehtinen

Vietettyään muutaman päivän yksin kotonaan sokea mies Vinokas päätti lähteä käymään lähikaupassa. Tuuli kutitteli Vinokkaan poskia hänen avatessaan alaoven. – Hei, mitä kuuluu? tuttu ääni sanoi. – Aivan loistavaa! Vinokas kiljaisi. Vinokkaalla ei varsinaisesti kulkenut loistavasti, mutta naapurin raikas tervehdys piristi kummasti. Naapuri ja Vinokas pysähtyivät keskustelemaan. Vinokas keksi osuvan näkemyksen. Hän oli innoissaan ajatuksestaan ja riemuissaan kivasta keskustelusta. Hän piirsi kepinkahvalla ilmaan ja väritti äänellään tarinaa. Sitten Vinokas kuuli naapurinsa viereltä tyrskähdyksen. Oho, naapuri ei ollutkaan yksin liikenteessä. Vinokas häpesi innostumistaan. Oliko hän höpöttänyt kuin lapsi? Oliko hän käyttänyt kuin vammaisen?

Naapurin kaverin tyrskähdyksestä kuuli selvästi tämän vähättelevän Vinokasta. Naapurin kaverin mielestä hassu sokea melkein repesi liitoksistaan idean keksittyään. Naapurin kaverin mielestä sokean lapsenomaisen innostuminen liittyi sokeuteen. Naapurin kaveri aliarvioi sokeaa. Sokean aliarvioiminen on täysin ymmärrettävää. Ihmisellä on taipumus pyrkiä olemaan parempi kuin toinen.

Taipumus liittyy evoluutioon. Muinoin piti olla villieläimiä ja lajitovereitaan vahvempi ja nokkelampi tai menetti henkensä.

Vinokas jähmetti naamansa peruslukemille ja ryhtinensä suoraksi. Vinokas ei halunnut olla helppo saalis. Hän näyttäisi naapurilleen ja varsinkin tämän kaverille, kuinka tuiki asiallinen ja skarppi sokea osaisi olla! Häntä ei nuijittaisi aliarvioimalla. – Aivan, ymmärrän näkökulmasi, mutta mielestäni joidenkin valtionpäämiesten pyrkimys tuntuisi olevan manipuloiminen ja maailmanrauhan horjuttaminen, Vinokas vastasi äärimmäisen rauhallisesti naapurinsa kommenttiin. Vinokas totta vie pystyisi käyttäytymään sivistyneesti. Hän ei edes ottanut tukea mistään.

Vinokas toimi kuin kivellä lämmittelevä sisilisko, joka yritti sulautua kiven väreihin. Hän suojausi itsensä käyttäytymällä hillitysti. Rempseä käytös ei herätä luottamusta, ellet ole luotettavana pidetty. Sokea ei aina ole luotettavana pidetty. Erittäin asiallinen käytös luo fiksun vaikutelman. Fiksu vaikutelma on sokealle tärkeä, koska mielikuva sokeasta ei aina ole fiksu. – Luulen että olemme pohjimmiltamme samaa mieltä, maailmanrauha on koetuksella yksittäisten johtajien sisäpoliittisten tarpeiden vuoksi, Vinokas vastasi naapurinsa seuraavaan kommenttiin. Vinokas oli muuttanut itsensä puolella sekunnissa hilpeästä viiltävän skarpiksi. Totta kai. Hän ei halunnut tulla syödyksi vaan pärjätä. Vinokas seisoikin kuin tammi ja tiesi kaikesta kaiken.

– Annoinko sinulle ulko-oven avaimen? naapuri kysyi kaveriltaan. Vinokas oivalsi hetkensä koittaneen. Ulko-ovi oli Vinokkaan selän takana. Vinokas osoittaisi toimintakykynsä. Sokea auttaisi näkeviä! Vinokas syöksyi kohti ovea. Sormet katkesivat. Äää, siltä se tuntui. Ovi olikin ihan vieressä. Vinokas nielaisi irvistyksensä. Häntä ei sattuttaisi mikään. Eivät varsinkaan ulkopuolisten sanat tai tyrskähdykset. Hän oli superihminen. Supersokea. Vinokas nyyppäsi avaimen taskustaan. Voi elämä! Avain lipesi hänen sormistaan. Avain lensi kaaressa, kunnes kilahti kivilaatalle.

Vinokas heittäytyi tai vähintäänkin kumartui noukkimaan avainta. Hän iski otsansa vastakappaleen joustavuuden perusteella ihmiseen. – Anteeksi, anteeksi, ei se mitään, sattuihko sinuun, anna minä autan, kyllä minä pärjään, naapuri ja Vinokas toistelivat. He halusivat olla hyviä ihmisiä. Kumpikaan ei kuitenkaan varsinaisesti ollut huolissaan toisesta vaan siitä, että ehtisi napata avaimen. Avaimen saadessaan Vinokas osoittaisi toimintakykynsä. Naapuri halusi näyttää empatiakykynsä. Vinokas taputteli likaista kivilattiaa koko kämmenensä leveydeltä. Hän löysi avaimen ja suoristi selkensä. – Minä voin avata teille oven! Vinokas sanoi. – Ovi on jo auki, naapurin kaveri totesi. Vinokas pudotti häntänsä. Hän kellahti alas lämpimältä kivetä ja huusi pudotessaan. Minä olisin tahtonut näyttää, kuinka osaan työntää avaimen lukkoon. Olin halunnut olla kuin muut!

ASIAANTUNTEVAT PALVELUT INSTRUMENTARIUMISTA

Instrumentariumin kokeneet ja ammattitaitoiset optikot ja silmälääkärit ovat valmiina auttamaan sinua yli 140 toimipisteessä ympäri Suomen.

Varaa aikasi helposti näöntutkimukseen numerosta **09 4241 7000*** tai instru.fi.

SILMÄLÄÄKÄRIPALVELUT

Silmänpohja-
kuvaus

Optikon
näöntutkimus

Laajennettu
näöntutkimus

*Puhelinnumero ma-pe 8-21, la 9-18, su suljettu.

Puhelun hinta on paikallisverkkomaksu tai matkapuhelinmaksu.

Varaa aika numerosta
09 4241 7000* tai
osoitteessa instru.fi.

instrumentarium

KOLUMNI
Aila Malkki

Kuvien silta runouteen

Sain yllättäen kiinnostavan tehtävän kääntää valokuvanäyttelyn tekstit ranskaksi. Eikä siinä vielä kaikki – mukaan otettiin myös nippu runoja ulkoa luettaviksi. Sinänsä miellyttävä työ, mutta liittyvätkö valokuvat ja runot aina yhteen?

Ensi kuulemalta oikein luontevasti. Tarkemmin ajatellen runoilta vaadittaisiin teemallista ja ajatuksellista yhteyttä valokuviin. Muussa tapauksessa jäisi hieman irtonainen tunnelma: mikä tarkoitus, mikä motiivi? Onko se puhtaasti taiteellinen ratkaisu?

En malta olla pohtimatta tätä dilemmaa lähemmin.

Ensinnäkin katsojan ajatukset saattavat risteillä sokin milloin mihinkin suuntaan, jos runoilla ei ole yhteistä säveltä kuvien kanssa. Taiteilija itse on saattanut kokea ne samansuuntaisiksi keskenään ja valokuvien maailmaa peilaaviksi. Sen sijaan näyttelyn kokija kenties tuntee jäävänsä ulkopuolelle.

Ennen runojen valintaa olisi varmasti hyvä harkita objektiivisen lukijan mielipiteen kysymistä. Tässä kohden mieleen nousee myös itsekritiikin tärkeys. On eduksi muistaa poistaa kaikki epäoleellinen ja jättää jäljelle vain olennaisiin. Poistetut riimit saa vapaasti käyttää muissa yhteyksissä.

Ei ole huonoa runoa – on vain asiaan huonosti liittyviä runoja. Elämäntilanteiden mukaan runot puhuttelevat eri tavoin. Sen muistaen pystyy luomaan kauniita kokonaisuusia yllättävistäkin osista. Luontokuvat ovat sinänsä jo hyvin runollisia – niistä huokuu monitulkintaisuus kuten runoistakin.

Tavoittaakseen sanomansa ytimen taiteilijan on silti nähtävä näyttely kokijan kannalta. Se vaatii tiettyä nöyryyttä, mutta ei nöyristelyä. Omasta linjasta tulee kaikes-ta huolimatta pitää kiinni tinkimättä. Tällainen taito edellyttää tasapainoilua itsen ja yleisön välillä.

Taiteenlajien yhdistelystä on tullut erittäin suosittua. Se lisää taiteen arvoa ja arvostusta sekä ammattilaisten ja harrastajien kiinnostusta alaan. Arkipäiväistyminen on mahdollista toteuttaa hienovaraisesti. Kehityksen ei soisi vievän harhateille jo luotujen teosten keskeltä. Suuri osa taiteen kentästä seuraa vielä perinteisiä polkuja.

Tavoitteena ei ole pysähtyneisyys. Taidepiireissä sitä tuskin hyväksyttäisiin. Seisahtuneen tilan vastakohta on sen sijaan myönteisyyteen perustuva avoin vaikutteiden vastaanotto. Siitä on riisuttu kaikenlainen tekotaiteellisuus, joka on korvattu omilla, koskettavilla kokemuksilla. Ja ne ovat totta.

Totta niin paljon kuin ne voivat olla taiteilijan mielessä. Ja totuus liittyy olennaisesti kuvien ja runojen samankaltaisuuteen. Sellainen yhteys liittää valokuvan ja runon yhteen, ei loitonna niitä erilleen.

Sama ilmiö näkyy myös lauluissa ja niiden lyriikoissa. Suosikkisävelmät löytävät tiensä kuulijoiden huulille nimenomaan onnistuneen sanoituksen kautta. Ne säilyvät mielessä vielä vanhoilla päivillä, kun muu maailma alkaa haihtua. Pysyvä pohjautuu siis onnistuneeseen yhdistelmään.

Lisäksi muistamme lähes aina esittäjän, vaikka hänestä emme muutoin mitään tietäisikään. Kuvataiteilijalle saat-taa käydä samoin. Upeimmat luomukset jäävät klassik-koina mielen päälle – edustamaan parhaimmistoa. Niin paljon on hyvää, koskematonta maastoa valloitettavana! Miksi emme tarttuisi siihen aitoutta tavoitellessamme?

RUUDUKON RATKAISU

Kajastuksen paperilehti on lakannut ilmestymästä ja Kajastus on siirtynyt verkkoon. Samalla se on muuttunut maksuttomaksi. Kajastus löytyy jatkossa osoitteesta www.kajastuslehti.fi. Koska paperista Kajastusta ei enää tule, ruudukko jää pois. Alla on jouluruudukon ratkaisu. Hyviä lukuhetkiä Kajastuksen parissa!

© Jukka Hyvönen / Ristikotiliani

		ENNEN KEIKKOSTA	P	A	A	S	I	K	I	V	I
		MÖNÖNEN LAUKKA	U	N	T	O	Ö	L	J	I	R
LÄHEISET		MAAN-OSA	A	L	A	S				M	E
		NII-NISTO	A	U	S	T	R	A	L	I	A
		ARME	L	E	L	I	A	S		A	I
		LEMPEÄ	R	E	I	N	L	A	U	P	I
		V-I	V	I	S		O	R	I	O	N
		TÄHTI	O	L	L	I	T	O	N	T	T
		JOKI-NEN	S	U	O	S	A		E	R	O
		JUMALA	A	U	L	I	N	A		E	G
		MIJU KUIN ELINTÄRVIKKEPELI	N	O	N	F	O	O		A	
		ARABI-MAA	A	L	I	A	S		U	K	I
		kolmossa HYÖKYÄÄLTÖJÄ	A	S	U	I	N	T	I	L	A
		JÄLJITTELLÄ	T	R	U	S	T	I		I	M
		MONI-POLIN KÄL-TÄINEN	S	I	T	T	E	N		P	I
		LINSI-SISÄPIIJA	U	L	I	T	T	E	N		P
		SEN JÄLKEEN	N	O	B	E	L		A	I	S
		LYÖNTI KAKU-LUTAN	A	S	E	M	A	T	A	L	O
			A	S	E	M	A	T	A	L	O
			M	I	N	I	E	L	I	N	S
			I	T	I	Ö		L	U	J	
			T	E	N	T	T	I		T	U

Tanssi ja kirjoita

Omaa luovuutta etsimässä. Tarina vahvaluisesta Antonista

Kurssin nimi "Tanssi ja kirjoita" herätti heti elävän kiinnostukseni Helsingin työväenopiston kurssien joukossa. Ympäristö reagoi erilaisin tavoin. - Minä tanssin ja kirjoitan, mutta en sotke näitä keskenään, totesi veli. - Äiti on pahin tuntemani ituhippi, nauroi tytär. Aviomieskin puhui "hihhuli"-kurssistani. On siis syytä kertoa, mistä kolmen lauantein kurssissa oli kysymys.

Normaalistihan kirjoittaminen on pään ja ajattelun toimintaa. Ajatus etenee loogisesti ja ennustettavasti. Tekstiä korjailtaan välillä, tavoitteena selkeä ja ymmärrettävä lopputulos.

Kurssilla lähdimme liikkeelle kehon herättelystä, yhteyden saamisesta omaan kehoon ja tätä kautta syvempiin aivojen kerroksiin. Fyysisen teatteritaiteen maisteri Orvokki Mäkelä johdatti meitä hyvin pehmeästi eteenpäin. Alussa rentouduimme patjoillamme, sitten pikkuhiljaa siirryimme musiikin inspiroimana liikkeisiin.

Meille oli luovuteen kutsuvasti tarjolla keltaisia, vihreitä, ruskeita, punaisia ja vaaleanpunaisia eri kokoisia papereita. Samoin eri värisiä kyniä.

Monet huomasivat, että on eri asia kirjoittaa värillisille paperille kuin valkoiselle. Tarjolla oli myös hyvin luistavia kyniä. Pienet, äkkiä katsottuna merkityksettömät asiat voivat olla yllättävän merkityksellisiä ja vaivauttavia.

Aloitimme kirjoittamisen tajunnanvirta-kirjoittamisena, kirjoittamalla mitä mieleen tulee. Alussa tämä tuntui epämiellyttävän teennäiseltä. Kirjoitin mielestäni tylsiä, itselleni tuttuja ajatuksia. Tehtävä ei inspiroinut. Mutta pikku hiljaa tajunnanvirtaan alkoi tulla merkityksellisiä sanoja tai ajatuksia syvempää mielestä.

Tarina vahvaluisesta henkilöstä

Vetäjämme Orvokki antoi meille kehotietoisuuteen herättelyn jälkeen yllättävän tehtävän: kirjoita vahvaluisesta henkilöstä. En ole koskaan ajatellut kenenkään olevan vahvaluinen. Mutta juuri siksi tehtävä inspiroi. Jaan lukijalle omaa tarinaani, jonka päähenkilö on vahvaluinen Anton. Tarinan alku huvitti itseäni.

"Vahvaluinen Antton arvostaa luutaan. Hän on testamentannut ne kuoltuaan tutkimuksiin ja muiden käyttöön, myös koirille, jos jää. Antton lepää luidensa varassa, hän luottaa niihin. Hänen luistaan saa tehdä myöhemmin myös koruja. Luumajani, Antton sanoo. Hän ei puhu tomumajasta. Antton on viimeisen päälle taistelija, hän kurottautuu kohti vahvempaa yhteiskuntaa, vahvojen luidensa tukemana. "Kunnioitetaan luumajaanne", hän sanoo muille. "Näin saatte voimaa ylivoimaiselta tuntuvaan taisteluun. Antton auttaa myös heitä, joiden luut katkeavat, henkisellä tuellaan. Hän on Suomen henkinen selkäranka."

Jatkoimme tarinaamme kotitehtävinä. Kotitehtävien tekeminen jännitti vähän alkuun. Saanko tehtyä? Miten onnistun yksin kotona? Pyysin aviomiestä lähtemään muualle, että saan kirjoittamisen rauhan.

Musiikin herättävä voima

Kuuntelin kotona Roska päivässä-liikkeemme jäsenen, Paula Koivunien kappaleita, että tuntuisi tutumalta ja turvallisemmalta. Pian aivojen tunnekerros alkoikin jo herätä.

Oli helppo jatkaa vahvaluisen Antonin tarinaa. Kirjoittaminen sujui, kuten osuvasti sanotaan, helposti kuin tanssi. Kurssilla luimme toisillemme ääneen tarinoitamme. Jos yhteys kehoon ja tunteisiin puuttui, ääneen lukemista saattaisi helpos-

ti jännittää. Huomasin kuitenkin lukevani muille ääneen yhtä mielelläni kuin luin lapsilleni kirjoja.

- Anttonista kuului mielellään lisää, kommentoi kurssikaveri, ja näinpä jatkoin seuraavankin kerran Antonin tarinaa. Vahvaluiselle Anttonille tapahtui erilaisia muutoksia, jotka yllättivät itsenikin.

Tanssi ja kirjoita -malli tuntuu todellakin toimivan.

Merkittävät lauseet sisällämme

Teimme myös yksinkertaista koreografiaa yksin ja yhdessä lauseisiin, joita olimme alleviivanneet tajunnanvirta-kirjoituksistamme. Itse olin alleviivannut yhdestä esim. lauseen "Minulla on suhde puihin."

Lause kuulostaa äkkiä aika mitään sanomattomalta, mutta muutettuna koreografiseksi alta paljastuikin uutta syvyyttä. Huojuin puuna, jolla on juuret syvälle maahan, ja joka kestää sen, että omat oksat voivat heilua joidenkin muiden mielestä väärin.

Orvokki antoi meille myös alkulauseita, joista jatkoimme kirjoittamista. Yksi alkulause kuului "Liesituulettimesta kuului itkua ja sanat "mä en oo ymmärtänyt."

Kaikki osallistujat lähtivät omiin erilaisiin suuntiinsa tästä alusta. Itse jatkoin: "Vihdoinkin. Joku, ihan sama vaikka liesituuletin, myöntää olleensa väärässä. Olenko minä väärässä? Voisiko alkaa myöntää sitä useamman kerran päivässä?.."

Lukija on toivon mukaan päässyt kärryille kurssin ideasta. Orvokki Mäkelä jatkaa kurssejaan, jotka avartavat ja syventävät yhteiskuntamme henkistä ilmapiiriä.

Tuula-Maria Ahonen
tma@saunalahti.fi

Näkövammaisten kulttuuritoiminnan hyväksi

AROKIVI OY

24 H PÄIVYSTYS
P.040-1876088
www.arokivi.fi
Jätehuoltopalvelut

ARTIC STORE

AURINKOSUOJAT & KAIHTIMET

Artic Store
Aurinkosuojat ja kaihtimet
p.09-34873564,
040-5503680 H:ki
www.articstore.fi

**Autokorjaamo
A.Koski Oy**
Lempäälä p.0400-573794
www.autokorjaamot.com

CarZone Oy

Olavinlinnantie 3
00900 Helsinki
p.0400-5355780
www.carzone.fi
autot, motot, veneet,
matkailuautojen myynti

Hakkion Paja

Yli-Vallintie 1101
p.040-5458081
Yli-Valli
Auto- ja raskaan-
kaluston korjaukset

P. 0500-557146
www.omenapuu.com

p.040-5803767 Ylöjärvi
www.jasper.fi
Huippulaadukkaita korjaustuot-
teita auto- ja teollisuusyrityksille

JT-Export Oy Ltd

Leijukuja 13 Varkaus
p.0400-673285
www.jt-export.com
Sähkölaitteiden
korjaus ja Huolto

KAJ WINQVIST

Kiinteistöhuolto ja Hautaus toimisto Strandvall

Skrubbackantie 4
Kruunupyy
p.0400-862261
www.strandvall.net

Kiinteistömyynti Sistonen LKV

Väinövainiontie 2
Koria
p.040-5650557
Kiinteistövälitys

Konehuolto A.Uotila Tmi

Urheilutie 34
Somero
p.0400-534066
www.hankkija.fi

Kuljetus Risto Putkinen

Joensuu
p.0400-372337

Kuljetus Simo litti Ky

Kulmatie 10 as 2
Hartola
p.040-7286849

Kuljetusliike Eino Nikka & Co

Nikantie 17 Pekanpää
p.050-5567834

Kuljetusliike Enroth K. Ky

Kolsantie 17 Jokela
p.0400-481549
www.kenroth.fi

p.040-5135538
www.kuopionkotifysio.fi

LAHDEN TENNIS- JA SQUASH KESKUS

Kisapuisto, 15140 Lahti
Puh. (03) 751 3343
www.tennishalli.net

LR Palvelu Oy

Kuivasjärventie 145
Kontio p.040-5817435
Tuotteet energia-alan ja infran
kohteiden merkitsemiseen
www.merkkitanko.fi

LVI-Wiik Oy

Alhonkuja 27
Kellokoski
p. 0400-271989
www.lviwiik.fi

Kuljetus GF-Trans Oy Ab

Krebsinkuja 3 B 7 Siuntio
p. 040-7065953
www.gftrans.fi

POHJOLAN SÄHKÖ OY

p.0400-559508
Vantaa
www.pohjolansahko.fi

Näkövammaisten kulttuuritoiminnan hyväksi

p.0400-325440
www.loydonkartano.fi

**Maansiirto
K.T. Hiltunen Tmi**
Parrukuja 4 Vantaa
p.040-5340121

Marjut Louhula Oy
Jousitie 11 E 12
Vantaa
p.0400-462944
Kirjanpitoalvelut

**Merijärven
Taksipalvelu**
Keltamaantie 191
Merijärvi
p.0400-633975

**Metsäkoneurakointi
Lassi Heikkilä**
Nästintanhua 16
Laitila
p.0400-730381

MR. LVI
varaaja.com
Asiakaspalvelu 010-6667282

MÄKI-UURO OY
p.0400-208048
Hämeenlinna
www.maki-uuro.fi

p.0400-495960
Villähde
www.nastolanlvi.fi

**NÄKÖVAMMAISTEN
KULTTUURIPALVELU**

**OPAS
KOIRA
KOULU**
p. 010-3955900
www.opaskoirakoulu.fi

Punainen Risti
Veripalvelu

PERKKAAN HUOLTO OY
p.09-54049111, 09-5404910
Espoo
www.perkkeanhuolto.fi

**Pieksämäen
Hitsaus ja Koneistus
Oy**
Niilontie 10
Pieksämäki
p.0440-575164

puutbois

Pihlajatie 18 Rajamäki
p.0400-810729
www.puutbois.fi

**Rakennus
MÄNTYLÄ OY**
p.040-5672644 Salo
www.rakennusmantyla.fi

**Rakennuspalvelu
Tapio Niemelä**

Leinikkitie 3 Korpilahti
p.0400-385363

Rakiratamo Oy
Ratamotie 52 Oulu
p.0400-681423
maanrakennus-
maansiirtotyöt

**Sampolan Lämpö
ja Huolto Oy**

p.02-6302500 Pori
www.sampolanlampo.fi

Seija Rajala Tmi

Paavalintie 2 Kurikka
p.040-5782395
Työvaatteet ja
metsäkoneiden
suojukset

**SEUTULAN VPK
SJÖSKOG FBK**
p.040-8472117 Vantaa
www.seutula-vpk.fi
Jos olet kiinnostunut VPK-
toiminnasta, ota yhteyttä.

RKS-Huolto Oy

Kari Saarinen
Päiviöntie 6
12400 Tervakoski
Päivystys puhelin: 0400 894636
Sähköposti: rkshuolto@elisaset.fi

**NÄKÖVAMMAISTEN
KULTTUURIPALVELU**

Sähkö Wathen Oy
Vanajantie 13-15 C 9
Helsinki
p.0400-305414

<p>Sähköpalvelu Keskitalo Kasvihuoneentie 14 Kempele p.044-2627499</p>	<p>Sähkösuunnittelu Jukka Laamanen Seuralankatu 7 Mikkeli p.0400-657033</p>	<p>TAKSIKULJETUS HILL KY Loviisa p. 0400-105465 www.taksihill.fi</p>	<p>TALOHUOLTO K. Tahvanainen p.040-7290066 Joensuu</p>
<p>Teletarset Haarlankatu 1 Tampere p.0400-620240 Televiestintäpalvelut</p>	<p>TIORI -Kuljetus Oy p.0400-937404 H:ki www.tiori-kuljetus.com</p>	<p>Tmi Soilen Kotiapu Muusantori 1 E Helsinki p. 040-8160568</p>	<p>TP-Tasapaino Oy Kuusistontie 9 Vantaa p.040-5100980 www.tasapaino.fi, kirjanpitoalvelut</p>
<p>Urakointi J.Ylihärsilä Rudontie 244 Laihia p.040-7780017 www.jyliharsila.fi</p>	<p>Uudenmaan Raivaus Oy Rödje-Fantsintie 2 Helsinki p. 040-5777617 www.uudenmaanraivaus.fi</p>	<p>VARPPAAJA OY HYVINVOINTI JA KOTIPALVELUKIRJIT Jyväskylä p.050-3600127 www.varppaja.fi</p>	<p>venetex p.0400-925726 www.venetex.fi Veneistimet, vene- patjat ja kuomut</p>

STRESSIVAPAA LUOKKA

Stressivapaaksi suunniteltu luokka on toistaiseksi vielä harvinaisuus Suomessa.

Tavallisen näköinen koulu Pohjois-Helsingissä. Ulkoapäin ei näkisi, että koulussa on tehty jo vuosia tärkeää uudistavaa työtä yhdessä luokassa. Siltamäen ala-asteella on Suomen ensimmäinen stressivapaa luokka. Myöhemmin on tullut 17 lisää. Toivottavasti Suomi pystyisi tarjoamaan mahdollisimman pian kaikille koululaisille stressivapaat luokat.

- Luokkaan on luotu rauhoittava tunnelma huippuakustiikkalevyillä katossa, seinillä ja lattialla, kertoo rehtori Anna-Mari Jaatinen. - Akustiikkalevyt luotiin oppilaiden kanssa.

Lattialla on hypoallergiatestattu kokolattiamatto. Lapset voivat tehdä koulutehtäviä myös lattialle maaten.

Oppilaat ovat helposti kovaäänisiä, mutta ympäristö vaimentaa ja tasapainottaa melun. Kun äänistä ei tule jälkikaikua, se rauhoittaa.

Stressivapaaseen luokkaan kuuluu myös hajautettu valaistus, joka tuottaa luonnonvalon kaltaisen valaistuksen.

Stressivapaa luokan mallin on kehittänyt konsepti- ja

tilasuunnittelija, myötätuntoasiantuntija Margit Sjöroos.

- Meillä on käynyt vierailijoita ympäri maailmaa, etelä-Koreasta ja Japanista asti, kertoo Jaatinen.

Itsellä herää ajatus, että olisikohan Stressivapaa luokka -konsepti lähtenyt Suomessa liukkaammin liikkeelle, jos malli olisi tullut ulkomailta. Liian helposti täällä arvostetaan enemmän ulkomaalaisia toimijoita kuin omaa osaamista.

Teksti: Tuula-Maria Ahonen, kuva: Jari Peltoranta

Siltamäen ala-asteella harjoitellaan tärkeitä elämäntaitoja: kunnioittamista, välittämistä, yhteisöllisyyttä, inhimillisyyttä ja sitoutumista.

Kunnioittamisen lähtökohtana on oman itsensä arvostaminen. Se taas luo perustan toisten hyväksymiselle ja arvostamiselle. Kunnioittamista osoitetaan toimimalla oikeudenmukaisesti ja hyviä tapoja noudattaen. Pidetään yhdessä huolta ystävällisestä ilmapiiristä ja hyvinvoinnista.

Mauri & Mustis

Moderni nainen

Ateneumissa 27.3, Turussa 28.8. asti

Sigrid Schauman: Maisema Italiasta (1930-luku). Kansallisgalleria / Ateneumin taidemuseo, kokoelma Antell. Kuva: Kansallisgalleria / Jenni Nurminen.